

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesavrvs|| Locorvm|| Commvnivm|| Jvrisprvdentiaē

Barbosa, Agostinho

Lipsiæ, 1697

Liber Quartus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80071)

CAP. CIV.
De Curâ, Curatore, Cura-
toris Consensu, conf. Minor.
Pupillus. Tutor.

Axioma I.

Quoties tollitur causa Curatela, toties tollitur ipsa Curatela.

Ratio: quia sublata causa tollitur effectus. ita Cura minorum finitur, si majorem facti aut veniam ætatis impetraverint. Furiosorum, si sanitatem receperint. l. 1. pr. de Curat. furios. vitio & morbo laborantium, si convalescerint. arg. d. l. 1. pr.

II.

Quotiescunque actus alicujus præjudicii cum aliis expediendus, toties minor petere debet Curatorem.

Ratio: quia alioquin alter ob restitutionem in integrum minori competentem nunquam valide cum minore contrahere potest. Ergo petendus curator, si minori solvendum sit debitum, si rationes à Tutore sint reddendæ. l. 1. l. 7. C. qui pet. tut. ordin. Imperii Polit. de anno 1577. tit. 32. §. so wollen.

III.

Quoties tale negotium cum minore intercedit, ob quod restitui potest, toties ad Curatorem recipiendum cogitur.

Ratio: quia aliàs judicium redderetur elusorium, & minor locupletaretur cum alterius jactura.

IV.

Quodcunque præstandum à Curatore minoris, illud etiam præstandum à Curatore absentis. Struv. Jurispr. R. G. F. Lib. 1. Tit. 28. §. I.

Ratio: quia etiam hic Curator datur bonis. Carpz. P. 3. C. 15. def. 48. n. 5. Talis ergo Curator tenetur inventarium conficere & satisdare, Bartol. in l. 1. §. fin. ff. de ventr. in poss. mit. decretum Magistratus ad alienationem bonorum im-

mobiliū impetrare, cautionem præstare de bonis restituendis. Carpzov. d. Defin. 48. reverso absenti rationes reddere. Carpz. ibid. Defin. 55. bona cum omnibus fructibus perceptis restituere. ibid. Defin. 56.

V.

Quoties obligatio minoris non res ejus concernit, sed factum, toties ea valet sine consensu Curatoris. l. 101. ff. de V. O.

Ratio: quia obligatio ad factum concernit solummodo personam; hanc verò obligare potest minor sine Curatore, cum Curator non personæ, sed bonis detur. Sic igitur minor ad mandatum exequendum semet obligare potest sine Curatore, non item se obligare potest in venditione bonorum suorum.

Limita, ut procedat, si quis Curatorem habeat, nam de Jure Civili Curatorem invitus accipere non tenebatur.

CAP. CV.

De Curatore ad litem.

Quoties ad litem dandus est Curator, toties ab illo iudice dandus, ubi lis agitur.

Quia dum ad hoc judicium habilitandus est pupillus, ab illo quoque Curatorem accipit, cum talis Curator causæ principaliter detur.

CAP. CVI.

De Custodia.

Custodes tenentur de damno dato in herbis per animalia. Vir. decis. 280. & si in sua custodia aliquid admiserit, tenetur ad ejus solutionem. Was der Hirt in seiner Hut verliehet/das soll er gelten. Schneidew. pr. Inst. de serv. P. R. n. 40. non tamen tenetur probare casum fortuitum mortui animalis, ne suspectus sit malæ custodiæ. Joh. de Arno. sing. 31.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

Damnum, vid. etiam infr.
Detrimentum. Gravamen.

Onus.

Axioma I.

Damnum ubi cessat, cessat & æstimatio damni, Laurent. Rodulus in tract. de usuris. vers. Nunc venit. num. 14. Farinac. 1. consil. 15. num. 30.

II.

Damnum, quod quis sentit suâ culpâ, sibi non aliis imputare debet. cap. damnum 86. & ibi Peck.

de Reg. Jur. in 6. Cum is damnum sentire non videatur, qui ex sua culpa dampnum sentit, l. 203. ff. de Reg. Jur. Philipp. Matth. ad l. 11. de Reg. Jur. num. 43. Et damnificans non tenetur, quando damnum habet admixtam culpam damnificati, Cravett. consil. 119. Queritur. n. 15. Consil. Argent. 1. consil. 51. num. 50. add. l. 23. ff. de negot. gesti. l. 9. & 17. eod. l. 52. §. ult. ff. pro soc.

III.

Damnum injuria ubi factum, æquius est apud te remanere, quam ad alium transferri, l. 67. ff. de fideic. C. A. de procur. ib. 88. l. si per imprudentiam. 51. pr. de Evict. l. nimia. ll. C. de O. & Act. l. 1. §. 2. de eo per quem fact.

IV. Ne.

IV.

Nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere jus non habet, l. 15. de Reg. Jur.

V.

DAMNUM dedisse videtur, qui occasionem damni dat, l. prator ait 4. §. hoc autem Edicto, ff. de vi bonor. rapt. l. videamus 11. §. fin. l. qui domum 57. in fin. ff. locati. l. nihil interest 15. ff. ad L. Corn. de sicar. l. qui occidit 30. §. in hac 3. ff. ad L. Aquil. cap. sepe 50. dist. 5. cap. fin. de injur. cap. de cetero 11. de homicid. Dec. consil. 218. n. 4. Abb. consil. 21. lib. 2. Corn. consil. 38. Quamvis. n. 18. lib. 2. Socin. consil. 256. Pro fundamento. n. 2. lib. 2. Christoph. Castel. consil. 1. n. 5. Bald. consil. 62. alia via, in fin. vers. ulterius sciendum, lib. 2. ubi de damno dato in re communi ab inimicis socii, & consil. 152. Quidam locavit, lib. 5. ubi ampliat in locatore domus, vel vicino, qui dimiserunt de nocte portam apertam, per quam vicinus, vel conductor fuit de-robat, quia tenentur ad damnum illatum, Alex. consil. 168. Requisitus. n. 8. & 9. lib. 2. ubi ait, quod si duo focii possident castrum, & propter odium alterius occupatur castrum à potente, non tenetur socius, cujus odio castrum est occupatum, si ipse non dedit causam odii, & sic absque culpa sua; maxime quando etiam post odium injustum adhibuit majorem custodiam, quam esset solitus, Cuman. consil. 185. per totum. Ubi ampliat in multis casibus, Romanus consil. 475. Surd. decis. 326. n. 23. & 24. Ferrer. in Consil. Catalon. gloss. 5. n. 287. Card. Tusch. pract. conclus. tom. 2. lit. D. conclus. 6. per totam. Thom. de Thomasset. in floribus legum, reg. 244. ubi intelligit procedere, quando causam propinquam dedit. Hieronymus de Laurent. Aven. decis. 29. Joan. Marian. Novar. in praxi elect. & variat. fori quast. 7. sect. 1. n. 13. Sigism. Scacc. de camb. & commerc. §. 1. quast. 7. part. 2. ampl. 8. n. 96. versic. ratio quare. [Intellige, quando præcessit dolus vel culpa in faciendo rem illicitam, aut in omittendo officium. Hinc damnum dari qui scit, nec prohibet, cum posset, ipse fecisse censeretur, ejusque scientia pro facto & rati habitatione habetur, l. 1. §. 1. l. 5. ff. si fam. furt. feciss. dic. l. 2. l. 3. l. 4. de Noxal. l. 2. §. dolo 2. l. 4. §. hoc autem edicto 4. ff. de vi bon. rapt. Goedd. inter Consil. Marp. consil. 24. n. 159. & damnum is dat, qui damnum dare jubet. Decian. in tract. crimin. cap. 39. lib. 9. post. num. 10. vers. aut verò statutum vol. 2. Farin. 1. consil. 85. num. 78. secus verò ubi nihil potest imputari id duntaxat agenti, quod jure

ac bonis moribus licet, Oldendorpius in Tab. act. fol. 936.]

VI.

DAMNUM qui sentit, debet sentire & lucrum, & è contra, l. secundum naturam 10. ff. de Reg. Jur. Castr. consil. 307. num. 2. lib. 2. Romanus consil. 282. in casu, in fin. ubi quod ista naturalis ratio, quod qui sentit commodum, debeat etiam sentire damnum, procedit quoque contra infantem & impuberem; & consil. 475. num. 7. ubi quod is, qui negotiatur cum periculo proprio, debet habere lucrum; secus si cum periculo alieno, quia semper est verum, quod lucrum sequitur periculum, & e contra; & consil. 477. In casu. n. 19. vers. Quarto. ubi quod à quo removetur officium oneris, removetur officii præmium; & consil. 514. In questione. in princip. quod Episcopus, qui non sustinet onera jurisdictionis, non debet habere emolumenta ejusdem jurisdictionis, refert Cardin. Tusch. d. tom. 2. lit. D. concl. 13. contra iniquum est, ut ad unum lucra, ad alterum damna tantum pertineant. l. humiliorib. 14. C. de suscept.

VII.

DAMNUM pati, & lucrum perdere, paria sunt, Rolandus consil. 21. n. 58. vol. 2. Octav. Glorit. respons. 1. p. 3. n. 213. vers. varia. [Unde damnum is dicitur pati, qui lucrum amittit. l. proinde 22. §. ult. & l. seq. ff. ad L. Aquil. sic & damnum dicitur quis sentire, cum lucri spem amittit, l. 2. §. damnum 11. ne quid in loco publ. Menoch. recuper. poss. n. 420.]

Imò damnum sentire & lucrum perdere non est par eademque ratio. l. fin. §. licentia. C. de jure delib. l. fin. §. 2. Cod. de Codicill. l. Proculus 26. ff. de dam. infect. Declarationis causa distingui potest, quod eo tantum casu posterior sententia procedat, quo lucrum non fuisset acquisitum, ut cum est in spe, quia tunc lucrum amittere non est damnum sentire, l. quod autem 6. in pr. que in fraud. cred. secus enim est, quando lucrum est acquisitum & radicum, quia tale lucrum perdere dicitur esse damnum. l. liberto 26. ff. de bon. libert. Gomez Instit. de act. §. item si quis. n. 16. Bertazol. 1. consil. 77. n. 18. (2.) declaratio de lucro licito.

IIX.

Damnum, quod quis ad promovendum plurimum commodum sustinet, ab illis, quorum commodum promotum, est faciendum.

Ratio consistit in ipsa æquitate, l. 1. & 2. pr. in fin. ff. ad L. Rhod. de jact. ita ergo si unius merces navis levanda causa ejectione, omnium contri-

butione damnum compensandum est. *l. i. ff. ad L. Rhod. de jact.* idem est, si incendio urgente, unius domus diruta ceterarum conservandarum causa Gail. *L. 2. obs. 22. num. 4.* aut si hosti pecunia data avertendi incendii causa wegen des Brandschagens. *Instrum. Pac. Monast. Osnabrug. artic. 4. §. processu de super 48. in fin.* vel si suburbia destructa in securitatem fortalicii. *conf. Hahn. ad Wesemb. ad L. Rhod. n. 3. in fin.* Dator tunc ex lege Rhodiactio utilis ad damnum, propter reliquorum commodum perpersum resarciendum, aut si transitus seu metata, quae per totum fieri debebant Circulum, per aliquot tantum pagos fuerint facta.

Lumina: nisi uni in specie culpa possit tribui, quare hoc damnum fuerit sustinendum; sic enim ille, modo solvendo fuerit, prius erit conveniendus, v. gr. si culpa alicujus incendium ortum. *Grav. L. 2. obs. 22. n. 7. (2.)* modo reliquorum commodum fuerit promotum, hinc si casu fortuito ceterorum res nihilominus perierint, nihil resarciendum. *conf. l. 4. §. i. ff. ad L. Rhod. ubi diversi casus de Urinatoribus. Conf. Tract. de Jure Sens. Dn. Steyckii, Diff. 1. c. 5. n. 31.*

IX.

Quoties quis dat operam rei illicitae, toties tenetur de omni damno, quod inde immediate fluit. *C. 10. §. 29. X. de homicid.*

Ratio: quia sic una exitit causa ejus, quod inde secutum; secus igitur, si causa extrinseca saltem accesserit. Tenetur igitur, qui gladio aliquem percussit animo vulnerandi, cum tamen per se mors exinde secuta fuerit. *Carpz. Pr. Crim. Q. 1. n. 18.* sicut & qui unam saltem incendere voluit domum, & plures combussit, *l. i. §. ex incendio 2. ff. de incend. ruin. naufrag.*

X.

Quoties quis in re licita licite versatur, toties damnum exinde contingens non praestat, quia tale damnum contigit citra ullam culpam, nec consilio humano facile praevideri potuit, adeoque est merè casuale. Exemplum est *Deut. 19. v. 5. l. 9. §. ult. l. 11. pr. l. 31. ff. ad Leg. Aquil. conf. c. 9. X. de homicid.*

XI.

De damno certantes potiores sunt lucrum captantibus. Hinc Fiscus in poenis omnibus Creditibus postponitur. *Perez. C. poenis fiscalibus Creditores praferri n. 3.* nisi poena fisci sit antiquior privato Credito. *Brunnem. C. eod. n. 4.*

CAP. II.

Dare. Accipere.

Axioma I.

Dare est dominium transferre, *§. sic itaq. Inst. de act. Corn. conf. 195. in princ. lib. 4.*

Declara hanc regulam, quod procedat, quando datur cum causa; alias datio facta sine causa non esset efficax ad dominium transferendum. *Alex. in l. si donatione in quinta col. n. 16. C. de collat. Felin. in cap. si cautio. in 1. col. vers. cessantibus. de fid. instrum. v. c. dare & promittere à pari procedunt. l. fin. C. ad Leg. Falcid. & tamen*

promissio facta sine causa non est efficax, nec intelligitur facta ex causa donationis. *l. 2. §. si circa 3. ff. de except. dol. idem est & in donatione simplici. l. nunquam 31. ff. de acq. dom. Gomes ad §. sic itaque. Inst. de act. n. 5.*

II.

DARE alteri nemo potest id, quod ipse non habet, *l. traditio 20. ff. de acquir. rerum dominio. l. nemo plus 54. ubi Dec. & Cagnol. ff. de Regulis Juris. l. si filius 14. C. de donat. can. quomodo 41. de consecrat. dist. 4. cap. quod autem 5. de Jure patron. c. nemo potest. 79. de Reg. Juris. lib. 6. Aegid. Bellam. confil. 10. n. 10. Anchar. confil. 318. In questione n. 4. & 5. Roman. confil. 159. in princip. Joan. de Anania confil. 86. in princ. ubi quod heredi suo majus commodum defunctus non relinquit, quam ipse haberet, Joan. de Imola confil. 8. num. 6. & confil. 40. per totum. Roland. à Valle confil. 45. n. 52. lib. 3. ubi quod vassallus & feudatarius non potest habere majorem jurisdictionem in feudo, quam habeat dominus, qui investivit, Thom. de Thomasset. in floribus legum, reg. 191. Surdus confil. 194. n. 17. & confil. 247. n. 20. & confil. 265. n. 6. Card. Tusch. pract. concl. tom. 2. lit. D. concl. 17. Cels. Argel. de contradict. legitim. quest. 5. num. 28. Anton. Monach. Bononiens. decis. 19. n. 4. Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. qu. 10. n. 19. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 4. c. 730. n. 20. & c. 900. n. 13. tom. 5.*

III.

DARE beatius est, quam accipere, *cap. praedicator 64. caus. 16. q. 1. cap. 1. ubi gloss. verbo, ut debere, de donat.*

IV.

DARI & remittere paria sunt, *l. si fundum 81. §. Titio 3. ff. de legat. 1. l. contra 28. §. si filius 2. ff. de pactis, l. 1. ff. de transact. l. si mulier 10. ff. de conduct. ob causam, l. si cut 8. §. an pacisci 5. ff. quibus modis pignus, vel hypoth. l. in adibus 9. vers. potest. ff. de donat. l. 3. §. fin. ff. de donat. inter virum & uxorem. Tiraquell. in l. si unquam, verba donatione largitus. n. 173. Cod. de revocand. donat. Ant. Gomez. var. tom. 2. c. 4. num. 9. Covarr. var. lib. 2. c. 4. num. 8. Gam. Lusit. decis. 118. num. 1. Valasc. confil. 135. num. 16. & seqq. Fab. de Anan. confil. 62. n. 5. lib. 1. Anton. Hering. de fidejuss. c. 20. §. 28. num. 2. & 3. Camill. Borell. in sum. decis. tom. 3. tit. 11. n. 93. cum seqq. Vincent. Caroc. de locato p. 1. tit. de sport. judic. num. 29. Et paria sunt dare vel non adimere, *l. consueuntur 8. in princ. ff. de Jure codicill. l. 1. §. sciendum. ff. de legatis 3.**

CAP.

CAP. III.
De Debitore, debito

vid. Creditor.

Axioma I.

Omnis debitor vel debet ex delicto, vel ex contractu, l. 14. de hered. pet. §. ult. Inst. de Obligat. imò plures obligandi modos insinuare videtur, l. 1. §. 2. de Obl. & Act. Res facile expediri potest, si distinguamus inter obligationis figuras ordinarias & extraordinarias, ut regula vera sit de ordinariis figuris, vid. Jurispr. Elem. p. 3. sect. 3. ches. ult.

II.

Tanta est fragilitas debitorum quærentium pecuniam, ut nihil non consentiant immanitati creditoris. Bartolus ad l. Si ex cautione. n. 7. C. de non num. pecun. Robert. libr. 2. cap. 6. rerum judic. Moracius ad l. §. C. Si cert. pet.

III.

Sunt quidam, imprimis ærascutores & avari, qui totam fortunam habent in nominibus, l. 40. §. 8. de stat. lib. è diverso verò & tanta hodie debitorum est malitia, ut vix ulla obligatio tam firmis, tamque potentibus clausulis, etiam à viris peritis & bonis confici possit, quam non quorundam debitorum perveritates pertundant. vide. Gail. de arrest. c. 9. num. 17. & infra libr. 16. tit. 1. rev.

IV.

Debitor in diem vel sub conditione non est propriè debitor, arg. l. ait prator. 10. §. debitorum. 16. ff. de his, quæ in fraud. credit. Bart. in l. 1. ff. si cert. pet. Est ita debitor sine vero debendi effectu, cum nondum sit nata actio, l. unic. C. ut actio ab hered. vel contr. quod in odiosis, in quibus stricta debet fieri interpretatio, in favorem reorum procedit, arg. l. Arrianus 47. ff. de O. & A. quanquam largo modo contrarium admittat Gomes ad §. superest. Inst. de actionib. num. 60. Hactenus enim debitor est debitor in diem, ut ante diem solum repetere non possit, l. 10. ff. de cond. indeb.

Declarat, si nempe in diem certum res debita fuisset; hæc enim, quia statim ipso conventionis momento deberi cœpit, repeti non potest, si ante diem sit soluta, d. l. 10. quod ad alium debitorem accommodari non posse, quam ad hunc, qui in certum diem debet, ait Philip. Matth. ad l. 14. de Reg. juris. locus enim est, quando pendente conditione solum esset, l. Si quis id 7. §. 3. ff. de jurisd. l. mancipia 5. C. de serv. fugit. l. ult. ff. de in jus voc. vid. Costal. ad d. l. 7. ff. de jurisdict.

V.

Debitorem nemo sibi annotatione suâ privatâ facere potest, l. 60. ubi Dd. C. de probat. Exemplo enim periculosum foret, ut & scripturæ credatur, quæ unusquisque sibi annotatione propriâ debitorem constituit, l. 7. Cod. eod. Gædd. inter Consil. Marp. consil. 28. n. 284. vol. 1.

VI.

Id quod debetur ex pluribus causis, semel tantum acquiri & obtineri potest, l. 159. ff. de Reg. Jur. l. 14. §. actiones 2. ff. de Except. rei jud. l. 3.

§. ex pluribus causis 4. ff. de acq. poss. l. 3. ff. de petit. heredit. l. 108. §. Stichum 4. de legat. 1. Bo- cer. Instit. de fideicom. hered. n. 106.

VII.

DEBITOR speciei perempta specie ante moram liberatur, l. 23. §. 3. de V. O. Vide post regulas Socini reg. 1. (& Don. 16. com. 1.) prout refert Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 2. lit. D. post conclus. 55. Et dicit, quod ampliat tribus modis, & limitat duobus: debitum enim quod non est, extingui non potest, Surdus decis. 305. n. 4. in fin. Menoch. de arbitr. casu 447. num. 1. cum seqq. Peguera crim. decis. 6. Vincent. de Franch. decis. 507. n. 2. Farinac. in praxi crim. p. 1. quest. 26. n. 1. Aloy. Ricc. in collect. decis. collect. 2192. vers. quid autem dicendum. An. Robert. rer. judic. lib. 2. cap. 2. Luc. Matth. Apicella de tutam. pauper. tit. 4. n. 46. prope med. Petr. Caball. resolut. crim. casu 77.

VIII.

DEBITOR, qui non habet in ære, luit in corpore, Socinus reg. 6. ubi ampliat, & limitat quatuor modis Cardin. Tuschus d. tom. 2. lit. D. post concl. 55.

IX.

DEBITOR nemo potest esse sui ipsius, l. Uranius 82. ff. de fidejussorib. Ad hoc citari solita, quod actio & passio in eodem subjecto non concurrunt, Cald. Pereira de extinct. emphyteut. cap. 14. n. 33.

X.

Debitum creditori legatum subsistit, quando ullâ ratione in Creditorem major exinde redundat utilitas, §. 14. Inst. de Legat. ita si centum aurei debeantur, & debitor suo Creditori centum aureos legaverit, valet legatum, quia post moram solvendi legati usuræ debeatur, l. 1. 2. C. de usur. legat. l. 3. in pr. de usu & usufr. leg. quæ aliâ non deberentur nisi per stipulationem promissa, l. 3. & l. 4. C. de usur.

XI.

Quoties debitum Creditori est legatum, toties subsistit legatum, etiam si nihil debeatur, l. 75. §. 1. ff. de legat. 1.

Ratio: quia testator hic voluit & potuit se obligare ad præstandum id, quod non debuit: ergo falsa demonstratio hoc casu non vitiat Legatum, l. 33. pr. ff. de Cond. & Dem.

Limita: modò certa summa fuerit à testatore expressa, nam aliâ non constaret de quantitate legati.

XII.

Quoties Testator legat alteri, quod sibi tertius debet, toties, si hic nihil debeat, nihil consequitur legatarius, l. 75. §. 2. ff. de legat. 1.

Ratio: quia hoc casu testator non voluit se obligare, sed tantum obligationem alterius in legatarium transferre. Quod si ergo in altero deficiat obligatio, deficiet quoque Legatum.

XIII.

XIII.

Debitor Creditori legatum relinquens id animo compensandi fecisse non praesumitur: quia legata dependent ex liberalitate, liberalitatem autem non exercet, qui compensat.

Limita: ut procedat in debito merè voluntario, non in necessario, e. gr. in debito dotis respectu patris. Carpz. P. 3. C. 13. def. 29.

XIV.

Quodcumque debetur ex contractu seu dispositione hominis, illud dicitur debitum voluntarium; quod verò debetur ex dispositione legis, vocatur debitum necessarium. Quia contrahere ab initio cuilibet liberum est, legis autem virtus est obligare & necessitatem inducere.

XV.

Debitorum carceribus includendi sunt, donec solvant. Speckh. in quest. 29. Besold. Thes. Pract. verb. Schulthum. praecipuus debitor de fugâ suspectus potest capi & incarcerari. Gail. L. 2. obs. 44. etiam à iudice incompetente Myns. Cent. 2. obs. 65. & valet statutum, quod Debitor propriâ autoritate sine iudice possit detineri. Coler. de Pr. Exec. P. 1. c. 3. n. 44. 46.

XVI.

Debitor tenetur ire ad domum Creditoris & ibi solvere debitum. Innocent. in cap. 7. X. de pigro.

XVII.

Debitorum inter se pacisci non possunt in praedictum Creditoris. Bald. in l. 25. C. de pact.

XVIII.

Debitoris mei debitor non est meus debitor. Rol. à Valle conf. 1. n. 5. vol. 2. Neque debitor uxoris marito solvens liberatur. Bald. in l. 11. C. de solut.

XIX.

Debitum liquidum faciunt (1.) certi contra-hentes. (2.) certa debiti quantitas. (3.) certa causa, & (4.) certa probatio. Probationem certam inducunt sententia, acta publica, matricula vel regestum, testamentum, instrumenta, scriptura privata & Chirographum. P. Frider. de process. l. 2. c. 59.

XX.

Naturali aequitati contrarium est, pro alienis debitis alios molestari. l. un. Cod. ut nullus ex vi-can. Limitationes habet Perez. C. de decurion. n. 8. - 17.

XXI.

Debitorum à diversis officiis arcantur, e. gr. à Tutelâ Creditoris, à Legatione l. 4. pr. ff. de legation. nisi debitorum fisci sint. d. l. 4. §. 2. debitorum ex administratione rerum Civitatis non possunt civitatis honores vel munera subire. l. 1. Cod. de debitor. Civit. aut qui iis jam funguntur, nihil à Civitate possunt conducere: qui autem mutuam pecuniam à Civitate habent, non sunt ab honoribus arcendi. l. 6. §. 1. de muner. Perez. Cod. de debitor. Civitat. n. 12. 13. arcantur etiam, qui aliquid ex pollicitatione debent, & debitorum fisci, qui vectigalia volunt conducere. l. 9. §. 2. 3. de publican. Brunnem. ad l. 1. Cod. cod.

CAP. IV.

De Deceptione. Add. infra de Dolo. Et supra de beneficio axioma 4. infra de fide.

Axioma 1.

Deceptio nihil aliud est, quam callida circumventio. l. 1. §. 1. de dol. mal. l. 51. §. 4. de fideiuss. Hæc regula ita procedit, quotiens scilicet deceptio propriè sumitur, alias enim significat & læsionem ex re ipsa contingentem, ut in l. 19. de min. & in l. 2. §. 3. ad SC. Vell. & corruptionem l. 9. de doli mali except. de qua re agendum in lexicis Juris.

II.

Decipi non reputatur ille, qui scit se decipi. l. 1. §. si intelligatur 6 de adil. editi. quia volenti & scienti non fit injuria nec dolus, unde qui sciens deceptus ignorantem, omne detrimentum tenetur relacire. l. Julianus 13. pr. ff. de action. Emi.

III.

Decipere in contractibus non est peccatum, gloss. in c. si cupis 5. caus. 16. quest. 1. gl. in cap. civitate. de usur. Jas. in consil. 153. col. 3. in fin. Licet enim est contrahentibus se invicem decipere usque ad dimidium iusti pretii, l. in cause cognitione 16. §. pen. ff. de minor. l. 2. Cod. de resc. vend. C. A. consil. 78. l. 1. n. 6. & 7. quod accipere non de fraudulento venditoris consilio, id enim vehementer damnatur, & si interveniat, reddit aliquando contractum ipso jure nullum, vel resolvit. l. 53. §. ult. de C. E. l. si dolo 3. C. de resc. vend. l. ex emto 11. §. 5. ff. de A. E. sed potius intellige de ea deceptione, quæ re ipsa contingit sine injuria contrahentium, quia venditoris votum est pretio vendere plurimo, emtoris autem minimo emere. l. si voluntate 8. Cod. de rescind. vend. Myns. 4. observ. 74. Ludov. Gom. ad §. superest. de act. n. 54.

IV.

Deceptis non decipientibus iura opitulantur. l. 2. §. sed ita. ad SC. Vell. text. in cap. inter dilectos. 8. de donat. Phil. Matth. ad l. 90. §. ult. de R. l. Oldend. cl. 4. ad 1.

V.

Deceptio re ipsa & deceptio ex proposito æquiparantur, Jas. in l. si quis cum aliter in princ. ff. de V. O. scil. quoad rescissionem contractus, Anchar. conf. 39. Pro clario. Abb. consil. 8. Trias ad decisionem. column. 2. lib. 2. & consil. 109. in 2. dubio, lib. 2. Dec. consil. 180. Visa renunciatione. per l. 2. de Except. doli, cui adde l. 1. §. causa 2. de adil. editi. quod tamen in foro conscientie non posset simpliciter defendi, sed cum limitatione quadam, de qua vide Vasq. 3. contr. cap. 48. n. 5. siquidem deceptio rei data utriusque contrahentium ignorantia circa valorem rei dicitur error, & non deceptio, gloss. in d. l. si quis cum aliter. Corn. consil. 181. lib. 3. quem sequitur & communem dicit Gomez. in c. ut animarum de consil. in 6. n. 2. Vasq. diff. loc. n. 6.

VL Re-

VI.
Pecunia turpiter accepta iustior penes eum est, qui deceptus est, quam qui decepit. *l. 9. de doli except.*

VII.
Decepti venia digni sunt. *l. miles. ii. §. mulier 2. ad L. jul. de adult.*

CAP. V. De Decimis.

Axioma I.

Nemo immunis est à decimæ solutione, nisi se probet immunitatem *cap. 24. X. de decimis.* acquirunt verò immunitas à decimis præstandis Gebend Freyheit privilegio *c. 3. p. 10. 25. X. de transactio. ne c. 2. 8. X. de transactio.* consuetudine vel præscriptione *cap. 1. de præscript. in glo. nam jus decimandi à Laicis potest præscribi.* Wehner *conf. Franc. 77.* per statutum autem nec tolli nec minui posse decimas asserit Bald. in *L. fin. C. sine cens. vel reliq. fmd. comp. non posse.*

II.

Decimæ Ecclesiis debite solvuntur de proventibus molendinorum, pisciarum, de fœno & lanâ, de apibus etiam & de omni fructu. *c. 5. X. de decim.* & potest decimator prohibere asportationem fructuum inque eis ponere custodes, donec solvantur integre decimæ juxta morem. *Wv. 1. decis. 4.*

III.

Decimarum onus annexum est prædiis Abbas in *c. 16. X. b. t.* & solvi debent in ipso fundo, in quo fructus colliguntur. Bartol. in *L. i. C. de fruct. & lit. exp.*

CAP. VI. De Decisione. *Vid. Infr.*

Res judicata.

Axioma I.

Allegare regulas, ubi est decisio in terminis, est refugium miserorum & pauperum Doctorum. Felin. in *cap. 1. in 4. col. de præscript.* quem etiam laudat Jacob. Gothofr. *ad l. i. C. de Reg. Jur. pag. 13.* & idè in actu practico laborandum, ut inveniamus decisionem in terminis, cum talem invenire sit Doctoris doctissimi, Felin. in *cap. cum ordinem. col. 4. de rescript.* Ludov. Gomes *ad §. e. que. insit. de act. num. 14.* Knichen de Saxon. non prov. *jur. c. 5. nu. 99. & 100. omnino Borgnin. Cavalcanus 1. decis. 30. num. 38. lect. 2. & in decis. post primam part. decis. seu repert. prim. Morio, in resp. n. 6. sub lit. V.* quia magnum in praxi habere decisionem Doctoris alicujus excellentis in terminis. Menoch. *conf. 73. num. 17. Surd. conf. 379. n. 29. Magon. decis. Florent. 66. num. 31. Af. Rich. decis. 169. num. 8. Welenb. Consil. 240. de success. feudal. num. 18. Schulz. in præfat. Observat. pr. etiam sine lege loquentis, Gom. d. §. e. que. num. 14.* Sunt enim decisiones in terminis securiores, ibique cessant omnia argumenta. Alb. Brun. in *rer. de statut. art. 6. q. 2. in fin. col.*

3. Neque tamen textum vincunt aut rationes. *u. infr. cap. 43. §. 2. f. pag. 363.*

II.

Decisio ista in dubio est eligenda, quæ minus habet iniquitatis. *l. 200. de R. l. ubi Phil. Matth. num. 1.*

III.

Ad decisiones causarum sufficit allegare rationem naturalem *cap. secundo requiris 41. de appell. l. scire 13. §. sufficit 6. ff. de Excus. tut. l. si me & Titium 32. ff. si cert. per. l. ubi autem non 75 §. illud 4. ibi: ipsa natura manifestum est. de Verbor. Obligar. Regn. Sixtin. inter Consil. Marpurg. consil. 18. volum. 2. num. 111.*

IV.

Decisio semper super re certa formatur. Riminald. *jun. conf. 32. num. 78. lib. 5. Thom. Triv. 1. decis. Venet. in præf. n. 5.*

V.

Quotiescunque casus decidendus occurrit, recurrendum (1.) ad consuetudinem loci specialem, (2.) ad consuetudinem istius provincie generalem, (3.) ad Constitutionem Principis istius provincie, (4.) Hisce deficientibus ad Jus Civile vel Canonicum, si hoc in illo casu receptum.

Ratio: quia jus generale semper abrogatur per speciale, & consuetudo loci specialis præferunt attendenda, quia pro jure communi habetur ibi, ubi viger. Gail. *Lib. 1. obs. 36. n. 3.*

CAP. VII. De Declaratione.

Axioma I.

Declaratio, quæ fit factio, fortior est illa, quæ fit verbis. *l. reprehendenda 5. C. de instit. & subst. l. pro herede 20. in princ. de acquir. hered. cap. cum super 23. extr. de offic. deleg. c. ex ore 3. extr. de his quæ sunt à majori parte. cap. ut nostrum 56. extr. de appellat. Tiber. Decian. resp. 36. num. 74. vol. 3. Goedd. inter Consil. Marp. Conf. 25. n. 23.*

II.

Declaratio non nisi semel fieri potest. *Jas. in l. quicquid asstringenda. de V. O.* ideo judex declarans verba ambigua sententiae vel contractus, id mutare vel variare nequit. Angel. in *L. quod iussit. de re judic. l. Si quis intentione 66. ff. de judic. gloss. in d. l. quicquid. de Verb. Oblig. Gilman. 4. pag. 1. vot. 4. num. 11. & 12.*

III.

Declaratio fieri non oportet cum solennitate requisita in ipso actu principali. *l. beredes palam 21. §. 1. & ibi Bart. de testam.* Sicut enim declaratio testamenti dubii potest fieri coram duobus testibus. Bart. in *l. i. C. de Codicill.* Ita & in sententiae declaratione tantæ solennitates non requiruntur, quæ in ipsa sententia. Bart. in *l. ab exectore n. 8. de appell. per d. l. 21. §. 1. Gilman. d. l. n. 11. & 12.* Hinc nulla est sententia declaratoria ex capite, quod sit contra sententiam priorem, & sic sententia contra sententiam lata, *l. i. C. quando provoc. non est neces. Franc. in c. dilecto quæst. 14. de appellat. Felin. in cap. inter monasterium de re judic. adde l. i. pr. ff. que*

qua sentent. sine appellat. rescindantur. l. 9. C. de sentent. & interlocution. cap. Inter. 9. extr. de sentent. & re judic.

IV.

Declaratio virtualiter continetur in ipso declarato. Decian. conf. 423. in fin. Ruin. conf. 225. num. 6. vol. 1. Socin. jun. conf. 95. num. 74. volum. 3. Vult. int. Conf. Marp. conf. 29. vol. 2. n. 12.

V.

DECLARATIO nihil de novo confert, & declarans nihil novi facit, l. heredes palam 21. §. si quid 1. ff. de testam. Schrader. consil. 49. num. 14. sed datum significat. ibid. [ubi Dauth. num. 10. & seqq. Gail. 1. obs. 101. n. ult. l. affe toto. 77. ff. de hered. instit. Bartol. in l. ab executore. num. 7. vers. quandoque interpretatio interponitur. ff. de appellat. Mantica de tacit. & ambig. convent. lib. 1. tit. 16. n. 7.] l. adeo 7. §. 7. ibi. videtur. ff. de acquir. rerum dominio. Clem. exivit. §. harum declarationum, de verbor. sign. gloss. verbo de novo, in cap. per tuas. de donat. [sic ut & is, qui spicas excussit, non novam speciem fecisse, sed quæ fuit, detexisse dicitur, l. 7. §. cum quis, in fin. de acquir. rer. dom.] Oldrad. conf. 224. num. 20. vers. nec verbum declaramus, & conf. 318. in fin. vers. ad articulos, ubi quod qui de novo dat, non declarat, quia effectus declarationis est verbum obscurum clarius explicare. Dec. in l. edita. num. 47. C. de edendo. Paris. conf. 65. num. 5. & 6. vol. 1. Ruin. conf. 225. num. 6. vol. 1. Socinus jun. conf. 95. num. 72. & 76. volum. 3. [Et declaratio debet esse expositiva, non perimens notabiliter, Bl. in Auth. at qui semel. col. 3. num. 4. C. de probat. per cap. cum dilecti 18. extr. de accus. Conf. Arg. lib. 2. Conf. 47. num. 71. & seqq.] Roman. conf. 45. ubi intelligit, dummodo ster in puris terminis declarationis, quia si adderet, vel minueret, diceretur nova dispositio, Socinus sen. consil. 49. num. 5. vol. 1. Calderin. conf. 237. in princ. alias 16. de præbend. ubi quod declaratio non ampliat gratiam, & nihil de novo addit, Petrus de Anchar. Consil. 7. in questione. num. 3. & seq. Aegid. Bellam. conf. 33. num. 40. & 41. Rolandus à Valle conf. 15. num. 27. vol. 3. Anton. Gabr. commun. lib. 6. tit. de Reg. Jur. conclus. 3. Bertazol. de clausul. instrum. claus. 30. gloss. 4. num. 1. Brun. à Sole in locis communibus, verb. declaratio 1. Menoch. conf. 753. num. 20. Francis. Gal. in margarita casuum conscientie, verbo declarare, Marian. Antonin. variar. resolut. lib. 1. resolut. 3. num. 12. Cardinal. Tusch. pract. conclus. tom. 2. lit. D. conclus. 86. per tot. Octav. Glorit. respons. 12. num. 29. Rot. decis. 454. n. 2. apud Fari-

nac. p. 1. recent. Sigismundus Scaec. de commerc. & camb. §. 7. gloss. 3. num. 29. Camill. Borell. in sum. decis. tom. 2. tit. 3. num. 293. Castill. controvers. lib. 3. cap. 10. num. 30. & lib. 5. cap. 89. num. 172.

VI.

DECLARATIO non mutat essentiam, aut naturam dispositionis, Roland. conf. 15. num. 27. vol. 3. Decian. conf. 8. num. 211. lib. 1. & conf. 6. num. 30. lib. 4. Menoch. conf. 331. num. 100. & conf. 360. num. 5. & consil. 443. num. 71. Octav. Glorit. resp. 12. num. 21. Eoque quæ majoris declarationis causa ponuntur, non mutant jus commune, l. quæ dubitationis 81. ff. de Reg. Jur. l. quæ situm 12. §. pen. ff. de fund. instruct. Gomes ad §. omnium. Instit. de actionibus.

CAP. VIII.

De Decreto.

Axioma I.

Decretum judicis facit rem claram. l. Herennius 63. §. Gaja. 1. de Evict. Gabr. in conclus. de sent. Pacian. conf. 112. num. 14. & facit cessare omnem præsumptionem doli & metus. l. 1. de cis. 89.

II.

Decretum habet vim sententiæ latæ à Principe cum causæ cognitione, ut ait Gond. de Villad. in tract. de Leg. quæst. 8. num. 68. & 69. Pacianus consil. 47. num. 12.

III.

Decretum obreptitium est ipso jure nullum. Marp. conf. 48. num. 29. vol. 4. Et omne decretum injustum est nullum, ita, ut non transeat in rem judicatam. arg. l. Seie egressa 26. ff. de int. dat. Paris. conf. 51. num. 49. p. 4. nec executionem mereatur. Paris. conf. 98. num. 1. p. 3. Marant. p. 6. tit. de execut. sentent. num. 4. Asin. §. 31. can. 2. limit. 1. num. 1. quos sequitur Meichnerus in decis. Cameral. 1. decis. 28. num. 42. cum seqq. vid. & Gail. 1. observ. 109. num. 1. idem de decreto subreptitio dicendum. Bartol. in l. 3. §. 3. ff. de Carb. Editio.

Declara, si scilicet adversetur juri communi, Marant. in specul. aur. p. 4. dist. 16. num. 75. Non verò si juri litigatoris, tunc enim non erit ipso jure nullum, sed tenet l. 1. §. item eum. ff. quæ sent. fin. appellat. l. 16. ff. de appell. l. 2. C. quand. provos. non est necess.

IV.

Decreti interpositio præsupponit omnia, quæ facienda erant intervenisse, nec quicquam ad actus perfectionem necessarium fuisse prætermisum. Jas. in l. pacta novissima. n. 6. C. de pact. Bald. in l. cum hi. §. si prætor. de transact. Gilm. 4. 1. n. 84. fol. 64.

V.

Decretum quodcumque sit, requirit causæ cognitionem. l. 9. §. 1. de offic. Procons. Odd. p. 1. q. 34. art. 5. num. 484.

CAP. IX.

De Defectu vid. infr. Omissio. Imperfectum.

Axioma

Axioma I.

Ex defectu implementi arguitur dolus ejus, qui implere tenebatur, nec tamen implevit. *l. do-
lus 10. & ibid. gl. C. de rescind. vendit. Corn. conf.
116. vol. 1. & conf. 128. col. 2. vol. 3. fac. notata. Ma-
gon. decis. Lucens. 31. num. 12. Vult. inter Conf.
Marp. conf. 24. vol. 2. num. 32.*

II.

Defectus corporalis animi vitium attestatur.
*eam. Hinc etiam, 1. distinct. 49. Mar. Socin. ad
cap. audientiam. de homicid. n. 21.*

III.

Defectus ubi plures sunt, de omnibus fieri de-
bet mentio, alias clausula non obstante non o-
peratur, quoad non expressa. *Bald. in l. 1. col. pen.
vers. unum tamen. C. de furt. Natt. cum. 2. conf.
402. num. 34.*

IV.

Adminiculantia non impleta non vitiant, *l. 2.
§. fin. de donat. Cephal. conf. 80. Magnificus Do-
minus n. 11. vid. infr. locum de Omiffis axiom. 4.
Exempla in Jure passim occurrunt. Sic i. sen-
tentia judicis continens duplicem causam, qua-
rum una est vera, altera falsa, valebit ex illa vera
cap. per tuas 12. qui filii sunt legitimi ubi Abbas.
2. quando plures sunt causae dispositionis, licet
una cesset, si tamen vigent aliae, dispositio non
cessabit. *l. Si non Lex Aelia Sentia 83. de hered.
institut. Socinus 1. conf. 30. num. 40. 3. Similiter
si actum exerceas, qui non caret voluntate, nec
etiam potestate, quamvis in aliqua qualitate er-
ret, ideo tamen non vitabitur actus. c. Tua 26.
& ibi not. Canon. de sponsal. Pantfchman. 2.
quest. 21. num. 17. Sic denique 4. defectus causae
impulsivae non vitiat actum. Gloss. & Dd. in cap.
post translationem. de renunciat. cap. cum ces-
sante 60. de apell.**

V.

Defectum pluralitas uno remedio non ex-
tinguitur. *l. Si domus 21. de serv. praed. urb. Bald.
in l. 1. C. de furt. Heig. 2. q. 19. num. 16. ubi vid.*

CAP. X.

**De Defensione. vid. Mo-
deramen inculpatæ tutelæ.**

Axioma I.

Defensio juris est naturæ *l. 4. l. 45. §. 4. ff. ad
L. Aquil. l. 1. §. cum arietes 11. ff. si quadrupes
paup. l. 1. §. 27. ff. de vi arm. quod intelligi scilicet
respectu inclinationis; respectu enim moderatio-
nis inculpatæ tutelæ erit & juris gentium. l. 3.
junct. l. 1. §. ult. de justit. & jur. quod postmo-
dum melius Jus civile explicuit & confirmavit,
sicque etiam Juris civilis defensio erit. *argum. l. 1.
C. unde vi. l. 2. & 3. C. de furt. quod & juris di-
vini esse patet ex capite 22. Exodi, vers. 2.**

II.

In defensione sui non cogitur quis primum
ictum expectare, nec fugere cum periculo & de-
decore *Constit. Crim. Carol. art. 140. Gail. de Pac.
Publ. l. 1. cap. 16. n. 21.*

III.

Iusta est defensio pro parentibus, filiis, pro pa-

triâ, pro conjuge, sponsâ, pro fratre, præceptore,
consanguineo & affine, comite itineris, pro do-
mestico & hospite, imò quolibet extraneo peri-
clitante, etiam sine imploratione. *Francisc. Zo-
annett. in tract. de Defens. P. I. n. 56. & n. 94.
usque 112.*

IV.

Promittens aliquem defendere intelligitur
promississe defensionem iustam, non violentam.
Mynsing. Cent. 2. obs. 29.

V.

Defensionis remedia iis duntaxat sunt intro-
ducta, qui gravantur. *cap. suggestum 15. ubi vid.
Gloss. ult. de appell. Novell. 119. ne occasio Juris
ad iniquum trahatur compendium. l. fin. in fin.
C. de usucap. pro empt. c. quod nonnulla 25. in
fin. & ibi gl. ult. de privil. Arnif. lib. 2. de Ma-
jest. c. 4. n. 6.*

VI.

Violentos laicos coercere non contra legem
est agere, sed legi facere subsidium, *cap. 2. extr.
de privileg.*

VII.

Defensio nemini est auferenda. *l. ut vim. 3. ubi
Jason. de Just. & Jur. l. 1. §. cum arietes. ff. Si
quadrupes paup. fic. dic. l. 4. & 5. l. scientiam 45.
§. qui cum aliter. ad Leg. Aquil. adeo ut eam ne
quidem Princeps aut Imperator adimere possit, &
sic rescripta ab una vel altera parte absque causâ
cognitione impetrata, ad instar decreti judicialis
non obtineant, nec in rem judicatam transcant.
vide latè Carpz. cum all. 6. conf. 117. num. 11. 12. 13.*

**CAP. XI.
De Definitione.**

Axioma I.

In definitione; quantum fieri potest, genus
proximum est assumendum. *Cujac. in Papin. lib.
1. de fin. ad l. 63. de R. N. pag. 613. D. quia quò
propius ex rerum natura petitur, eò evidentius
definiti naturam explanat Aristot. 2. relect. polit.
cap. 1. p. 1. num. 6. Item, in definitione, causa
non potest esse genus sui effectus: sic transactio
aut pacto vel contractu. *l. 2. ff. de transact. Ba-
chov. 1. disp. 7. Treutler. th. 1. lit. D. n. 4. Siqui-
dem generis hæc est natura, ut latius pateat suo
definito, & plures sub se contineat species, ut sit
imbecillius, nec exprimat essentiam definiti,
quod scilicet sit per adjectionem differentia, quæ
genus restringit ad suum definitum. Bachov. 2.
Disp. 21. thes. 1. lit. C. Galenus tamen plerisque in
locis irridet eos, qui in quacunque definitione
ita sunt occupati, cum alioqui res per se non ob-
scura sit, & sine Dialectica definitione facile ex-
plicari & intelligi possit, quod vitium, quo pleriq;
laborant, vocat *Φιλοσοφία*, refert Duren. ad
tit. C. de probat. cap. 2. idem refert Cujacius in
pref. recit. C. ad tit. de jure fisci. ubi de defini-
tionibus elegantibus magis quam accuratis lo-
cus egregius apud Gell. lib. 1. cap. 25. Senec. lib. 1.
de vita beata c. 4. varietatem definitionum (ex-
emplo Rhetoricæ) inde extitisse judicat. Quinti-
lianus lib. 2. c. 15. in fin. quod pravam quorundam
studium circa scriptores artium extiterit, scribit
P 4 iisdem**

iisdem verbis, si prior aliquis occupasset finendum. Duaren. de iudic. in pr. proficitur, se aliquando integrum annum consumplisse in exploranda definitione iudicii cum aliquot divisionibus, sed tandem has nugae valere iussisse, eumque notare videtur Cujacius in parat. ff. pref. vers. etsi ius definitionibus multis &c.

II.

Definitiones quædam sunt metaphoricæ, ut cum sepulchrum dicitur domus defunctorum. l. 4. C. de sepulch. violat. Jurisprudencia urbana militie respondendi, privandi, concedendi. Cic. pro Muræ. add. definit. Leg. in l. 2. ff. de Legib. Quædam sunt elicite per contrarium, ut bona fides est absentia doli, diligentia est absentia culpæ. l. 8. in princ. de tritic. vin. ol. legat. Virtus est vitium fugere. Dies feriati sunt dies non iudicii, l. 7. C. de fer. ubi C. A. thes. 2.

III.

Definitio per effectus concepta non est bona. Br. & alii in l. 1. de appell. Cujac. ad Theophil. lib. 10. qq. Papin. ad l. 72. de contrab. emt. ubi ideo reprobat definitionem, quod contractum ab effectu definiat, quod accipe, quando effectus sequitur rem definitam non immediate, & ab eo potest separari: si enim effectus immediate sequitur, definitio per effectum concepta admittitur. princip. Instit. de action. l. 3. §. 2. de honor. poss. vid. Osterm. in princ. Instit. de obligat.

IV.

Multa sunt in re definita, quæ non sunt in definitione. Arum. exerc. 15. quest. 5. Treutl. Disp. 27. thes. 3. lit. e. volum. 1. Intellige scilicet expresse: tacite enim inesse præsumuntur. Sic mandati definitioni tacite inest, ne sit rerum turpium, quia earum nulla est obligatio. Vid. Arum. dist. exercit. 15. quest. 5.

V.

Ut cuiuscunque rei una tantum est essentia, ita tantum una quoque definitio, non plures esse possunt, ut post Aristot. lib. 7. Top. cap. 2. docet Cujac. lib. 18. obs. 38. circa fin. vers. non feram. quod intelligendum de definitionibus diversis & talibus, quæ non tantum verborum complexu, sed etiam essentia & substantia demonstratione differunt. Alioquin enim unius ejusdemque rei plures dari possunt definitiones, figura verborum, non rei substantia distantes, sicut autoritate Galeni & Senecæ, itemque exemplis luculentis demonstrat Cujacius in prefat. parat. ad ff. & lib. 18. observ. 38. & in recit. C. ad tit. de temp. appell. vid. Comment. D. Bitseh. ad ad. 2. F. 23.

VI.

Definitio est solius substantiæ Aristot. 2. Metaph. cap. 5. text. 18. Non enim sumuntur ex causis externis, quæ rei substantiam & naturam non ingrediuntur. Colleg. Argent. de pecul. thes. 3. num. 16. scilicet *μὴ δὲ τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἀπλάως*, text. 19. secundario enim etiam ipsorum accidentium est definitio.

VII.

Definitiones à partibus sumtæ non sunt infrequentes in iure, l. 1. §. 1. ff. de edend.

VIII.

In definitionibus verba proprie sunt accipien-

da, Bartol. in l. omnes. num. 19. vers. quero. de 1. & l. Gom. ad §. superest. Instit. de act. n. 69. Hinc in quovis genere disciplinæ *ωργανισμός* ac præliminare inevitabile est definitio. Coler. in prefat. proctis. execut. Eaque scilicet ad scientiam apparat, & fundamentum est sequentium, quæ neglecta pronus admodum & præceptis intractatione ipsarum rerum solet esse lapsus. Coll. Argent. si ager vestigal. thes. 59.

IX.

Definitio ubi ponitur, communiter non sit summarium. Alex. in l. 5. §. stipulatio. de Verb. Oblig. summarium enim fieri debet ex materia longius evagata, quod omnia membra principalia comprehendat. l. in summa 65. ubi not. Mod. ff. de condit. indeb. & l. 1. ff. de R. D. Gomes ad §. superest. Instit. de act. n. 1.

X.

Quod in iure definitum non est, in universum defini vix potest, sed iudicis arbitrio æstimandum relinquitur. l. 1. ff. de testib. l. 15. de impens. in rem dot. Menoch. libr. 1. arb. quest. in proam. numer. 3. cum seqq. Bocer. de feud. invest. cap. 4. num. 5. & 8.

XI.

DEFINITIO converti debet cum suo definito, l. 1. §. dolum. ff. de dolo malo. l. omnis definitio 202. ff. de Reg. Jur. Doctores in l. 1. in princ. ff. de acquir. poss. ff. Cicero lib. 4. Academ. num. 79. pag. 17. Bartol. in sua quest. 7. Mulier habens. num. 4. vers. contra quod. Tiraquell. de iure primog. quest. 1. num. 1. Flamin. Paris. de resign. benefic. lib. 1. quest. 1. num. 31. cum seqq. Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 2. lit. D. concl. 418. Cels. Argel. de contrad. legitim. quest. 10. num. 161. latè Monet. de distribut. quotid. p. 1. quest. 4. num. 3. ubi num. 2. asserit, quod substantiam & naturam rei explicat, & num. 5. quod quælibet definitio in iure est periculosa, & num. 6. quod cauti esse debent, qui rem aliquam definiunt, & num. 7. quod definitio perfecta debet habere genus, ac propriam & completam differentiam, quod etiam asserit Pichardus in disput. de mora. num. 26. ubi num. 24. dicit, quod cuiusque rei definitio ut bona sit, nihil superfluum, nihilque diminutum continere debet, citans Philosophum Topicorum lib. 6. cap. 1. Dicitur autem definitio initium omnis disputationis, Monet. d. p. 1. quest. 1. & num. 1. [Omnis enim quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci, ut intelligatur, quid sit id, de quo disputatur. Cicero 1. de offic. & 1. de Orat. sect. 54. Hoc in principio fieri in omnibus disputationibus oportere censo, ut quid illud sit, de quo disputetur, explanetur, ne vagari & errare cogatur oratio, si ii,

si i, qui inter se differunt, non idem esse illud, de quo agitur, intelligent.] Et cumque non convenit definitio, non convenit etiam definitum, l. 2. §. appellata, & ibi Doctores ff. scierunt petatur. Camill. Borell. de Regis Catholici prestantia cap. 70. num. 122. & 123. Joan. Anton. Mangil. in tract. de imput. quest. 16. num. 18. & quest. 66. num. 14. Ludovic. Cenc. de censib. quest. 3. artic. 2. num. 17. & 18.

De Delatione Juramenti vid. Juramentum.

CAP. XII.

De Delegatione, Delegato.

Axioma I.

Delegatus Principis in causa sibi commissa major est quocumque ordinario. cap. sine n. de offe. delegat. cap. pastoralis n. §. praterea, de offe. ord. din. Gomes ad §. penales. Institut. de action. num. 45. Quod intellige respectu dignitatis & negotii commissi, non vero respectu firmitatis: cum firmitas sit jurisdictio ordinarii. vid. Marant. in disput. 1. quest. legal. num. 1. & num. 40. Alex. & communiter Doctores in rubric. ff. de offe. ejus qui mand. jurisdict.

II.

Delegationis verba diligenter sunt observanda & custodienda. l. diligenter §. in princ. ff. mand. & ultra expressa delegatio non extenditur, c. pen. ubi Gilman. & Dd. de offe. deleg. Et quicquid in delegatione expresse concessum non reperitur, prohibitum censetur. cap. inter corporalia §. sed neque, ubi Dd. de translat. Episcop. Anchar. conf. 207. in quest. col. 2. numer. 4. Angel. consil. 138. Vasis omnibus, numer. 1. in fin. Vant. in tit. de nullit. ex defectu jurisdict. deleg. num. 91. Farinac. 1. conf. 89. numer. 1. Quicquid enim prater verba & formam delegationis factum fuerit, omnino nullum & invalidum est, cap. cum dilecta 22. ubi Dd. de refer. c. cui 27. de prob. in 6. cap. Vis de rest. spol. Innoc. in c. super literis. vers. in gl. de refer. unde & stricti juris num. 19. dicitur Menoch. 1. arb. judic. cas. 74. n. 56.

III.

Delegatus in alia causa alium subdelegare non potest, nisi in ea, quae ipsi commissae est. l. unic. C. qui pro sua jurisdict. adeo ut si de facto contrafecerit, sententia ab illo iudice lata ipso jure nulla sit. Ummius in disput. 1. n. 41.

IV.

Delegatio pro justa praestatione est. Anweisung ist an statt Zahlung l. 9. §. ult. Comm. di. vid.

Declaratur haec regula, quod procedat in his, quos idcirco teneri dicimus, qui habent actionem, non item in aliis creditoribus omnibus. l. §. in princip. de pecul.

V.

Quoties debitoris cessi consensus non accet-

fit, toties non est delegatio, sed nuda cessio l. 1. C. de Novat.

Ratio: quia cessio fit ignaro, delegatio vero non nisi volente debitore. (2.) in delegatione debitoris fit novatio, hinc consensus utriusque necessarius est, secus in cessione, ubi pristina obligatio salva manet penes cedentem, cessionarius vero tantum constituitur procurator in rem suam. Conf. Lenz. de nom. & act. Cess. cap. 4. membr. 4. per tot.

CAP. XIII.

De Delictis, Criminibus.

Axioma I.

Quoties tantum laeso agendi licentia competit, & eidem poena legibus determinata applicanda, toties delictum est privatum, quia sic ad privatum respicitur interesse, & ad id, ut resarciatur damnum rei privatae datum. Exempla sunt in furto, rapina, damno injuria dato &c.

II.

Quoties cuivis ex populo agere licet ad poenam Reipubl. debitam, toties est delictum seu Crimen publicum, quia sic potissimum respicitur ad publicum interesse, & ut damnum Reipubl. illatum pensetur. Exemplum est in Crimine laesae Majestatis, homicidio &c.

III.

Quoties unusquisque ex populo agere potest, ita tamen, ut agenti applicetur poena, toties delictum est populare, quia hujus delicti vindictio potissimum pertinet ad jus populi tuendum. l. 1. ff. de popul. action. ita ergo si quis corruperit album pratoris, erit delictum populare l. 7. ff. de jurisdict. idem est, si quis ex adibus aliquid suspensum habuerit, quod nocere possit. l. 5. §. ult. ff. de his qui deiec.

IV.

Quoties laesus ad poenam legibus non determinata agit, toties est delictum extraordinarium: quia extraordinaria delicta, prout iudex arbitratur & extra ordinem coercentur. Exempla sunt in r. t. ff. de extraord. Crimin. vid. praepositis l. 1. pr. §. i. l. 6. ff. l. ult. ff. eod. ubi de circulatoribus, qui serpentes circumferunt. Conf. Zox. ad d. Tit.

V.

Delictum majus est illud, quod majori bono opponitur, post. Arist. 8. Eth. Farinac. conf. 85. num. 76. item si major ille qui peccat. Ernest. Cothm. 3. conf. 4. n. 13.

VI.

In delictis non quid delinquens facere seu dicere crediderit & opinatus fuerit, sed quod verè dixerit aut fecerit, spectandum est. Bart. in l. inter omnes §. rest. in fin. ff. de furt. Menoch. de arb. jud. quest. cas. 90. n. 20. Farin. 1. conf. 104. n. 18.

VII.

Delictis crescentibus poenae quoque exasperari debent l. 28. §. solent §. ff. de poen. Phil. Matth. ad l. 135. de R. I. n. 5.

VIII.

Delictum qui permittit, ipsemet delinquit.

l. cum in plures 60. §. locator 6. ff. locat. l. 2. de Assess. Auth. credentes. C. de barei. cap. Ephesius 4. dist. 43. quia delicto consensum adhibet. c. 2. de accusat. num. 6. l. semper 60. de R. I. Concinnat. 1. quasi. jur. sing. q. 9. n. 23. Limit. modò quis possit & debeat prohibere, tunc enim patientia habetur pro consensu. Mev, P. 2. dec. 228. n. 2.

IX.

Delictum unius non debet alterius esse præmii-
um *l. si sequens 15. in princ. ad SC. Syllan. Wef. 2. conf. 63. n. 29.*

X.

Paria delicta mutuà compensatione tolluntur.
l. 30. fol. matr. fac. l. ult. C. de compens. quod iure Justiniane constitutionis compensatio latissimè pateat, omnemque causam complectatur. Hanc regulam ita declarare licet, ut, cum compensatio tantum sit debiti & crediti inter se contributio, l. 1. ff. de compens. hactenus tantum ex delictis fiat compensatio, quatenus pecuniariter interest. l. 10. §. quotiens. de compens. Hinc qui se mutuò deciperunt, invicem non agunt. l. 36. de dolo. Franzk, in parat. de compens.

XI.

Ex delicto suo nemo debet lucrari. *l. 134. §. 1. de Reg. jur. Declaratur hæc regula, quod procedat, quatenus directò quis lucretur ex delicto; per accidens enim bene fieri potest, ut quis lucrum ex delicto capiat. l. 5. §. 1. Ne quis cum qui in jus voc. §. 1. de vi bon. rapt. v. supra 1. 17. 3.*

XII.

In criminibus agitur de periculo animæ. *N. §. c. 1.*

XIII.

DELICTA puniri publicè interest, & expedit Reipublicæ, ne maneant impunita, *l. ita vulneratus 51. §. quod si quis, in fin. vers. cum neque impunita. ff. ad Leg. Aquil. l. licitatio 9. §. quod illicite 5. ff. de publican. l. congruit 13. ff. de offic. Præsid. l. Stichum 95. §. tametsi. ff. de solut. extrav. ad reprim. in pr. ubi Bart. verb. impunita. cap. est injusta 33. caus. 23. quasi. 4. cap. ut fame 35. §. 1. de sentent. excom. Signor. conf. 242. in fin. quod est Leonardi de Ceris, ubi quod placatur Deus, quando delicta puniuntur. Castrenf. conf. 108. super primo. colum. 2. num. 6. vers. Super quinto. l. 1. Roman. conf. 105. Viso themate. col. 2. in fin. Grammat. decis. 36. Thomas de Thomasset, in florib. decis. reg. 103. Azeved, 14. num. 1. tit. 9. lib. 3. novæ Recopilat. Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 14. quasi. 1. num. 17. Cabed. Lusit. decis. 75. num. 1. p. 1. Cardin. Tusch. practic. conclus. tom. 2. lit. D. conclus. 157. per totam. Cardos, in praxi Judicium, verb. delictum, num. 9. & 10. Bellet. disquisit. clerical. part. 1. tit. de disciplina clericali, §. 15. n. 86. quia delictis & fraudibus non est via aperienda, Bartol. Perert. ad extravag. ambitiose, de rebus Eccles. non*

alien. verb. illis exceptis, n. 3. Cels. Argel. de contradict. legit. quasi. 10. n. 104.

XIV.

DELICTI paritas paritatem poenæ requirit, *l. nihil interest. 32. ff. de adult. l. si quenguam. 30. in fin. C. de Episcopis & Clericis. quia juxta delicti mensuram futurus est plagarum modus, cap. non asseramus 21. 24. quasi. 1. Menoch. de arbitr. lib. 1. quasi. 90. n. 38. Menoch. illustr. quasi. c. 24. num. 17. & prius cap. 8. num. 51. Cardinalis Tusch. d. tom. 2. lit. D. conclus. 162. ubi quod delicta graviora & atrociora gravius puniuntur. Delicti enim poena timeri debet, ut supplicium unius exemplum possit esse multorum. l. 2. C. ad l. Jul. de repet. Cardos, in praxi Judic. & Advoc. verb. delictum. numer. 8. Unde illud:*

Oderunt peccare mali formidine poenæ.
cap. irrefragabili 13. §. Caterum. ubi glossa in verb. metu poenæ, de officio ordinar.

XV.

DELICTUM continuatum gravius punitur, Beroi. conf. 195. num. 16. & 17. lib. 3. Alex. conf. 110. Stante statuto. num. 4. vers. confirmatur, lib. 4. Sylvan. conf. 50. num. 12. Clar. §. furtum. num. 13. & 14. Hippol. in l. 1. num. 47. cum seq. C. de sicar. Castan. in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 5. pag. mibi 45. versa, & 46. Mench. quasi. frequent. cap. 10. num. 47. Perez. ad tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 49. Sebast. Nævi. ad l. capitalium. num. 6. ff. de poen. Farin. in praxi criminali, p. 4. conf. 30. num. 67. ubi addit. lit. R. & num. 129. Marian. Giurb. conf. crim. 47. num. 3. Carol. de Grasis except. 14. num. 33. & seq. ubi de exceptione ad statutum excludens omnes exceptiones. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. conclus. 163. per totam, ubi num. 11. subdit, quod homo facinorosus in multis delictis etiam diversis aggravatur apud Judicem, ut possit poenam augere secundum qualitatem criminum multiplicium, Anton. Monachus Lucens. decis. 54. num. 8. & 9. ubi quod delictum sæpius reiteratum sit majus, & solitus delinquere gravius peccat. Imò delictum pluries commissum, seu reiteratum tot inducere delicta, quot sunt reiterationes, ac proinde tot requiri purgationes, & tot poenas imponendas esse, ait Gemin. consil. 106. n. 5. cum seqq. ubi declarat delictum continuatum non effici plura, quando intervenit medio tempore vel absolutio, vel alia provisio, prout illum refert Cardinalis Tuschus d. tom. 2. lit. D. conclus. 169. per totam. ubi num. 9. post Socin. conf. 62. In presenti consultatione, n. 8. & seq. lib. 1. limitat

rat & declarat, & n. 7. post. Petr. de Anch. conf. 4. limitat in iis; quæ non sunt reitabilia, vel in iis, quæ respiciunt aliquem titulum præcedentem.

XVI.

DELICTA debent tenere suos auctores, l. 22. C. de pæn. ut per Ludov. Rodolphin. var. quest. lib. 2. quest. 44. num. 5. Bellet. disquisit. clerical. p. 1. tit. de favore clericorum person. §. 1. n. 43. [unus enim de delicto alterius non tenetur. l. si quis 33. §. Legis 1. C. de inoffic. testam. l. fin. ff. ad Sc. Syllan. Clar. in pract. crim. quest. 86. in princ. Covarr. var. resolut. lib. 2. cap. 8. n. 1. Farinac. 1. conf. 89. n. 7. ita delictum unius fratris non nocet alteri in portione innocentis Bald. in l. 9. C. de fideiuss. ita delictum unius de universitate non nocet concivibus. Bart. in l. 4. ff. de in jus voc. delictum patris tamen filio nocet in feudis. Curt. Sen. conf. 48. n. 48.]

XVII.

[Omne delictum vel est commissio, vel omissionis, l. 40. in fin. de judic. l. 121. de Reg. Jur. Clarissime in l. 1. C. de Crimin. sacrileg. itemque in l. 1. de tut. & rat. distrah. illud tamen quod] in omittendo consistit, levius est, quam in committendo, Wesenb. de Just. & Jur. num. 9. vid. Farinac. quest. 18. num. 23. idè levissima culpa in omittendo non punitur, in committendo etiam, l. Metrodorum 40. ff. de pænis. Jason. in l. 2. C. de Jure Emphyt. num. 61. & 62. & in l. si mora. num. 22. ff. sol. matrim. ubi facit regulam, extensiones & limitationes, Bart. in l. qui bona. §. qui inter. ff. de damno infecto. Hippol. in l. infans. num. 6. C. de sicar. Bald. conf. 132. Nisi probetur culpa lib. 4. ubi loquitur circa incendia, Alex. conf. 10. vers. non obstat si dicatur. lib. 1. Afflic. decis. 57. num. 8. Gravett. conf. 97. num. 2. Roland. à Valle conf. 95. num. 39. lib. 2. Tiraquell. de pænis tempor. causa 44. Covarr. de sponsal. part. 2. cap. 6. §. 8. num. 13. Marian. Antonin. lib. 3. var. resolut. 39. n. 25. & resol. 28. num. 1. Brunor. à Sole in locis communib. verb. delictum, num. 1. late Cardin. Tusch. d. tom. 2. lit. D. conclus. 177. per totam. D. Barbol. in d. l. si mora. num. 29. ff. soluto matrim. Cels. Bargal. de dolo lib. 2. tit. de dolo vero & presumptio. num. 103. fol. 81. & lib. 4. reg. 4. per tot. præcipue num. 4. Mart. de success. legali. p. 3. quest. 3. art. 4. num. 32. ubi limitat Joan. Anton. Mangil. tract. de imput. quest. 15. num. 24. Farin. in praxi crimin. p. 1. q. 8. num. 23.]

XVIII.

DELICTUM non imputatur, ubi do-

lus non est, Joseph. Sesse Aragon. decis. 192. num. 65. Marfil. sing. 176. Voluntas, num. 2. ubi citat infinitos Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. conclus. 160. num. 5. quia lex pœnalis subaudit dolum intervenire debere in illo, qui deliquit contra disposita per eam, Cephal. conf. 110. num. 10. volum. 1. Alex. conf. 109. num. 1. volum. 1. Armendar. in proem. addit. ad recopilat. Legum Navarre. num. 58. aliquando tamen delicta etiam dolo carent. ut in l. 3. §. prætor. ult. ne quis cum qui in jus voc. vi exim.

XIX.

DELICTA ex voluntate & proposito distinguuntur, l. dicens 14. ff. ad Leg. Corneli. de sicar. l. qui injurie 53. ff. de furtis. Oldrad. conf. 200. in princip. vers. secundo. Marfil. sing. 176. Voluntas & propositum. Alex. conf. 144. Post redditum. num. 8. lib. 2. Card. Tusch. d. tom. 2. conclus. 160. à princ. Farinac. in praxi crimin. p. 4. conf. 65. ubi addit. lit. K. Cels. Bargal. de dolo. lib. 4. cap. 8. num. 13. fol. mibi 528. Marian. Giurba. conf. crim. 32. num. 13. & seq. Joan. Marian. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 59. num. 12.

XX.

DELICTUM in dubio non debet facile præsumi, & ideo actus, qui potest sonare in delictum & non delictum, semper interpretatur, ut absit delictum, leg. merito 51. ff. pro socio. l. Prætor 4. §. docere 12. ff. de vi bonorum raptorum. cap. estote 2. de Regulis Juris in Decretalib. cap. ult. de præsumt. Alex. conf. 127. num. 12. cum seq. lib. 4. & conf. 129. per totum. eod. lib. Mascard. de probat. concl. 495. & conclus. 1418. num. 2. [in dubio enim delictum quis non censetur committere. Ruin. conf. 1. num. 3. vol. 5. Grammat. conf. 13. num. 8. vol. 10. & decis. 18. num. 5. Marfil. conf. 21. num. 2. [Brunor. à Sole in locis communib. verb. delictum, num. 20. Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 13. quest. 1. num. 72. & lib. 14. quest. 7. num. 55. cum seq. ubi ait, quod ubi alia conjectura sumi potest, non est delictum præsumendum. Joseph. Sesse Aragonie decis. 114. num. 25. & decis. 128. num. 4. Farinac. in praxi crimin. part. 3. quest. 85. num. 26. & part. 4. conf. 61. num. 12. & conf. 62. num. 6. & conf. 56. ubi addit. & p. 5. q. 126. num. 106. late Cardinalis Tuschus d. tom. 2. lit. D. conclus. 165. per totam. Interpretatio igitur facienda est exclusiva delicti, Abb. in cap. cum tu de testibus. Natt. conf. 549. num. 11. Mascard. d. conclus. 496. Farinac. d. part. 3. quest. 85. num. 1. cum seq. Menochius de presumt. lib. 5. præsumt. 161. num. 26.] Imò delictum nec præsumitur data instantia,

stantia, Jason. in l. creditori. n. 7. ff. de nov. oper. nunc. Farinac. i. conf. 11. num. 33.

Limita 1. nisi verba aliquantulum sonent in delictum; nam tunc quia non apparet causa, propter quam quis possit excusari, praesumitur delictum. Corn. conf. 28. col. fin. vers. Nec obstat. vol. 3. Alex. conf. 74. num. 2. vol. 6.

Limita 2. quod praesumatur in iis, quae sunt de genere prohibitorum. l. si non con- vici. §. C. de injur. l. i. C. unde vi. Joannes de Anania in cap. cum delicti. colum. 3. vers. in gloss. retorqueri. de accusat. & ibi Anchar. col. 2. vers. item per istud capitulum. Wesenb. de bon. eor. qui. num. 3.

Quod iterum declara procedere in iis, quae prohibita sunt à jure naturali, gentium vel divino, prout est homicidium, furtum & alia, quae cadunt sub illo praecepto: Alterum non laedere. Decian. in cap. in praesentia. nu. 45. de probat. Alciat. de praesumpt. reg. 3. pres. 1. num. 10. Mascard. 2. de probat. conclus. 1103. num. 20. secus in iis, quae prohibita sunt à jure positivo, quando actus ille neminem laedit, aut laedere potest, & si laedit, levis sit laesio. Dec. in c. praesentia. n. 55. de prob. Farin. i. conf. 25. in addit. lit. A.]

XXI.

DELICTUM praesumitur commissum ab eo, cujus commodo cedit. Bart. in l. fin. num. 5. vers. item quod illa res subtrahit. ff. de quest. Menoch. de praesumpt. lib. 5. praesumpt. 31. num. 15. Mascard. de probat. conclus. 831. nu. 12. Molin. de primog. lib. 2. cap. 5. num. 45. Surdus de aliment. tit. 9. quest. 26. num. 119. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. §. 7. proam. num. 161. Farinac. in praxi criminali quest. 176. num. 89. & consil. 60. num. 18.

XXII.

DELICTUM qui fatetur, ejus petit veniam, c. exhibit. a 22. de homic. Mascard. de prob. concl. 501. n. 2.

De delicto in administratione commissio vid. administratio.

An super delicto transigi possit, vid. Transactio.

CAP. XIV.

De Demonstratione.

Axioma I.

Demonstratio vice nominis fungitur. l. certum 6. de reb. cred. Cujac. lib. 6. Paull. ad Ed. in l. 6. de R. V.

II.

Quicquid demonstrat rei adjicitur, satis de-

monstrat, frustra est. Ulp. in l. i. in fin. ff. de dot. praeg. Ludov. Zundt. in resp. pro uxore. n. 179. III.

Demonstratio falsa non viciat dispositionem. l. demonstratio 17. ff. de cond. & demonstr. maxime ubi de corpore constat, de quo disponitur, d. l. 17. Bart. in l. si pater. n. C. de hered. instit. per l. si quis fundi vocabulo 4. ff. de legat. 1. Paris. consil. 4. n. 63. in princ. lib. 1. Farinac. i. conf. 95. n. 5. nam si de corpore aliàs non constat, necessaria est demonstratio, & ejus falsitas viciat dispositum. §. 15. I. de legat. l. 75. §. 1. & seq. de leg. 1. l. 9. de hered. instit.

Limita in demonstratione respiciente conjunctionem vel charitatem sanguinis, in qua error testatoris irritam dispositionem facit, late Jas. in l. neque profligio. num. 5. vers. Ex secundo dicto. C. de testam. ibique Cast. in princ. Angel. in conf. 93. Visi & inspi. etis, vers. Non obstat quod falsa. col. pen. Pacian. consil. 1. num. 43.

Limita 2. Quando falsa demonstratio scienter & consulto est addita. l. 7. §. 1. de critic. vin. ol. leg. ubi Wes. in parat. n. 2.

Limita 3. Quando demonstratio falsa est ex parte, non ex toto, tunc enim viciat dispositum tantum ex parte. text. in l. 5. §. fin. de leg. 1. ubi Raph. Cuman. Alex. de Imol. Nic. Everhard. in loc. à tot. ad part. n. 7.

IV.

Demonstratio ocularis omnium probatio- num, post confessionem, est optima. Burlat. conf. 235. num. 6. vol. 3. Gail. 1. obs. 26. num. 9. Stratic. obs. 13. & 14. Vult. in. Consil. Marp. conf. 30. vol. 2. n. 123.

V.

Demonstratio falsa rei veritas non immu- tatur, l. 5. ubi Obrecht. C. de juris & facti ignor.

CAP. XV.

De Denominatione

vid. Appellatum.

Axioma I.

DENOMINATIO semper fit à digniori & potentiori. l. quicquid 27. §. 2. ff. de acquir. rer. domin. l. queritur 10. ff. de statu bom. l. i. in princ. ubi Gioffa & Doctores ff. de verb. obligat. Thom. de Thomass. in florib. decis. reg. 2. Gonzal. ad reg. Cancel. §. gloss. 5. §. 7. n. 133. & gloss. 14. n. 66. Joseph. Sesse de inhibit. cap. 1. §. 3. num. 13. Prior enim nominatio majorem dignitatem arguit, Tiraquell. de jure primog. quest. 19. num. 2. [Unde denominari non solent contractus à rebus circa quas versantur, (quia ea plerumque multiplices sunt & variae) sed à forma, causis & effectu. Wesenb. in paratit. de verbor. obligat. n. 2. quia forma dat esse rei, l. 9. §. 3. Ad exhib. & quoties ad eundem actum perficiendum jus naturae seu gentium & jus civile concurrunt, toties reputatur actus esse juris gentium,

gentium, quia hoc jus potius est & magis principale. l. filio 29. de liber. & posthum. Wefenb. in parat. ff. de pact. num. 9. vers. dicuntur tamen, ubi exemplificat in contrahentibus.

Limita, nisi actus talis totam formam à jure civili mutuatur. l. 6. de pact. Exemplum limitationis est in adoptionibus: licet enim hæ gentibus quoque fuerint usurpatæ, tamen quia specialem formam & solennitatem à jure civili nactæ sint, ut actus legitimi juris civilis dicuntur. l. 3. de officio Procons. Wefenb. in parat. ff. de adopt. num. 2.

Limita 2. quod actus sapissimè denominentur ab objecto, ubi scilicet objectum potentius est quam forma. Vide supra lib. 1. cap. 25. ax. 36. Semper enim ex eo, quod maximas partes continet, latissimèque funditur, tota res appellatur: Sic dicimus aliquem hilare vivere, licet semel tristior factus sit. Sic, verbi causa, M. Crassus, quem semel in vita risisse Lucilius ait, non effugit, quo minus *divellens* vocaretur. Cicero l. 5. de finib. Idem lib. 5. Tuscul. 99. colum. 264. quætuosa mercatura, fructuosa aratio dicitur, non si altera semper omni damno, altera omnis tempestatis calamitate semper vacet, sed si multò majore ex parte extat in utraque felicitas: Sic vita non solum si undique referta bonis est, sed multò majore & graviore ex parte bona propendent, beata rectè dici potest.]

II.

DENOMINATIO sæpe probat qualitatem rei, D. Barbosa in l. cum Prætor. 12. §. ultim. num. 243. ff. de judic. & ideo contractus talis præsumitur, qualis fuit denominatus, Honded. conf. 35. n. 4. lib. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præf. 1. n. 2. Ant. Monach. Florent. decis. 51. num. 5.

III.

DENOMINATIO diversa significat res esse in substantia diversas, l. si idem 7. C. d. codicill. Paris. conf. 110. n. 45. lib. 1. Cravett. conf. 6. n. 1.

CAP. XVI.

De Denunciatione vide supra delegatio. infr. Notificatio.

Axioma I.

Denunciationem & interpellationem semel fieri sufficit. l. Titia Sejo 87. §. usuras 1. de leg. 2. l. transgressus 23. de O. & A. v. Treutler. 2. Disp. 1. ib. §. lit. G.

Declarationis loco nota, denunciationem fi-

eri ad finem duplicem; vel ob certificationem, vel ad implendam solennitatem. De priore casu vera est regula, per dd. text. In posteriore tot denunciationes præstandæ, quot à Lege requiruntur. l. 4. de pign. act. ubi vid. Anton. Fab. in rat. decid. juncta l. 3. §. 1. C. de jure domin. imper. & ita solennis denuntiatio magnum habet effectum, tum in contractibus, d. l. 4. l. 1. §. 3. de pign. & com. rei vend. tum in delictis. Exempl. auth. Si quis post l. 30. C. de Adult. Porro de vocis hujus ambiguitate consule post veteres Ummium diffut. XI. de processibus. n. 14. Renneman. diff. de abusib. cap. 5. Zanger. part. 2. de except. cap. 2. Cabalin. §. 3. de Eviction. n. 21. N. c. Bургund. Com. de Eviction. cap. 57.

II.

Quoties denuntiatio rem esse alienam sit ante contractum, toties impedit usucapionem l. 17. C. de R. V. quia denuntiatio malam fidem inducit. Ita ergo si Dominus denunciaverit emtori, ne emeret, emtor usucapere non poterit.

De denunciatione Litis vid. LITIS DENUNCIATIO.

CAP. XVII. De Deo.

Omnia in laudem Dei fiant. cap. 1. de Officio Custod.

CAP. XVIII. De Deposito.

Axioma I.

Quoties depositarius deponentem occasione ipsius depositi obligatum habet, toties conceditur depositi retentio.

Ratio: quicquid contrario judicio peti & obtineri potest, illud etiam per retentionem servari potest ab illo, qui directo judicio convenitur. l. 18. §. fin. ff. Commod. poterit igitur retineri ob impensas quas fecit, ne res deposita in manus hostium deveniret. Non item ob debitum, quod antehac obligatus fuit deponens, uti intelligenda l. ult. C. Commod. conf. Vinn. in select. Jur. question. l. 1. c. 51. nisi de hoc in specie etiam conventum. Mev. P. 2. dec. 55.

II.

Depositum habet executionem paratam, Rol. à Valle conf. 4. n. 4. vol. 4. nec ei potest obijci exceptio non numeratæ pecuniæ. Bald. in L. 13. C. de non num. pec.

CAP. XIX. De Derelictione.

Axioma I.

Ubiunque non est libera voluntas rem non amplius habendi, ibi res non est pro derelicto habita.

Ratio: quia in his, quæ quis ex necessitate facit, nemo præsumitur liberalis. l. rem legatam 18. ff. de adm. & transfer. legat. ut dominium sine animo

animo non amittatur, *arg. l. 58 ff. de A. R. D.* Exemplum est in rebus navis levandæ causâ c-
jectis.

II.

Quodeunque onus reale est, illud derelictio-
ne rei poterit evitari, quia talia onera ratione rei
præstantur, nec adeo à me peti possunt, si res mea
esse desierit. Exemplum est in Collectis seu Con-
tributionibus, item in servitute oneris ferendi. *l.*
12. & 32. ff. si servit. vindic.

Descendentes quomodo succedant,
vid. Successio ab intestato.

CAP. XX.

De Desertione *vid. di-*
vortium.

Axioma I.

Ubi nulla malitia, ibi nullus desertionis pro-
cessus.

Ratio: quia ut in omnibus delictis, ita etiam
hic potissimum voluntas delinquentis inspicien-
da erit, & juxta hanc quoque poena dictanda *l.*
53. ff. de Furt.

Exempl. ita ergo si quis poenæ loco ob deli-
ctum aliquod cogeretur abesse, v.g. relegatus, non
posset contra eum hic processus institui. *conf.*
Köppen in usu pract. 7. obs. 44.

Limit. ut procedat de malitia, quæ vel ex odio
conjugis, vel injusta impatientia freni conjugal-
is fuit orta. *Carpz. Jurispr. Eccles. Lib. 3. def. 58.*
n. 11.

II.

Quoties desertionis culpa non est in deser-
ente, sed deserto, toties huic matrimonium inter-
dicitur, quia nemo ex suo delicto debet sentire
commodum.

Limit. nisi desertus in coelibatu citra pericu-
lum fornicationis vivere non possit, de quo
Carpz. Jurispr. Eccles. P. 2. def. 191.

III.

Miles, qui ducem vel præpositum suum deser-
it & non protegit, capite plectitur. *l. 3. §. fin. de*
re milit. Vassallus feudum amittit. Limit. nisi
tanta vis sit, cui resisti non possit, tunc enim po-
test saluti suæ consulere. *Perez. C. de re milit. n.*
34. seq. Miles, qui excubias palatii deserit, capite
plectitur. *l. 10. pr. ff. de re milit.* qui stationis mu-
nus, militia deicitur. *l. 3. §. 5. ibique Perez. n. 38.*
de poenis militum desertorum. *vid. t. 1. C. de*
desert.

CAP. XXI.

De Destinatione.

Axioma I.

Destinatio excusat à poena falsi & mendacio.
Domin. Geminian. in cap. ponderet 14. distinct.
50. & in cap. cum illis §. 1. de præbend. in 6. Zaf.
ad l. 41. §. sed si paravit. num. 15.

II.

Destinatione fundorum & domus nomina-
non naturâ confixuntur. *l. quod in rerum. 24.*

§. si quis 3. ff. de legat. 1. l. quæritur 12. §. si quis
eodem, & §. Papinianus 37. de fund. instr. l. ex fa-
cto 35. §. rerum. 3. ff. de hered. inst. Gail. 2. obs.
62. num. 4. ubi ex allegatis textibus pertinentias
destinatione & voluntate patrisfam. constitui
probat. Innocent. in cap. cum ad sedem. n. 2.
& 3. de restit. spoliat.

III.

DESTINATIO habetur pro re perfe-
cta, vel pro facto. *l. 19. §. 5. vers. et si non sunt.*
l. vestimentorum 22. ff. de aur. & argent. le-
gat. l. ligni 55. §. 1. ff. de legat. 3. Menoch. de
arbitr. casu 290. n. 19. Francisc. Becc. con-
sul. 60. n. 32. Surdus consul. 195. n. 102. & con-
sul. 293. n. 4. & decis. 141. n. 12. Steph. Gra-
tian. discept. forens. cap. 126. n. 23. & 24.
ubi limitat, & cap. 937. cap. 24. & seq. Joan.
Marian. Novar. in praxi elect. & variat.
fori quæst. 47. sect. 1. n. 10. pag. 109. Jean. Ba-
ptist. Costa de facti scientia, & ignorantia,
in sp. 25. n. 4. latè Castill. controvers. lib. 5.
part. 2. cap. 62. n. 56. [Destinata enim ad a-
liquem eo loco interpretatione juris
sunt, atque sic suum adeptæ finem essent.
l. 15. §. fin. ubi Fulg. ff. de re judic. cum
quod de proximo futurum est, id utique
pro jam facto habetur. Bartolus & Baldus
in l. penult. de milit. testam. maxime cum
cingendus habeatur pro cincto. *Exempla*
v. ap. G. Anton. disp. feudal. 6. tb. 7. lit. B.

Declarationis loco hanc regulam in-
tellige, si intentio perficiat actum, *Gail.*
2. obs. 11. n. 5. Regulariter enim, ubi facto
hominis opus est, sola destinatio non suf-
ficit, cum multa animo patrisfamilias
conciantur, quæ tamen non perficiuntur,
ut adeo illa destinatio facile immuta-
ri possit. Hinc est, quod destinatio ad æ-
dificium non habeatur pro affixis adifi-
cio. *l. cetera 41. §. sed si 14. ff. de legat. 1.*
Zaf. ad l. 41. §. sed si paravit. ff. de legat. 1.
Vel limita tantum in causis favorabilibus,
non verò in strictis, Wesenb. in paratit.
ff. de sponsalib. n. 6. Destinatio enim sola
& nuda rei naturam non mutat. *l. 3. C. de*
furt. Boër. decis. 209. Jaf. in l. cetera 41. §.
sed si paravit. ff. de legat. 1. Moller. 3. se-
mestr. cap. 24. n. 3. nec pro actu perfecto ha-
betur, nisi forma & finis sit in destinatio-
ne. Hinc destinatio patris à fine & usu cu-
jusque rei arguitur. *l. urbana 166. l. carbonum*
167. l. 203. de verb. sign. l. 99. in princ. &
§. 1. de legat. 3. Goëdd. inter Conf. Marpurg.
conf. 33. vol. 3. n. 122. quod tamen secus, si
se destinatio habeat veluti causa impel-
lens, vel per accidens. *l. carbonum 167. de*
verb. signific. Felin. ad cap. cum adeo. exir.
de rescript. Jaf. in l. divortio. §. interdum. so-
lut. matr. nec sufficit eam obiter fieri, sed
expressè

expresse & significanter; seu per expressam declarationem. Cravett. *conf.* 894. n. 21. Multum enim inter se differunt, factum aliquod & destinatum esse, ac prorsus ad disparia iudicantur. Alex. *consil.* 97. n. 26. l. 3. August. Beroi. *consil.* 29. n. 24. vol. 2. *consil.* 120. num. 10. vol. 1. Goedd. *inter Conf.* Marp. *conf.* 33. vol. 3. num. 272. Hujus regulæ uberiorem declarationem vide Raccemat. *Dn. Parentis crim. in Ind. ad l. 3. C. de furt. pag. 301. add. infr. loc. de pecunia lib. 14. C. 18. §. 15.*

CAP. XXII.

De Desuetudine v. infra

non-ulus, & supra lib. 3. cap. 59. ax. 1. item Dn. Parent. in tract. de alter. tanto, disp. ult.

Desuetudine Leges non abrogantur, sed constitutione correctoria opus est. Fundamentum hujus regulæ latet in §. ult. *Instit. de libertinis*, ubi licet deditorum nomen in desuetudinem abierit, abrogatoriâ tamen constitutione opus est.

CAP. XXIII.

De Deterioratione, Detrimeto.

Axioma I.

Deteriorem rem facit etiam, qui in meliorem statum eam commutat, l. ult. *de usu & habit.* scilicet respectu sui, potest enim usus fieri incommodior; Simile loquendi genus est in l. 17. §. 2. *ff. de serv. rust. præd.*

II.

Nemo potest alterius conditionem deteriorem facere. l. non debet 74. *de Regulis juris.* Limita scilicet, ut non possit per injuriam alterius conditionem facere deteriorem; possit autem, si suo jure utatur, quia nullus videtur dolo facere, qui jure suo utitur. l. nullus, 55. *de Reg. Jur.* uti nec vim. l. factum cuius 155. §. non videtur 1. eod. & nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere jus non habet. l. nemo damnum 151. *de Regulis juris.* Exemplum vide in l. fluminum. 24. §. ult. l. Proculus 26. *de damn. infect. in fin.* Meier. *Enchirid. deced. 2. cap. 1.*

III.

Qui rem deteriorem reddit, reddere eam non videtur, leg. 3. §. 1. *Commodatis.* nisi Creditor in morâ accipiendi fuerit, tunc detrimentum, quod interim rei accessit, ad ipsum spectat. Perez. *C. de susceptor. n. 16.*

IV.

Deteriorator interdum cadit jure suo. Ita enim ob deterioratum prædium Emphyteuticum agi potest ad amissionem juris emphyteutici. Brunnem. *ad l. 7. C. de omni agro deserto. n. 2.*

CAP. XXIV.

De Determinatione vid. infra limitatio.

Axioma I.

Determinata pacto lege vel conventionem non egent aliâ determinatione, sed solum indeterminata. l. certo 13. §. si totus, & ibi Bart. *ff. de serv. rust. præd.* Goedd. *inter Confil. Marp. conf.* 28. vol. 1. num. 158.

II.

Determinatio non sumitur ab eo quod erit, sed ab eo quod est, *argum. l. fundi 17. §. ea que 10. ff. de act. emt.* Nebelkræ *decis. n. p. 134. num. 5.* ubi vide plura exempla l. 55. §. si lignum 6. *de legat. 3. l. 58. §. 2. pro soc. & omnino Pacian. lib. 1. de probat. cap. 32.*

III.

DETERMINATIO una respiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare. l. jam hoc jure 4. l. Lucius 45. *ff. de vulgari & pupillari subst. l. quamvis 4. C. de impub. & aliis subtit. eleganter.* Didac. *Seg. de lucr. marit. & uxor. num. 62.* Surdus *conf.* 45. n. 37. & *conf.* 67. num. 28. & *conf.* 150. n. 17. Menoch. *conf.* 88. num. 19. Castanate *conf.* 67. num. 28. L. Schrader. *conf.* 49. n. 5. Steph. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 70. num. 39.* Anton. Ricciol. *de jure personarum extragremium Ecclesia exist. lib. 4. cap. 42. num. 9.* Marta in *summa success. legal. part. 1. quest. 13. art. 9. num. 91.* Giurbain *consuet. Mesanen. cap. 3. gloss. 2. n. 12. p. 1.* Vicentius Fufar. *de substitut. quest. 257. num. 8.* Joan. Marian. Novar. *quest. forens. lib. 1. quest. 7. n. 6. [conf. lib. 13. cap. 28. ax. 1. & lib. 14. c. 39. ax. 6.]* una enim determinatio respiciens plura, eandem qualitatem iis tribuit. Baldus in l. sed et si quis. §. *questum. n. 4. ff. si quis caut. in jud. sibi.* etiam in odolis, Wel. *consil.* 42. num. 61. Iac. Castill. *controvers. lib. 5. part. 2. cap. 97. n. 1. cum segg.* ubi num. 5. intelligit, ubi eadem est ratio, non diversa, vel major. [vid. *Summarischer Bericht in Sachen Burg und Stadt Griedberg. p. 15.*] & num. 12. *cum seg.* limitat, quando determinabilia æqualiter determinare nequeunt, & ubi adest personarum diversitas, majorque in uno quàm in alio considerari potest ratio, & num. 17. *cum segg.* limitat quoque, quando sumus in dispositione necessaria, aut negativa; vel quando ex æquali determinatione Juris induceretur correctio, & num. 25. *cum seg.* limitat quoque, quando utraque determinatio est clara, vel quando violarentur verba. Add. & Covar. in *cap. possessiones. in princ. part. 3. n. 2. vers. tertio eadem sententia. extr. de reb. Eccles.* Ludov. Gomez. *ad §. item si quis. Instit. de actionib. n. 19. & §. penales. Inst. cod. num. 39.*

CAP.

CAP. XXV.
Dictum.

Axioma I.

DICTUM unius, dictum nullius, *l. jurandi 9. C. de testib. cap. cum dilecti 18. in fin. de accusat.* Thom. de Thomasset. *in floribus legum, reg. 307. Mascard. de probat. concl. 343. n. 30. Farinac. in praxi criminali part. 4. conf. 60. n. 15.* Et vox unius, vox nullius, *cap. veniens 30. in fin. de testib. cap. cum a nobis 28. eod. tit.* Ludovicus Rodolphinus *variar. quæstion. lib. 2. quæst. 51. n. 41.* Thomas de Thomasset, *reg. 307.*

CAP. XXVI.

Dies.

Axioma I.

Dies quoties in obligatione non ponitur, tum pecunia præsentis die debetur. *l. 41. de oblig. l. 14. de Reg. Jur. & exigi potest, l. 213. de verbor. signif.* quod cum aliquo temperamento temporis intellige; nec enim cum facio, ut loquitur *l. 105. ff. de solut.* creditor adire debet, sed expectabit aliquod spatium temporis, quo solutio ejus, quod debetur, commodè fieri possit, quomodo temperamentum illud interpretatur Justinianus *in §. ult. Inst. de inut. stip. Phil. Matth. ad d. l. 14. ff. de R. I. promissio: ich will es dieser Tagen entrichten/ intelligitur de biduo *l. 109. ff. de V. O.* ex æquitate tamen ad octo vel quatuordecim dies extenditur. *Schneid. in §. 2. Inst. de V. O. n. 9.**

II.

Dies incertus conditionis instar est. *l. 12. §. ult. ff. de legat. 2. l. sufficit 56. de cond. indeb.* Intellige scilicet, quando dies adeo sit incertus, ut & illud sit incertum, an & quando venturus sit, veluti cum Titius consul erit. Quod si enim dies ita incertus sit, quem tamen venturum esse certum est, veluti cum moriar, tum non erit instar conditionis, nec quicquam repeti potest. *Cujac. lib. 13. observat. cap. 20.*

III.

Quoties dies certa hereditati adjecta, toties detracta temporis mentione hereditas censetur pure relicta. *l. 34. ff. de hered. instit.* quia hereditas ad tempus non datur, cum nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere possit. *l. 7. ff. de R. J.* Ergo causa testati trahitur ad se causam intestati, ne utile per inutile vitietur. Hinc si Cajum heredem instituerim & post eum Mevium, uterque erit heres.

Limit. ut non procedat (1.) in milite *l. 19. §. ult. ff. de testam. milit.* (2.) si verba ad fideicommissum apta. *l. 77. ff. de hered. instit.*

IV.

Quacunque ratione dies est incertus, si tertio adjiciatur, semper in ultimis voluntatibus actum facit conditionalem. *l. 9. C. de hered. instit.*

Ratio: quia sic potest non evenire *l. 75. ff. de Cond. & dem.* incertum enim est, an dies ante mortem heredis vel legatarii unquam in tertio sit extiturus. Ita ergo si Cajum heredem institue-

rim vel ei quid legaverim cum morietur Mevius, erit institutio seu Legatum conditionale. *Conf. l. 72. l. 75. §. 1. & 3. ff. de Condit. & dem.*

Limit: ut hinc aliud sit in stipulationibus, in quibus dies incertus non ita facit conditionem, quoad effectum. *l. 17. ff. de Condit. indeb.* quia in Contractibus spes conditionis ad heredes transit.

V.

Quoties dies adjectus persona heredis aut Legatarii, toties pro conditione reputatur. *l. 75. ff. de Cond. & Dem.* quia si negotium in futurum eventum differtur, Exemplum est in *l. 21. ff. quando dies legat.*

Limita: nisi dies sit incertus, quando sit extiturus, hic enim nunquam deficere potest. *l. 9. C. de hered. instit.* Exemplum hujus est in *l. 79. ff. de Condit. & dem.*

VI.

Quoties obligatio pure contracta, toties cessit & venit dies, i. e. statim peti potest. *§. 2. Inst. de V. O.* quia ubi causa obligandi præsens, ibi quoque necessum est statim sequi effectum.

Limita: ut tamen debitori temperamentum, aliquod solvendi relinquantur juxta *L. quod dicimus 105. ff. de solut.* quod arbitrio judicis erit determinandum: nam quoties in jure certum quid destinatum non est, toties ad arbitrium judicis recurrendum.

VII.

Quoties obligatio in diem contracta, toties cessit dies, sed nondum venit, i. e. incepit deberi, sed nondum peti potest per actionem. *l. 44. §. 1. v. ex die. ff. de O. & A.* quia dies in gratiam debitoris est adjectus, minus ergo recte petitur quod debetur.

Limit. ut tamen ex justa causa possit ante diem cautio exigi de debito sua die exsolvendo.

VIII.

Quoties conditio adjicitur contractui, toties nec cessit nec venit dies. *§. 4. Inst. de V. O.* quia conditio differt obligationem; quod enim est in conditione, illud non est in obligatione, *conf. l. cedere diem 213. ff. de V. S.* limitatio eadem est cum *ax. præc.*

IX.

Dies in dubio semper censetur, favore debitoris adjectus. *l. 17. de Reg. Jur. §. omnis in fin. Inst. de verb. oblig. l. eum. 41. ff. eod. Welsenb. paratit. de condit. & demonstr. num. 2.* & ita debitor potest vel ipso die vel ante adjectum diem, quando-
cunque velit, solvere, Obrecht, *ad titulum Codic. de plus petit. cap. 3.*

X.

Dies semper est pars obligationis, sicut & solutionis. *l. 21. §. si tibi 4. ff. de act. empt. l. 1. §. 7. ff. de edend.*

XI.

Dies transmissionem in contractibus non impedit. *§. sub conditione 4. Inst. de verb. oblig. l. in quantitate 73. §. in diem 4. ad Leg. Falcid. Hartman. Pistor. 1. quæst. 24. n. 62.*

XII.

Diei quemadmodum duplex consideratio in jure usuque forensi Romano se offert: sic etiam duplex ejus usus & effectus erit observandus.

du. l. 2. §. 3. ubi Gædd. num. 11. cum seqq. de verb. sign. De die solutionis, & num ante eum solvi possit, vid. Solutio. quando dies legati cedat, vid. legatum.

XIII.

DIES interpellat pro homine, Wesenb. parat. ff. d. L. Commissoria. med. i. deo obligatus aliquid implere in certo termino, lapso termino dicitur in mora. l. magnam. 12. C. de contrab. stipulat. [l. trajectitia 23. de obligat. & act. l. ult. de naut. fen. Cujacius in Paull. ad l. 77. de verb. oblig. & ad l. 40. de reb. credit. ubi certissimum esse ait, diem solutioni adscriptum interpellare pro creditore & debitorem constituere in mora, quoniam ipse se debitor die solutionis interpellare debet, sibi que denunciare, quid sui sit officii, d. l. 23. de obligat. & action. l. 9. §. 1. de usur. l. 4. §. ult. de L. Comm. l. magnam. 12. C. stipulat. quod in primis locum habebit, si legitimum non potest allegari impedimentum. Wesenb. parat. t. de L. commiss. in med. J. Jafon. in l. si ex legat. num. 14. & seq. ubi limitat novem modis, Socinus reg. 15. ubi limitat quatuor modis. Anton. Gabr. lib. 3. commun. tit. de solut. conclus. 9. ubi ponit regulam cum septem ampliationibus, & viginti limitationibus. Rolandus à Valle conf. 98. num. 9. lib. 2. Decian. conf. 84. num. 5. lib. 2. Cephal. conf. 186. num. 16. Mazol. conf. 116. num. 8. Riminald. jun. consil. 1. num. 16. Rot. Jannet. decis. 139. in princ. Card. Tusch. pract. conclus. tom. 2. lit. D. conclus. 408. per totam, ubi num. 15. cum seqq. limitat, quando implementum esset impossibile, vel quando tempore diei certe esset nata obligatio & actio, & in contractu nullo, vel reprobaro, aut usurario, vel quando adest probabilis ignorantia. Carolus de Grassi. de except. 32. num. 103. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 666. & cap. 579. num. 12. Alex. Trentac. consil. 69. n. 4. & 5. ubi declarat Surdus de alim. tit. 1. §. 42. n. 125. cum seqq. Cancer. var. resolut. p. 2. c. 5. num. 71.

Intellige Axioma, ut etiam dies tacita interpellat, & constituat in mora sicut expressa, l. 2. in fin. C. de jure emphyt. Rolandus à Valle conf. 986. n. lib. 2. & dicitur tacita, quia inest à Jure, vel à natura rei, vel contractus, ideo idem operatur, quia dicitur certa, Cephal. conf. 56. n. 16. & 17. Anchar. Regien. quæst. 68. n. 13. lib. 2. Surdus consil. 157. n. 26. Mazol. consil. 15. n. 74. & seq. Cardinalis Tusch. de concl. 408. n. 7. ubi n. 10. post Decian. conf.

84. n. 5. & 6. lib. 2. ampliat, quia ne dum lapsus diei inducit moram, sed etiam lapsus horæ. [Adeoque Axioma procedit, siue dies ab homine appositus sit, siue à lege tacite subintelligatur, l. 4. §. exactio. C. de rei uxor. act. cap. potuit. 4. de locat. Anton. Gomez. var. tom. 2. cap. 11. num. 25. colum. 2. ante finem. Anton. Bauer. in tract. de mora part. 2. num. 1. & 2. Pichardus eodem tract. n. 67. Gutier. de juram. confirmat. part. 1. cap. 56. n. 1. Rota Genuen. decis. 139. num. 1. Anchar. Regien. decis. 68. n. 13. Castill. controvers. libr. 2. cap. 1. num. 62.

XIV.

DIES termini non computatur in termino, l. ubi lex 101. ff. de Reg. Jur. cap. 1. de restitut. spoliat. lib. 6. Ordin. Regia Lusitan. lib. 3. tit. 13. in princ. Castrenf. conf. 399. Dies in princ. lib. 1. Alex. conf. 42. num. 5. lib. 3. ubi intelligit, siue terminus statuatur à lege, siue à statuto, Socinus reg. 16. ubi ponit regulam, & limitat duobus modis, Tiraquell. de retractu lign. §. 1. gloss. 11. n. 18. usque ad num. 42. ubi limitat quindecim modis, Vant. de nullitat. tit. ex defectu jurisdict. Ordin. num. 160. Perez. l. 2. tit. 2. lib. 3. Ord. pag. 494. & l. 22. vers. Sed est dubium. in med. tit. 2. lib. 7. pag. 408. Fichard. tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 14. n. 131. pag. mibi 274. Azeved. ad Curiam Pisanam, lib. 4. cap. 6. num. 58. Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 12. quæst. 8. num. 8. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 161. à princ. Cardos. in praxi judicum & Advocatorum, verb. dies, num. 5. & 6. Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 2. tit. de dilationib. resolut. 1. Aloys. Ricc. in decisionib. Curie Archiep. Neapolit. decis. 76. num. 1. p. 2. Cardinalis Tusch. pract. concl. tom. 2. lit. D. concl. 409. Rot. decis. 333. apud Farin. in prima collect. noviss.

[DIES inceptus habetur pro completo in favorabilibus, l. i. ff. de manum. l. i. si quis cant. l. qua etate 5. ubi gloss. & Dd. ff. de testam. l. usucapione 15. & ibi gloss. in princ. ff. de divers. & temp. præscr. l. in omnibus de O. & A. Mandos. reg. 34. §. 20. num. 3. cum seqq. Flamin. Paris. de resign. benefic. lib. 12. quæst. 8. n. 19. latè Stephanus Gratianus discept. forens. tom. 4. cap. 607. num. 6. cum seqq. qui limitant in odiosis, cum in his tempus numeretur de momento usque ad momentum. Lin. in Institur. quib. manum. non licet. & cingendus habeatur pro cincto. Jaf. in l. admonendi 1. lect. num. 55. de jurejur. & quæ in continenti fiunt, censeantur inesse, Jaf. in l. lecta. ubi communiter Dd. si cert.

Q

per.

pet. Medina. reg. 5. Aliquando tamen non tantum pro complemento, sed totus desideratur effluxisse tanquam in odiosis & debitores gravantibus. §. 2. *ubi Osterm. Instit. de V. O. §. ult. Instit. de inut. stipulat.*

CAP. XXVII. De Diffamatione & Re- medio ex L. Diffamari.

Axioma I.

Quoties alter me debitorem jaetat, sed actionem differt, toties ex l. diffamari §. C. de ingen. manumiss. citari potest, ut probet delictum aut taceat, quia sic mea interest, ut diffamatio probetur, quod aliter quam diffamantis citatione fieri nequit.

II.

Quoties diffamator præviâ citatione se sistit in judicio, toties cessat processus diffamatorius, & incipit processus super debito ordinarius.

Ratio: quia processus diffamatorius non nisi eo tendit, ut alter compellatur ad agendum. Incipit ergo tunc diffamans esse actor & forum rei sequitur, *Mev. P. 3. decis. 57. Confer. Barthold. Blazen in Tract. ad l. diffamari c. 4. n. 37. seq.* Hinc diffamatus uti aliâ potest contra diffamantem, uti exceptionibus dilatoriis, v. g. satisfactionis, vid. *Carpz. in Process. Tit. 20. art. 1. n. 23.*

CAP. XXIX. De Difficultate.

Axioma I.

Difficultas imminens in facto perinde est, ac si fieri non posset, *l. un. §. 2. ubi gloss. in verb. consentire. de lib. univers. Specul. in tit. de solut. Felin. in cap. Ecclesia S. Mariae num. 68. de constit. Gilman. 4. 1. vot. 4. n. 22.* Revera tamen multum inter hæc interest, difficultas enim in persona, impossibilitas in re ipsa est: hæc impedit stipulationem, ista non item. *l. ult. de A. E. Cujac. ad l. 137. circa fin. de V. O.*

II.

Difficultas quæ causatur facto alterius non debet allegari. *l. omnes 17. §. Lucius. ff. de his quæ in fraud. Lup. Rom. conf. 77. num. 2.*

III.

Difficultas excusat à poenâ. *l. si vebenda 10. §. 1. ad Leg. Rhod. de jact. l. 2. §. 1. ff. si quis caut. Fed. de Sen. conf. 122. Jason. in l. 1. §. si jussim. n. 15. de acquir. possess. Pantfchm. pract. q. 1. q. 21. num. 71. Paris. 1. consil. 107. num. 3. à mora, Covar. ad cap. quampvis de pact. part. 2. §. 5. num. 4. quando scilicet averti non potest. l. 3. §. si per venditorem. 3. ff. de act. emt. Gædd. de committ. stipul. cap. 11.*

num. 79. Difficultas enim æquiparatur impossibilitati. *l. 2. §. 2. vers. ex quo. l. 137. §. cum quis 6. de verb. obl. Felin. in cap. Ecclesia num. 81. de constit. Sebast. Med. in tract. de cas. fort. p. 1. quest. 4. num. 13.* præsertim autem ea difficultas excusat, quæ contingit post contractam obligationem, *d. l. 10. §. 1. vers. idem juris ff. ad Leg. Rhod. de jact.* cum in contractibus verisimilis mens contrahentium observetur. *l. ult. ff. quæ res pign. oblig. l. semper 34. de Reg. juris.* ubi autem scivissent difficultatem, verisimiliter non promississent. *arg. l. cum de indebito 25. ff. de probat. cui accedit quod in §. per alium. Instit. de inut. stipulat.* etsi quis promisit se facturum, ut Titius daret, intelligatur se facturum cum effectu: excusatur tamen, si omnem quam potuit diligentiam adhibuit. *Ruin. consil. 67. num. 9. Bartholom. Kellbenz. de renunciat. success. cap. 11. num. 12.*

IV.

Difficultas non vitiat actum. *l. continuus 137. §. illud. 4. de V. O. Pantfchman. 1. pract. quest. 21. num. 71.*

V.

Difficiliore casu posito, faciliore per se intelligitur. *l. 39. §. ult. de vulg. subst. l. 33. de usufr.*

VI.

Quæ difficilia sunt, non statim sunt deteriora. *Exempl. l. Si quis. 11. si quis caut.*

CAP. XXIX. De Dignitate, Digno.

Axioma I.

Ex dignitate hominis splendor provincia, non dignitas hominis ex provincia oritur. *Matth. Stephan. l. 2. de jurisdic. part. 1. cap. 6. num. 31.* ubi quoad Ecclesiasticos hoc limitat: quo aludit Gallorum formula, quæ la perſonne, ennoblit la chose, *Matvæ. in patio tit. de Tallis n. 9. Brisson. in basili. lib. 6. tit. 15. art. 1. Molin. consuet. Paris. §. 1. gloss. 5. verb. le sief. num. 63. Chafsan. in consuet. Burgund. ult. de Droits apparata gens mariez art. 19. num. 27. Victor. in disp. de caus. exempt. Imp. concl. 25.*

II.

Dignitas semper est eadem, *cap. quoniam 4.* & ibi gloss. *de offic. delegat. cap. gravior 5. de re script. in 6. Menoch. lib. 1. arb. judic. quest. 67. num. 21.* Unde rectè dixit Baldus *conf. 325. col. 3. volum. 1.* Quod si successor principis facto sui antecessoris contravenit, contravenire dicatur sibi ipsi, cum semper sit unus principatus, unum Imperium. *Vultejus inter consil. Marp. conf. 20. volum. 3. num. 57.*

III.

Dignitas & honor non jubet deponere amorem patriæ. *l. 28. C. de Decur.* Hinc Nobiles non possunt detrectare munera publica, si in Civitatibus habitent. *arg. N. 15. cap. 1. Brunnem. C. de decurion. col. 8.*

IV. Digni-

IV.

Dignitas criminibus amittitur, securâ scilicet condemnatione. l. 1. in fin. C. ubi senat. vel Clariss. & Judices, qui se furtis vel sceleribus inquinaverunt, ablatis Codicillis insignibus & honore exuti inter infamæ plebis homines habentur. l. 12. C. de dignit. ob crimen autem læsæ Majestatis nobilitas jam à commissi imò cogitati criminis die amissa censetur, quandocunque postea sequatur condemnatio. l. 6. l. fin. C. ad L. Jul. Majest. Aliàs de crimine suspectus vel accusatus dignitatem & administrationem retinet. l. 17. §. 12. ad Municip. in Ecclesiasticis ei, donec causa finiatur, datur Coadjutor cap. 37. X. de offic. deleg. acquirendæ autem dignitati semper obstat qualibet criminis objectio. Perez. Cod. de dignit. n. 71. 73.

V.

Dignitates duæ in unâ personâ possunt concurrere. Limita (1.) si habeat una annexam administrationem, quæ superiore dignitate impedit. l. fin. §. 1. C. de assens. (2.) Beneficiorum Ecclesiasticorum concursus est prohibitus canon. sanctionum. dist. 70. vid. Brunnem. C. de dignit. col. 4. n. 3.

VI.

Dignitas major non tollit minorem, l. Senatoris 6. §. 1. in fin. ff. de Senatorib. l. 23. ad municipalem. l. eos. 11. C. de excusat. mun. libr. 10. Dignus enim trahit ad se minus dignum, Gail. lib. 1. obs. 30. num. 23. vid. Arnif. de Majest. lib. 1. cap. 4. num. 1. & retinetur minoris dignitatis titulus. Perez. C. de silentiar. n. 4. 6. imò hodie per acquisitionem minoris dignitatis non amittitur major. Et is qui antiquam dignitatem recuperat, recuperat quidem antiquum honorem, non verò locum. vid. Perez. C. de dignit. n. 61.

Limita: quod dignitas major tollat minorem in diversis subjectis. Sic proconsul portam Romæ ingressus deponit imperium. l. fin. de offic. proconsul. Archiepiscopis Romam ingredientibus Crux non præfertur. Legati absente tantum Principe lucent tanquam stellæ absente sole. Perez. C. de Consul. n. 13. seqq.

VII.

Dignitates plenissime sunt interpretandæ, ne maneat inane nomen honoris, nec fiant elusoria, sed effectum aliquem fortiantur. Brunnem. C. de decur. column. 9.

VIII.

Onera dignitatis à patre filio impetratæ ipsi patri omnibusque ejus heredibus, non filio soli incumbunt. l. 1. §. 16. C. de Collat. Limita (1.) nisi filius mortuo jam patre dignitatem acquisivit. l. 20. §. 6. l. 39. §. 3. famil. ercisc. (2.) nisi militiam à patre filio ejusque heredi lucrum ferat. Perez. C. de peric. success. parent. n. 1. seqq.

IX.

Dignitatis nomine contrahuntur, quæ contrahuntur de re pertinenti ad dignitatem. Mandel. consil. 67. num. 1. & in cap. quoniam Abbas. & ibi Dd. de offic. deleg. Quæ autem nomine

dignitatis sunt contracta, non in personam, sed in rem sunt contracta, ut vult Baldus in cap. ult. ante fin. de sent. & re judic. & cons. 59. colum. 1. lib. 3. nec contractus extinguitur, qui ejus nomine celebratus erat. Tiraquell. de jure primog. quest. 35. num. 19. Arnif. d. l. 1. cap. 7. num. 13.

X.

Dignitas non moritur nec mutatur, l. à divo Pio 15. de re judic. l. 76. de judic. cap. quoniam Abbas. 14. de offic. deleg. cap. si gratiosè. §. de refer. in 6. sed in successorem transit, Panorm. & Dd. in cap. 1. de probat. Castald. de Imperat. quest. 114. num. 1. Boer. decif. 204. num. 42. Carolus Tapia in l. fin. part. 2. c. 9. num. 12. de consil. per cap. significavit. 36. de refer. Costal. ad d. l. 76. de judic.

XI.

Dignitas diminuta non diminuit Majestatem. l. semper 5. de jur. immun. Arnif. lib. 1. cap. 4. num. 1. de Majest.

XII.

Dignitas fortior est, quam quis habet per se, illa, quam quis habet per alium. Steph. Gratian. lib. 1. discept. forens. cap. 111. n. 58. Natta consil. 179. num. 8. tom. 1. Cravett. consil. 982. num. 23. p. 6. arg. l. 1. & 2. ff. de offic. proconsul. l. 33. §. 1. de fideicommiss. libert. l. antepen. de capriv. l. 56. cum seq. de legat. 2. l. fin. ff. quod cujusque univers. nom. l. 9. de admin. tut. l. 5. ff. de jurisdictione.

XIII.

Dignitas aliqua est sine gradu, ut in l. un. C. de infam. ibi. integræ dignitatis homines. Altera cum gradu, quæ manat ex honore aliquo seu Magistratu, illa non tam est ex honore, quam integræ existimatione. Befold. loc. commun. von Advocaten. pag. 21.

XIV.

Dignitas eò major habetur, quò major est concedens. l. 2. ibique gl. ff. de alb. scribend. Gilcken. lib. 1. C. ad Auth. quas act. de SS. Eccles. cap. 9. n. 42. Cravett. consil. 982. n. 6. Menoch. consil. 51. num. 29. lib. 1. consil. 257. n. 11. tom. 3. Peregrinus consil. 3. num. 34. vol. 2. Farinac. consil. crim. 95. num. 9. lib. 1. Cephal. consil. 615. num. 42. lib. 5. Natt. consil. 638. num. 21. tom. 3. Nolden. de stat. Nobil. cap. 2. n. 15.

XV.

Dignitas non pecuniâ, sed virtute emitur. Richard. Dieter. de summa Imper. Majest. conclus. 115. Martin. Laudens. tract. de dignit. quest. 106. Decian. resp. 19. num. 14. vol. 3.

XVI.

Dignitas dignitati juncta, priorem non abolet, sed augeat & illustriorem reddit, Simon. Majol. tom. 2. dier. canic. colloq. 6. Zasius ad tit. de Senat. num. 6. tom. 2. Guilhelm. de Montefer. in success. reg. dub. 1. num. 4. Ludovicus à Peguer. decif. 5. num. 4. per tot. Coler. consil. 33. num. 101. Socinus consil. 129. num. 7. volum. 1. Cephal. consil. 331. num. 20. Nolden. de stat. Nobil. cap. ult. num. 193.

XVII.

Illi, qui sunt in dignitate aliqua, præcedere debent aliis, qui talem non habent, etiam quod sint natu majores *l. 1. §. 2. de alb. scrib.* quia dignitatum ordines sunt servandi: rubrica est expressa in Cod. ut dign. ord. servetur. Farin. lib. 1. Confil. crimin. conf. 94. num. 8.

XVIII.

Per dignitatem augetur utilitas, *l. 18. §. 1. in fin. de judic.*

XIX.

Dignitas auget delictum, quoties hoc cadit in contumeliam dignitatis. quia sic dupliciter peccatur, in dignitatem & in leges. Exemplum est in *l. 14. ff. de pæn.*

XX.

Dignitas & eminentia, marito ex nativitate vel ex singulari privilegio competens, uxori communicatur. quia viri conditionem sequitur uxor. *l. 1. fœmina §. ff. de senat.*

Limita: nisi ad secunda vota transferit, quod tamen casu impetrare poterit à principe, ut priorem retineat dignitatem. *l. fin. ff. de senat.*

XXI.

Artes vilissimas qui exercent, ad dignitates non debent admitti. Tales sunt pistorum, cultores portarum, vendentes ad mensuram sal, oleum, fructus & alia, itemque usurarii. *Job. de Placita in l. 6. C. de dignit.* Posteris tamen non obstant intermediæ parentum sordidæ artes, si dignitas à majoribus dependeat. *l. 3. ff. de Interdict. & Releg. vid. Perez. Cod. de dignitat. n. 74. seqq.*

XXII.

Perniciosum est dignitatibus imponere Collectas. *Brunnem. C. de prætor. & dignitat. Præture in fin.*

XXIII.

Personæ in dignitate constitutæ immunitatibus fruuntur, non tantum quamdiu sunt in illo munere, sed quoad vivunt. ita ut deposito officio præcedentia adhuc tribuantur ei, qui primus ad dignitatem pervenit; qui autem adhuc administrat, ex officiales præcedit. *Perez. C. de præfect. prætor. n. 5. 6.*

Limita, ut deposito officio non amplius gaudeant immunitatibus (1.) circa dispositionem Bonorum. *l. 21. de milit. test.* (2.) si immunitas non propter dignitatem sed officium data sit. *l. 5. §. 3. de Jure immunit. Brunnem. C. de excus. mun. col. 2.*

XXIV.

Salutis cumprimis & dignitatis habenda est ratio. *l. 7. ad SC. Treb.*

XXV.

Sacrilegii instar est dubitare, an is dignus sit, quem imperator elegerit. *l. 3. C. de crim. sacril. Petr. Peck. de jur. quasit. non toll. cap. 2. num. 4. Gratian. lib. 1. discept. forens. cap. 186. num. 52. Martinus de Caraz. tr. de princ. quasit. 2. Castald. de Imper. quasit. 109. num. 7. Arnulphus Ruzæ de Jurib. Regal. privil. 7. num. 7. Nolden. de stat. Nobil. c. 6. num. 49.*

XXVI.

Dignioribus dignior locus debetur. *can. Me-*

tropolitano 19. dist. 63. can. illud 20. caus. 8. q. 1. l. fin. de fid. instr. l. 1. §. sed si 22. ff. de aq. pluvi. arc. l. potioris §. C. de off. Rect. provin. l. 18. C. de nupt. l. honores 7. pr. ff. de decur. Schneid. de feud. part. 9. n. 23. Schrader. de feud. part. 10. sect. 9. num. 151. Hartman. 2. tit. 49. præf. obs. 4. num. 4. Seraph. Oliv. decis. 1445. num. 2. in princ. & semper digniora sunt præponenda. gl. in §. fin. Instit. de bon. pos. Pacian. 1. de probat. cap. 6. num. 5.

XXVII.

Digniori standum est. *Panormitan. in cap. imputari 13. extr. de fid. instrum. Salicetus in l. scriptura. post Bartol. & Cyn. C. de fid. instrum. & in l. exercendis. quasit. 2. Cod. eodem. Gœdd. inter Confil. Marpurg. conf. 21. num. 16. volum. 1.*

XXVIII.

Digniora sunt, quæ habent majorem virtutem, potentiam & jurisdictionem. *l. assiduis 12. C. qui pot. in pign. cap. cum inferior 16. de major. & obed. cap. in novo 2. cum gloss. 21. distincti. gl. in l. fid. iuss. §. 1. vers. possit. de pign. Fachin. ii. contr. 63.*

XXIX.

A digniori fieri debet denominatio. *l. quicquid. 27. §. cum partes 2. ff. de acquir. domin. l. quaritur 10. de statu hominum.* Quod intellige ceteris paribus. Matrimonium enim non à digniori denominatur. *princ. insit. de nuptiis,* quia mater majora sustinet onera quam pater; ante enim partum gravida existens est onerosa, in partu dolorosa, & post partum laboriosa, velut in educatione, *cap. ex literis, 2. de convers. infidel.*

XXX.

DIGNUM magis trahit ad se minus dignum, *l. quæ religiosis 43. ff. de rei vindicat. l. si communem 10. ff. quemadmodum servit. amitt. l. iustissime 44. de adulit. e. dict. l. per minorem 54. ff. de judic. §. si in aliena, & §. littere, Insit. de verum divisi. cap. quod in dubiis 3. de consecrat. Ecclesia, cap. 1. eod. tit. lib. 6. cap. quando 3. de judic. c. si duobus 7. de Appell. cap. sacris. 12. de sepultur. cap. per tuas, 9. de arbitr. gloss. in cap. unic. de jure patron. lib. 6. Alex. conf. 82. In causa. in fin. lib. 1. ubi Appostill. in verb. dignum, & conf. 122. Viso puncto. num. 17. cum seqq. lib. 4. Tiraquell. de retractu lign. §. 1. gloss. 7. num. 82. Anton. Gomez. var. tom. 3. cap. 10. num. 6. Hieronym. Grach. in conf. syndicatus. num. 39. Pichard. ad princip. Instit. de empt. & vendit. num. 17. & ad §. 7. Instit. de fideicommiss. bared. num. 3. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 29. num. 8. Ugolin. de potestate Episcopi, cap. 16. §. 1. num. 1. Benedict. Agid. in repet. l. 1. C. de sacrosancta Eccles. part. 3. §. 1. num. 14. Monet. de decimis, cap. 9. quest. 5. num. 258. Ferrer. in constitut. Catalonis, gloss. 2. num. 56. Aloyf. Ricc. in decis. Curia Archiepisc. Neapoli.*

Neapolitan. decis. 228. num. 9. part. 2. Bellet. disquisit. Clerical. part. 1. tit. de favore Clericorum person. §. 16. num. 4. Cardinalis Tuschus pract. conclus. tom. 2. lit. D. conclus. 435. per totam. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 641. Joan. Marian. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 11. num. 10. novissime Grana ad cap. 3. num. 3. de judic. [Sic majus lumen minus obfuscat Accac. Enenck. 2. de privi. c. 5. n. 20. Victor disp. de caus. exemt. imper. conclus. 30. Heig. 9. 16. n. 33. p. 1. non contra.]

Hoc verum intellige, quando æquè principaliter datur concursus; secus verò quando una res principalis est, & altera accessoria, l. cum diversis 44. ff. de relig. & sumpt. funer. cap. unic. principale ad se trahere videatur, 10. quest. 3. Galet. in margarita casuum conscientie verb. accessorium.

CAP. XXX.

De Dilatione, Tempore, Spatio. confer. infr. mora, procrastinatio.

Axioma I.

Ad quemlibet actum perficiendum conveniens spatium tribuendum est. l. Spatium, g. 5. D. Edendo.

II.

Facilius aliquid differitur quam tollitur: sic, verbi causa, princeps potest concedere debitori rescriptum, per quod differatur solutio & debitum; sed non licet dare rescriptum, per quod in totum tollatur debitum. l. 2. l. 4. C. de prec. imp. off. Jas. d. loc. num. 37.

III.

Dilationum materia, ut lites præcitantur, amputanda. l. 2. C. de temp. & reparat. Appellat. Menoch. consil. 105. num. 33.

CAP. XXXI.

De Dilecto.

Axioma I.

Minus dilectus non debet censeri melioris conditionis, quam magis dilectus, Natt. 2. consil. 326. num. 3.

CAP. XXXII.

De Diligenti, Diligentia:

Negligentia, Negligente, ubi vide plura.

Axioma I.

Diligens & fidelis quilibet in officio suo præsumitur. l. 2. vers. quod non arbitramur. C. de offic. civil. jud. l. 1. in pr. C. de suscept. præp. & arc. 10. 70. Decian. resp. 2. num. 213. vol. 1. Francisc. Burfat. consil. 331. num. 9. Clar. 5. sent. recept. §. fin. quest. 7. vers. habet igitur. Cravett. consil. 425. num. 58. consil. 931. num. 7. maxime qui iurejurando se obstrinxit; Cravett. consil. 930. num. 10. vers.

iuramenti ratione. Goedd. inter Consil. Marpurg. consil. 33. volum. 3. num. 220.

II.

Diligenti & vigilantibus nihil est imputandum. l. 5. §. 4. vers. jubemus eundem. C. de temp. appell. ne industria poenas solvat, l. 12. C. de agric. & cens. vel ne doleant diligentes, l. 3. C. de alluvionib. C. A. de temp. appell. tb. 19. l. 6. §. 2. ff. de rebus aut. jud. sic studium commendatur, §. ult. Consil. proam. Inss. & ibi notat eleganter exemplo Volusii Marciani: l. 17. in fin. de iure patron. Sicut autem diligentia nemini debet esse damnosa, d. l. ult. C. de alluv. & Palud. ita nec negligentia cuiquam debet esse proficua. l. sicut 17. C. de fals. Huius enim fructus damnum est, l. 2. C. de cond. in publ. horreis 10. 26. qui enim, cum bene possit facere, id negligit, nullam veniam dignus est. l. Imperialis 23. C. de emt. l. de penna ad l. 4. C. de cens. Sicut enim diligenti cultura prædiorum pretia ampliuntur; ita si negligentius habita sint, minui ea necesse est, l. 3. §. Divi fratres §. ff. de iur. fisci. Ne diligentior quisque deterioris conditionis habeatur. l. 8. de compens.

III.

Diligentia nimia suspecta, l. 6. in fin. de bon. damn.

CAP. XXXIII.

De disciplina, Discipulis.

Adde infr. lib. XIV. Tit. Præceptor. & hoc lib. cap.

Doctor.

Axioma I.

Boni discipuli est, egenum præceptorem alere. Elegans huius rei exemplum in l. 2. §. ult. de orig. Jur. existat, ubi Sabinus ab auditoribus suis, cum modicas per se facultates haberet, sustentatus legitur.

II.

Discipuli est magistri sui sententiam, quatenus potest, excusare: Exemplo Cassii in l. qualem 19. §. ult. de recept. arb.

III.

Disciplina modus servandus, l. 13. §. 4. Locati.

CAP. XXXIV.

De Discordia.

Reipublicæ interest, ne inter subditos sint discordiæ, l. si quis ingenuam 21. §. ult. de captiv. & postlim. revers. l. 13. §. 3. vers. æquissimum. ff. de usufructu. Schneid. in §. quædam actiones. tit. de actionib. commun. divid. num. 17.

CAP. XXXV.

De Discretionem, Moderatione.

Omnia cum discretionem fiant, quæ omnium virtutum mater est. cap. 1. de officio custod.

CAP. XXXVI.

De Disparitate.

Ubi disparitas facti disparitasque rationis est, est

est etiam disparitas juris. *Misn. resp. 90. n. 3. cum seqq.* Joseph. Ludov. *decis. Lucens. 44. n. 61.* Menoch. *cons. 50. n. 2.* Goedd. *inter Consil. Marpurg. consil. 25. num. 58. vol. 1.*

CAP. XXXVII.
De Dispensatione. v. o-
mnino Grotium l. 2. de jure belli
pacis c. 20. §. 21. & seqq.

Axioma I.

In iis, quæ tantum propter publicam honestatem introducta sunt, dispensatio sine læsione conscientie potest obtinere. P. Gregor. *lib. 8. Synagm. cap. 11. num. 23.* Treutl. *1. conf. 6. num. 31. vid. de dispens. prolux. Kizel, in Synops. matrim. cap. 2. t. borem 2. & 3.*

II.

Gratia dispensationis extensionem non admittit. Mar. Frecc. *lib. de auth. & potest. Baron. erga subfendarium quest. 20.* nam dispensatio est stricti Juris Bald. *in l. 1. C. de ind. vid. roll.*

Limitatur hæc regula quoad connexa: nam dispensatio facta in uno trahitur ad omnia accessoria. *glossa in cap. quia in tantum. extr. de præbend. Jason. in l. 1. n. 3. C. de transact. Carpz. lib. 4. conf. 63. num. 25. & seqq.*

III.

Quodcunque impedimentum est civile, illud per dispensationem licite tollitur, quia princeps superior est jure Civili. Itavide non gravide vel viduo remittere potest princeps tempus luctus. Carpz. *Jurispr. Eccles. lib. 2. def. 160.*

IV.

Quoties verba & ratio legis sunt manifesta, toties non à Judice, sed à solo principe temperamentum adhibendum.

Ratio: quia voluntas legislatoris adest, quam iudex immutare non potest, quippe cujus est non de Legibus, sed secundum Leges judicare *can. 3. dist. 4.* Et iudex non debet esse clementior lege *l. perspicendum 11. ff. de pen. Exemplum est in l. prospexit 12. ff. qui & a quib. manum. lib. non fiunt.*

CAP. XXXIIX.
Disponere, Dispositio,
Dispositum.

Axioma I.

Dispositionis præsuppositum cessans facit cessare dispositionem. *Glossa in l. mancipia. C. de serv. fug. quam recipiunt omnes, teste Menochio rem. recup. 9. num. 161. Decian. cons. 161. n. 1. conf. 317. in fin. Welsenb. 1. consil. 25. num. 11.*

II.

Dispositio hominis favorabilior est dispositione legis vel statuti, Menochius *cons. 16. num. 24.* ac proinde potius attendenda Alex. *in l. qui libere §. hæc verba. de vulg. substit. Port. cons. 8. n. 15. Phil. Matth. inter Cons. Marp. vol. 1. conf. 21. num. 31. v. infr. provisio. axiom. 5.*

III.

Dispositio contrarietatem, verecundiam & jus ipsum facta nullius est momenti. *l. 5. C. de l. gl. in l. in re mandata. Cod. mand. per l. 15. ff. de cond. inst. Goedd. int. Cons. Marp. cons. 26. vol. 1. num. 338.*

IV.

In dispositionibus hominum in dubio præsumitur causa impulsiva quam finalis. Bald. *ad l. cum tale. §. legata. ff. de cond. & demonstr. Phil. Franc. ad cap. cum cessante. col. 2. vers. sed si queritur. extr. de appell.*

V.

Dispositio ubi duas habet causas finales sive rationes, quamvis una illarum cesset, non tamen cessat dispositio. *argum. §. ad finitatis. inst. de nupt. intellige verum, quando singule rationes per se sunt efficaces & sufficient. Alioquin quod ex duabus causis introductum est, altera cessante extinguitur Dispositio: Duo enim oracula archi- us ligant quam unum, qua de re eruditè differit Alciat. in l. 1. de V. S. Lin. ad §. affinitatis. Inst. de nupt.*

VI.

DISPONERE de re sua quilibet potest, *l. dudum 14. D. de contrab. empt. l. in re mandata 21. D. mandati.* [seu quilibet potest rebus suis imponere modum vel legem quem velit, Cravet. *conf. 112. num. 1. conf. 118. n. 3. conf. 147. n. 4.* Cacher. *decis. 100. num. 5.* Thoming. *decis. 13. num. 27. & decis. 53. n. 29.* Mun. de Escob. *in tract. de ratiocinat. cap. 6. num. 35.* Gail. *de arrest. Imp. cap. 6. n. 22.*] Anchar. *conf. 155. num. 7.* ubi declarat procedere, quando quis agit in re penitus sua propria; sicut si communis sit, vel in ea alius præterdit, & *conf. 157. n. 7. vers. Secundo,* ubi quod licitum est cuilibet sibi prospicere, & meliorem suam conditionem facere, quando de re sua disponit etiam cum alterius detrimento, Castrenf. *conf. 59. Propreniore. in princ. & per tot. lib. 1. Alex. conf. 12. lib. 5.* ubi ait procedere multo magis in ultima voluntate, quia potest testator legem, quam velit, imponere rebus suis, refert Card. Tusch. *pract. conclus. tom. 2. lit. D. concl. 486. per totam.*

[Limita hanc regulam in prædio serviente, cujus dominus nihil facere potest, ut servitus impediatur, *l. si domus 21. ff. de S. V. P. l. 9. si serv. vindic. aut deterior fiat. l. 20. §. 5. de S. V. P. l. 15. §. 6. de usu-fruct. l. 6. §. ultim. si serv. vind. Gail. 2. observ. 67. num. 6. Carpzovius part. 2. consil. 41. def. 1.]*

VII.

DISPOSITIO omnis intelligitur rebus sic stantibus, & in eodem statu permanentibus, *l. quod Servius 8. ff. de condict.*

dict. ob causam. l. 43. in princ. de vulg. subst. l. fin. C. de sponsalib. cap. in parochia 31. caus. 16. q. 1. gloss. in cap. 2. de reser. Oltrad. conf. 241. Factum tale est. num. 2. vers. secundo. Feder. de Senis conf. 239. circa med. vers. & vos scitis. Natt. conf. 525. Fuit lata sententia. num. 16. Ancharr. conf. 84. Domina. num. 4. & 5. & conf. 394. num. 3. in fin. ubi ait, quod mutato, vel alterato statu rei, aut dispositionis, seu personæ, mutantur res, dispositio, & persona, & num. 4. ampliat in pacto, quia intelligitur, si res in eodem statu permanferit. Decian. conf. 334. Viso conf. num. 4. Socinus conf. 22. n. 18. vol. 4. Alex. conf. 25. num. 7. vol. 7. Cravett. conf. 95. num. 4. & conf. 216. vol. 1. Roland. conf. 1. num. 158. vol. 2. Tiraquell. in l. si unquam. C. de revocand. donat. in prefat. num. 166. cum seqq. Surdus conf. 27. num. 6. & plenius conf. 68. num. 18. ubi quod in omni dispositione, & omni contractu partes intelliguntur se restringere ad statum secundum tempus contractus, & rebus sic stantibus. Paris. conf. 165. num. 26. & seq. lib. 4. Nicol. Moron. in tract. de fide, treuga, & pace, quæst. 120. ubi ampliat in contractu pacis, Card. Seraphin. decis. 129. num. 1. & 3. ubi limitat in iis, quæ recipiunt augmentum, & diminutionem, Marian. Antonin. var. resolut. lib. 1. resolut. 50. num. 2. Joseph. Sesse Aragonia decis. 187. num. 23. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. conclus. 502. per totam. Octav. Glorit. res. 1. p. 3. n. 220. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 916. num. 22.

Intelligetiam, quando nova causa, iusta supervenit, à principio tamen prævisa, aut cogitata, quia tunc dici non potest, quod status rerum sit mutatus, secus vero, ubi non fuit cognita vel cogitata, ita Bartolus in d. l. quod Servius. num. 4. Tiraquell. in d. prefat. num. 168. cum seq. Romanus conf. 22. col. 1. vers. secundo. Gozadin. conf. 27. num. 9. Ruin. conf. 105. in fin. vol. 5. Olasch. Pedem. decis. 91. num. 14. cum seq. Natt. d. conf. 525. num. 16. cum seq. Rebuff. de privi. schol. privi. 76. n. 2. Menoch. conf. 156. num. 32. Octav. Glorit. d. p. 3. num. 265.

Amplia in dispositione jurata, cap. quemadmodum si vir 25. de iurejur. Ancharr. conf. 84. num. 4. Hippol. Rimin. conf. 59. num. 76. lib. 1. Cardin. Tusch. d. lit. D. conclus. 502. num. 1. 20. & 34. Rot. decis. 51. num. 3. apud Farinac. p. 1. recent. quia etiam iuramentum habet clausulam, rebus sic stantibus, ut resolvunt Doctores per me citati in tract. de clausulis usu freq.

claus. 129. num. 2. [Vult. inter Conf. Marp. conf. 25. n. 149. vol. 2.]

VIII.

DISPOSITIO generalis generaliter est intelligenda, ut per Cravett. conf. 133. num. 5. & 6. ubi intelligit, nisi adsit causa restringendi, vel ratio, per quam restrictio sit facienda, & conf. 176. num. 4. & 5. Tiraquell. in l. si unquam. C. de revoc. donat. in prefat. n. 119. ubi quod dispositio generalis operatur generaliter, tam in odiosis, quam correctoriis, & pœnalibus, Roman. conf. 379. Circa primum, in princ. ubi extendit ad dispositionem juratam negativam, quæ dicitur universaliter negare.

Limita primò, quia dispositio generalis restringitur ex ratione particulari, l. cum pater 77. §. dulcissimis 20. ff. de leg. 2. l. si de certa re 31. C. de transact. Garc. Girond. de privileg. seu exempt. signif. num. 277. Olasch. Pedem. decis. 98. num. 10. Surdus conf. 389. n. 9. & seq. [Cujuscunque enim dispositionis ratio restringit dictum ad limites rationis d. l. 77. §. 20. de legat. 2. & ibi Br. & Dd. Hartm. Pistor. lib. 2. quæst. 39. num. 19.]

Limita secundò, quia omnis dispositio, quantumcunque generalis vel universalis, nunquam comprehendit illud, de quo disponens non posset in specie disponere, Ancharr. conf. 155. Optimis rationibus. n. 10. quem refert Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. concl. 490. num. 16.

Limita tertio, quia non comprehendit casum specialiter definitum, l. cum in testamento 37. §. fin. ff. de hered. inst. l. siervo manumisso 15. ff. de pecul. leg. nec ea, de quibus specialis mentio est facienda, Card. Tusch. d. concl. 490. num. 17. Surdus conf. 456. n. 58. & conf. 550. num. 14.

Limita quarto, quia non extenditur ad incogitata, l. cum Aquiliana 5. ff. de transact. Roman. conf. 294. Hac confessio, circa fin. Cephal. conf. 3. n. 100. lib. 1. Pedroch. conf. 36. num. 150. & num. 272. cum seqq. Decian. conf. 3. num. 55. & conf. 35. num. 48. lib. 2. & conf. 11. n. 11. lib. 3. Camill. Gallin. de verbor. significat. lib. 1. cap. 9. Castill. controvers. lib. 5. part. 2. cap. 116. num. 4. cum sequentib.

Limita quinto, quia dispositio generalis non comprehendit personas exemptas, Socinus conf. 74. num. 11. lib. 1. quem refert Cardin. Tusch. d. concl. 490. num. 18. ubi num. 19. post Alex. conf. 59. libr. 1. Ruin. conf. 127. libr. 4. extendit non venire prohibita, & quæ sunt contra libertatem Ecclesiasticam. Nec extenditur ad perfo-

personam loquentis, *l. inquisitio* 18. C. de solutione. Surdus *conf.* 152. num. 45.

Quæ autem dicatur dispositio generalis, & quæ specialis, vide Barth. *conf.* 21. *Ut dixit*, n. 2. Menoch. *conf.* 106. num. 18. Card. Tusch. d. lit. D. *conclus.* 487.

IX.

DISPOSITIO limitata limitatum producit effectum, & non extenditur ultra limites, Petrus de Anchar. *conf.* 118. *Casus talis est*, in princ. & num. 4. & *conf.* 328. *Factum tale*, num. 2. Cardin. Seraphin. *decis.* 911. num. 2. Cephal. *conf.* 284. num. 13. lib. 2. ubi loquitur in limitatione limitata. Angel. *conf.* 138. *Visti omnibus*, in princip. ubi de rescripto, & jurisdictione concessa limitate & *conf.* 226. *Punctus talis est*, in fin. ubi de liberatione limitata, Signorol. de Homed. *conf.* 57. *Creditor volens*, num. 5. ubi de commisione Judicis limitata. Decian. *conf.* 33. num. 55. lib. 1. ubi de exceptione limitata, & *conf.* 19. num. 58. lib. 3. ubi de renunciatione limitata, quia non extenditur ultra limites expressos, Rolandus à Valle *conf.* 41. num. 10. lib. 3. ubi de libello, & *conf.* 58. num. 3. eod. lib. 3. ubi de donatione limitata. Cravett. *conf.* 361. num. 3. & 7. & *conf.* 363. num. 9. 12. & 20. Joan. de Anania *conf.* 66. Eugenius *conf.* 99. Alciatus *conf.* 44. lib. 9. Menochius *conf.* 326. vol. 4. Cardin. Tuschus d. tom. 2. lit. C. *concl.* 494. per totam. Octav. Glorit. *resp.* 6. num. 14. Peregrinus de fideicommiss. art. 1. num. 36. Joan. Anton. Mangil. de imputat. *quest.* 60. num. 1. & *quest.* 84. num. 4.

Intellige maximè, quando provisio in certo casu fit per modum conditionis voluntariæ, ut distinguendo docet Bartolus in *l. Gallus*. §. *Et quid sit tantum*, sub num. 3. ff. de liberis & posthum. quem communiter approbari inquit ibi Jason. sub num. 42. illumque sequuntur Alex. *conf.* 1. sub n. 11. vers. *Et posito*, vol. 1. Anchar. *conf.* 356. sub num. 3. vers. *quarto*. Socin. *conf.* 256. sub num. 3. col. 2. vol. 2. & *conf.* 76. num. 6. & 7. vol. 3. Dec. *conf.* 63. sub num. 3. & *conf.* 89. sub num. 2. vers. *Et quia*. Rol. *conf.* 56. num. 22. vol. 3. Hond. *conf.* 60. num. 27. vol. 1. Peregr. *conf.* 51. num. 8. volum. 5.

X.

DISPOSITIO omnis intelligitur, ut conveniat naturæ actus, qui celebratur, Alex. *conf.* 22. *Viso instrumento*, in princ. lib. 1. Surdus de aliment. tit. 5. *quest.* 1. num. 4. Cardinalis Tuschus d. tom. 2. lit. D. *concl.* 503. per totam. & secundum naturam actus, qui geritur, censetur facta, *l. semper in stipulationibus* 34. ubi Dec. num.

6. ff. de R. I. Menoch. lib. 3. *præf.* 38. & lib. 6. *præf.* 10. Surdus *conf.* 392. num. 22. & *conf.* 454. num. 29. *consil.* 480. num. 16. Castill. *controvers.* lib. 5. part. 2. cap. 131. n. 20.

XI.

DISPOSITIO non habet locum, ubi verba non conveniunt dispositionis, *l. 4. §. toties* 6. ff. de damno infect. *l. quod constitutum* 21. ff. de milit. testam. Alexand. *consil.* 17. *Requisitus*, n. 2. lib. 1. & *consil.* 17. *Visti*, num. 8. vers. *ultimo*, lib. 2. Gemin. *consil.* 65. in princ. v. *secunda pars*. Joan. de Imola *consil.* 9. in princ. Bald. *conf.* 486. *Istud est ordinamentum*, circa princ. vers. *secundo probatur*, lib. 2. Roman. *conf.* 397. Franciscus. in princip. vers. *neque*; & *conf.* 199. in princip. & *conf.* 442. num. 2. & *consil.* 462. in fin. Decian. *conf.* 9. num. 24. lib. 1. Brun. à Sole in locis communib. verb. *dispositio*. 16. Cardinalis Tusch. d. lit. D. *concl.* 493. per totam.

XII.

DISPOSITIO omnis inspicitur, & interpretatur, prout verba diriguntur, *l. miles* 75. §. *pro parte* 1. ff. de legat. 2. Castren. *consil.* 252. *Viso puncto*. col. 2. in pr. lib. 1. ubi observat, quod curandum non est, cum quo verba sint prolata, sed in quem intentio & Juris dispositio sit directa, Bald. *conf.* 495. *Præsupposita*, vers. *non obstant illa verba*, lib. 4. ubi quod verba inspicere debent, ut determinent id, ad quod referuntur, non autem alia extranea, Alex. *conf.* 120. *Omissis*, num. 9. lib. 2. ubi quod ad cognoscendum, an venditio sit ad corpus, vel ad mensuram, inspicuntur verba, an venditio incipiat à corpore, vel à mensura, Anchar. *conf.* 327. *Discurrit materia*, ubi quod ad cognoscendum dispositionem in omni materia, an sit realis, vel personalis, inspicuntur verba, an dirigantur in rem, vel in personam; plura alia adducit Cardinalis Tuschus *dict.* tom. 2. lit. D. *concl.* 497. per totam.

XIII.

DISPOSITIO omnis intelligitur de prima, & unicà vice, *l. boves* 89. §. *hoc sermone*. ubi latè Tiraquell. ff. de verb. signif. latè Jason. in *l. duobus*. §. *si ei qui ff. de jurejur.* Alexand. *conf.* 19. *Breviter in casu*, per totum. lib. 4. ubi ampliat in salvo conductu concessio eundi & redeundi ad certum locum, & in omni dispositione, maximè odiosa & exorbitanti, & in dispensatione ad duo beneficia incompatibilia simul retinenda, & in licentia ingrediendi Monasterium Monialium, & in premio concessio capienti vexillum, & in obligatione de repræsentando, & in venditione fructuum

fructuum, & in legato Pitantiæ in die S. Francisci, Cumanus *consil.* 14. circa finem. ubi intelligitur in dispositione hominis, secus in dispositione legis, maxime favorabilis, Angel. de Perus. *consil.* 43. *Fratres servorum*, ubi mandato ad vendendum, quia intelligitur de prima venditione, Lap. *allegat.* 12. in princip. *vers. tertio*. ubi de mandato ad locandum bona ad quinquennium, Anchar. *consil.* 404. *Tria dubia* n. 9. ubi de Medico, qui promissit liberare infirmum à podagra, quia intelligitur de prima vice, & etiam de conditione implenda, quia sufficit primum implementum. Incertus Auctor post regulas Socin. reg. 11. ubi limitat quatuor modis, Antonius Gabr. *commun.* lib. 6. tit. de legib. *concl.* 2. Surdus *consil.* 18. num. 9. Cardinalis Tusch. d. tom. 2. lit. D. *conclus.* 499. Azor. *Institut. moral. part.* 1. lib. 5. cap. 23. *quest.* 5. Marian. Antonin. *var. resolut. lib.* 1. *resolut.* 74. num. 4. Armendar. in *proem. addit. ad recop. legum Navarrae*, num. 169. Rot. *decis.* 423. n. 4. apud Farin. p. 1. *recent.* Hering. de *fidejuss.* cap. 13. num. 14. Mar. Giurba *consil.* crim. 99. num. 1.

Limitat multipliciter Anton. de Butr. *consil.* 30. num. 1. & præcipue in dispositione, cujus causa non restringitur ad certum actum, sed est multiplicabilis, & maxime quando causa est multiplicabilis, & contingit casu, vel fortuna multiplicatio, non voluntate. Limitat etiam, quando non est ratio, quare magis intelligatur de primo actu quam de iterato, & materia est favorabilis, & ex verosimili mente disponentis, & quando agitur de modico præjudicio in materia favorabili ultimæ voluntatis, & alias limitationes refert Cardin. Tusch. d. *concl.* 499. num. 34. cum seqq. Plures alias limitationes refert Mar. Giurba d. *consil.* 99. num. 19. cum seqq.

XIV.

DISPOSITIO omnis simpliciter prolata, intelligitur, & ampliatur, ac restringitur secundum Jus commune. Petr. de Anch. *consil.* 9. *Viso themate*, num. 13. *vers. omnis enim dispositio*. & *consil.* 182. *Thema tale est*, num. 7. & *consil.* 404. *Tria dubia*, num. 3. *consil.* 421. *Premittendum in pr.* ubi extendit in statutis & omnibus dispositionibus interpretandis, quia semper reducuntur ad Jus commune Roman. *consil.* 359. In *casu*, n. 24. *vers. tertio*, ubi extendit in rescripto, cujus verba debent semper reduci ad sensum Juris, Tiraq. in *tr. de mort. p. 1. declar.* 2. num. 2. Cardin. Tusch. d. tom. 3. lit. D. *conclus.* 801. Valasc.

consult. 42. num. 7. D. Barbof. in l. 1. ff. *soluto matr.* p. 1. num. 61.

XV.

DISPOSITIO omnis semper intelligi debet de actu valido, ut per Petr. de Anch. *consil.* 6. *Viso themate*, n. 5. & 6. Bald. *consil.* 442. *Verba ita dicunt*, lib. 1. ubi quod promittens assignare tot debitores, intelligitur de debitoribus veris, & *consil.* 477. In *isto certamine in pr.* lib. 2. ubi quod mandans aliquem debitorem debere absolvi, vel liberari ab obligatione, intelligitur de liberatione valida, & *consil.* 358. *Dubitari potest*, lib. 5. ubi quod obligatus solvere decem, & pro illis solvere tot nomina debitorum, intelligitur de nominibus debitorum exigibilibus. Angel. *consil.* 159. Conradus *col.* 3. *vers. de secundo*. ubi quod testator faciens fideicommissum, in eventum, quo hæres non fecerit testamentum, intelligi debet de testamento habente Juris effectum, Aven. l. 40. *Tauri, gloss.* 1. num. 28. ubi quod dispositio regulatur secundum Jus vigens tempore dispositionis, Aretin. *consil.* 142. num. 11. *vers. & similiter*, ubi quod omnis dispositio loquens de probatione, intelligitur de valida & sufficienti, & n. 20. quod dispositio statuti loquens de cessione, de bannito, de contractu, & similibus, debet intelligi de ritè & rectè constitutis, & sic de validis, Bolog. in *addit. ad consil.* Joan. de Anania 83. n. 4. ubi quod stante statuto, quod cedens actionem nobilitate privetur, non intelligitur de cessione nulla: & distante alio, quod de contractu solvatur gabella; & quod testes publicati excludant probationem ulteriorem, intelligitur de contractu valido, & valida publicatione, Cardin. Tusch. d. tom. 2. lit. D. *concl.* 504. *per totam*, ubi num. 36. post Alex. *consil.* 148. *Ponderatis in princ.* & num. 12. lib. 6. limitat quando contraria præsumptio militat.

XVI.

DISPOSITIO omnis intelligitur de habili, & sic recipit restrictionem de habilitate, Bart. in *auth. de nupt.* num. 3. *collat.* 4. Cravett. *consil.* 307. num. 2. ubi quod quando tractatur de aliquo, semper præsupponitur habilitas ex alio capite, Bald. *consil.* 207. *Questio est*, num. 3. lib. 2. ubi loquitur de feudo concessio pro se, & quibus dederit, ut restringatur ad habiles. & *consil.* 424. *Formata fuit*, lib. 5. ubi quod statutum disponens homicidam non posse absolvi, nisi citatis proximioribus habilibus ad accusandum, Angel. *consil.*

conf. 333. Statuto, Tudertino, ubi quod stante statuto prohibente mulierem posse contrahere, vel testari sine praesentia fratris, vel proximiorum, intelligitur de habilibus de jure, & de facto, Armendar. in addit. ad recopil. legum Navarrae, in proem. num. 38. Cardin. Tusch. d. tom. 2. lit. D. conclus. 505. Mari. Antonin. var. resolut. lib. 2. resolut. 40. n. 5. & 6.

XVII.

DISPOSITUM in principali censetur etiam dispositum in dependentibus, Seraphi. de privil. juram. privil. 74. num. 184.

XVIII.

DISPOSITUM in uno exaequiparatis, etiam in altero militat, quamvis materia sit exorbitans, Reinoso in observ. practicis, observ. 44. num. 3. & observ. 70. n. 51.

CAP. XXXIX.
De Disputatione.

Axioma I.

Ab omni aeo dignissimum creditum est studiorum experimentum committere, artes corporum & vocum praestantiam expendere. Terrull. advers. Gnosticos.

II.

Nemo est quem non pudeat convinci disputantem. D. Augusti. Soliloq. cap. 7. hinc Cujacium in disputatione pro Cathedra Bituricensi turpiter stetitisse diffusè narrat Joh. Robert. 1. animadvers. ult. quod quanquam tactum diffiteatur, Mercator. 1. not. ult. exemplo tamen inservire debet. v. Osium in praefat. dispunct. ad Metill.

III.

Inanis est disputatio, quae fit sine cedendi voluntate. Niceph. Gregor. lib. 10. cap. 11.

IV.

Disputando & opponendo veritas luculentior apparet. l. 2. §. ex legibus, de O. I. l. cum quidam 19. ibique Jason. in 6. notab. de lib. & Postb. l. Offidius 97. de leg. 3. Cravetta 6. conf. 985. num. 4. Francisc. Caldas conf. 9 n. 1. unde & notando & disputando optimè profici, colligere licet ex l. 18. §. 26. ff. de mun. & bon.

CAP. XL.
De Dissensione, dissensu,
discrepantia, vid. Consensus
contrarius.

Axioma I.

Multae Dd. controversiae ex contradicendi libidine sunt ortae. Ratio, quia naturalis est hominibus ad dissentendum facilitas. l. 17. §. 6. de recept. arbitr. Exempla ex veteribus habemus Julianum & Marcellum, Cujac. 14. obs. 35. unde ex ea ipsa ratione vera facilius praesumebatur Juliani sententia, quod ei Marcellus consentiret.

vid. l. 27. §. 3. Ad legem Aquil. l. 2. §. 1. de nox. act. & aliud in l. 3. §. 7. de condit. caus. dat. ubi Celsus filius à patre dissentit. Idque non mirum esse ait Cujac. in recit. ad l. 5. de ann. leg. nam quod Marcus Tullius dixit de Philosophis quibusdam: nihil tam absurde dici posse, quod non dicatur à quodam Philosophorum: Idem etiam de Dd. dici potest.

II.

E duabus diversis sententiis utraque suo respectu & modo vera esse potest. l. si finita. 15. §. illud queritur. 32. de dam. infect. Cujac. in not. ad lib. 2. animadvers. Robert. cap. 28.

CAP. XLI.
De Dissolutione.

Unumquodque eodem modo dissolvitur, quo colligatum est. l. 35. 100. 135. de Reg. Jur. Exempla in jure passim occurrunt: sicut nulla possessio acquiri nisi animo & corpore potest, ita nec amitti nisi utrumque in contrarium actum l. 8. ff. de acquirend. vel am. poss. Hinc Philosophi eadem principia destructionis, quae constructionis, dicunt, indeque fit, quod naturalia naturalibus & civilia civilibus modis tollantur. Hippol. de Collib. ad d. l. 35. de R. I.

Declarator haec regula à Decio, Petro Matthaei, Bronchorst & aliis ad d. l. 35. quasi iis tantum modis, quibus quid contractum est, etiam debeat dissolvi per l. 80. de sol. Ideoque varias exceptiones comminiscuntur. Sed obstat, quod contractus plures morte solvantur, qui tamen vita non constituuntur: & verbales contractus etiam reali solutione & compensatione perimantur, quae tamen ad sui constitutionem rei interventionem non requirunt. Verior ergo est gloss. ad d. l. 80. verbo solvi explicatio: quod scilicet modus solvendi maxime naturalis sit idem qui constituendi. d. l. 35. ibi: nihil tam naturale: ut modi tamen minus naturales & civiles non excludantur. 2. accipienda est regula de causis in contrarium actis. l. 100. de R. I. 3. de causis simul junctis. Itaque inepta est limitatio in causis matrimonii, quod licet consensu constituatur, dissensu tamen non dissolvatur. Non enim hominum solum consensu consistit, sed & verbi divini auctoritate vid. l. 1. C. Quand. lic. ab emt. reced. Diodor. Tuld. p. 1. Jurispr. extemp. 29. p. 163.

CAP. XLII.
De Distinctione.

Axioma I.

Lege non distinguente non nostrum est distinguere. l. 2. §. 5. ff. de vi bon. rapt. l. à procuratore 11. C. mandat. §. 3. vers. & haec. Inst. de legit. agn. tut. l. 29. §. ult. ibi: quia non praesinitur tempus, de vi et. l. 64. §. 9. ff. solut. matrim. l. 4. ibi: Praetor de hoc nihil adjecit. si à parent. manum. cap. 2. extra, de conjug. leprosis. Bocet. lib. 1. de bell. & duell. cap. 28. num. 11. Gail. 2. observ. 33. n. 2. Tuschus 1. conclus. 133. n. 6. Jacob Curtz. Conject. 10. Cujac. l. 1. 99. Pap. ad l. 8. de post.

post. E. Ratio hujus regulæ ejusque declaratio sumi potest ex l. 15. §. ultimo. ff. de testament. milit. quia ubi generalis est determinatio, ibi non est distinguendum, maxime cum ex ea res sumitur distinctio, quam Legislator, qui distinctionem omisit, satis notam habuit. l. 1. §. 1. in fin. ff. si mens. falsum mod. hic enim dici potest, si distinguere volebas, nulla erat difficultas in re nota distinguere. Exempl. l. 1. §. 11. in fin. Cod. de caduc. toll. d. l. si rem 29. §. ult. ff. de evict. d. l. si vero negotium 64. §. de viro 9. ff. solut. matrim. imò quamvis alias recepta sit distinctio, eadem tamen non est ubi vis adhibenda. l. ejus 34. §. ult. ff. de testam. milit. & quamvis elegans sit distinctio, tamen non semper fortiter potest defendi. l. nuper 85. ff. de leg. 3. Just. Mejer. in dissut. de hypothec. mulier. num. 70.

Amplia 1. hanc regulam maxime procedere eo casu, si legislator specialem aliquam (quæ obijcitur) circumstantiam sciverit. d. l. 1. §. 1. si mens. falsum mod. valet enim hic maxime illud vulgatum: si id voluisset, nulla fuisset difficultas id disponere. d. l. 1. unic. §. 11. in fin. C. de caduc. toll.

2. Quod qui lege non distinguente distinguit, is non tantum præter jus facit, arg. l. 8. ff. de publ. in rem act. sed etiam contra jus, l. 2. §. initium ff. de O. l. vid. pl. in fr. in cap. Lex.

II.

Distinctio temporum est concordia scripturarum l. apud antiquos. C. de furt. quam ad hoc allegat Bald. in c. 1. in pr. post n. 2. de pac. jur. firm. licet quandoque contrarium dicatur: distingue tempora & vitabis scripturas. idem Bald. d. l. quò dicto usum fuisse facit presbyterum Valentini refert Fusc. in Singul. Jur. lit. D. n. 75.

III.

Distinctio ubi modica, ibi cessat confusio. Zaf. in Parat. ff. de servit. numero 13. Illi enim qui distincte loquuntur plus credendum est. Wel. lib. 2. conf. 61. num. 30. Unde & proximum esse veritati dicimus, qui bene distinguit. Salicet. in prefat. Cod. cum ea, quæ divisim traduntur, commodius & facilius percipiuntur. §. sed non usque 3. Instit. de legat. Divisio namque animum legentis incitat, mentem intelligentis præparat, & memoriam artificiosè reformat, ut inquit Gloss in §. igitur 4. verb. partiri. Instit. de action. Distinctionum Exemplia occurrunt in l. 14. §. 7. ff. de religiof. Ea propter communiter in contrariis opinionibus est receptum, eam, quæ fœdere distinctionis ceteras conciliat, sequendam, & sic utramque in suis terminis recipiendam esse, arg. l. 18. in fin. vers. ibi autem. ff. de hered. pet. l. si finita 15. §. illud queritur 32. vers. ego puto. ff. de damn. in fest. l. 3. §. 7. ff. de acquir. rer. dom. Finckelthuf. observ. 10. num. 13. Idque non tantum propter summum usum, qui ostenditur perspicue & eleganter in l. ult. C. de edend. & Conf. Arg. lib. 2. conf. 4. num. 64. verum etiam propter necessitatem, ut videre est in l. apud antiquos 21. C. de furt. quam ad hoc commendat Rota Genuens. decis. 97. num. 15. Unde etiam usu evenit, ut in qualibet dispositione ad evitandam contrarietatem oporteat, ubi opus, subdistinguere & subdividere, Alex. consil. 121. num. 3. lib. 5. Ruin. consil. 109. num.

9. lib. 1. & conf. 76. num. 4. eod. lib. 1. Farin. i. conf. 95. num. 7. maxime, quia sententiæ distinguendum & dissentientes opiniones conciliandum valde sint favorabiles. Nevizan. lib. 5. Sylv. nupt. num. 32. p. 450. & ceteris anteponendæ. Menoch. 2. præsumpt. 71. num. 47. Græven. 2. conclus. 27. confid. 2. num. 5. & 6. Riminald. Instit. de don. pr. num. 23. qua ratione doctores distinguenti videtur standum, tanquam magis appropinquanti veritati, quia per divisiones & interpretationes congruentes omnis evitatur amaritudo, Nevizan. lib. 5. Sylv. nupt. p. 450. num. 32. fac. l. adio 7. §. cum quis vers. & tamen media sententia de acquir. rer. dom. cum aliis, text. quos adjecit Hotom. 3. qq. 4. n. 11. Sic reprehensionem mereri illos, qui indistincte loquuntur post gl. in l. ult. §. ult. verb. portasti ad L. Rhod. de jact. dixit Wel. C. de Exerc. act. p. 2. n. 3. Hinc sapissimè fieri, ut distinctiones secundum rem potius quam terminos extent, v. g. juris gentium primarii & secundarii, officii judicis nobilis & mercenarii, fructuum naturalium & industrialium, obligationum in civiles, naturales & mixtas asserit Bachov. in comm. ff. de pact. ad rubr. num. 3. quibus tamen docendi causa rectè utimur.

Limita, nisi tales sint fallaces & sophisticæ, Hottoman. quest. illustr. 43. Vigel. in metbod. leg. jur. contr. col. 3. Dn. Parens in tract. de metat. p. 3. sect. 2. cap. 1. n. 10. vel si sint supervacua, has enim exulare debere, patet ex l. 23. C. ad SC. Vellejan. Unde sæpenumero fit, ut distinctiones hæc æquè obscuræ & incertæ sint, atque jus ipsum, cui distinguendo adhibentur. Vigel. in nat. legendi juris controversi. & solet aliquando hic evenire, ut qui subtiliores practici videri volunt, eo se præbeant ineptiores. Anton. Fab. decis. 21. error. 7. Exemplum hujus rei luculentum videre licet apud Græv. 2. conclus. 25. n. 5. Unde merito Vasquius 19. controversi. 61. n. 9. in fin. Per fenestras talium exceptionum regulas ferè totas evolare solere ait, veluti cum per rivulum aliquem totus amnis elabatur, & Giphani. ad l. 1. C. de probat. plerasque distinctiones glossographorum perfugium miserorum esse statuit.

IV.

Divisio ut sit bona, non debet poni per qualitates accidentales, sed essentielles. Dec. in cap. postalasti in fin. de rescript. Alex. in l. 1. col. 10. n. 47. vers. in hoc artic. ff. de acquirend. poss. gl. in l. fin. §. quotiens. ff. de publ. & gl. in vers. in servorum. §. fin. Inst. de jur. pers. Joan. Faber in §. omnium in i. col. vers. an hoc dicendum. Instit. de act. Unde causa efficiens non solet admodum species distinguere. l. 3. §. 21. de acquir. poss. Wesenb. in comm. C. de usufr. n. 18. Cujac. ad l. 1. de Vulg. & Pup.

V.

Nullius sunt artis διχοτομίας, quæ sine arte constituuntur, unde tales dicuntur phantasmata in c. vero 4. distinct. 37. vide Osterm. de hered. qual. & diss. solet tamen divisio tripartita in διχοτομίας resolvi. l. 5. ff. de pact. & viceversa. §. ult. Instit. de jur. nat. gent. & civ. Sæpè etiam fit, ut divisio aliquando fieri possit in affirmativam & negativam. §. 2. Inst. de publ. judic. Ita

poenæ

poenæ dividuntur in capitales & non capitales, vid. Bachov. *ad princ. Instit. de donat. in fin.* In tali tamen repetitione specierum, genus semper repetendum erit, v. c. donatio alia est mortis causa, alia non mortis causa, testamentum est vel in scriptis, l. 13. §. fin. C. de SS. Eccl. Extraneus non extraneus, §. 2. *Instit. de adopt.* Feudum Ligium & non Ligium 2. F. 99. patroni & non patroni, l. 16. ff. de his que ut indign. furti manifesti & non manifesti, §. 1. *Instit. de furt.* solet etiam sapè fieri, ut in divisionibus æquivocatorum aut æquiparatorum membra divisionis præmittantur, non ut pro speciebus retineantur, sed ut à proposito removeantur. Arnif. 2. *relect. polit. cap. 2. sect. 15. n. 20.* Exempla vid. 3. *Phys. 1. & 4. Phys. cap. 1. ut & 8. Phys. cap. 3. add. & Dan. Otto in Reg. Jur. de specie. p. 114.* & Bachov. *disput. 7. thes. 1. lit. d.* ubi monet, non semper ipsas requirendas esse species ritè oppositas, sed & gradus sufficere. Unde in iure non est novum, ut divisa differant tantum secundum magis & minus. Bachov. *disput. 6. de Act. thes. 2.* quo fit quod quæcunque dividuntur, ea dividuntur: 1. vel κατὰ τὸ πᾶν, secundum quantitatem, sive εἰς μέρια in partes: vel 2. κατὰ τὸ εἶδος secundum speciem, sive τὰ λόγια ratione Aristot. 2. *Metaph. 3. text. 11. & 1. Ethic. 13.* Sic compositum usque ad simplicem & compositionis expertia (μέχρι τῶν ἀσυνθέτων) dividendum est. Arist. 1. *polit. 1. ταῦτα γὰρ ἐλαχίστα μέρια τῶ πάντων*, quo circa Paulus eleganter dixit in l. ult. ff. de instr. leg. res dividi specie & genere, non modo veritate & quantitate, cum magis & minus speciem non variet. Giphon. *ad l. un. C. de sent. que pro eo quod interest. p. 259. 6.*

CAP. XLIII. De Distractu.

Distractus judicantur secundum naturam & substantiam contractuum & habent in se vim relativorum & contrariorum. l. de tutela 2. C. de integ. restit. l. ab empt. §. 8. ff. de pact. l. 1. C. quando lic. ab empt. reced. Bart. in l. ut idē. ff. de condict. furt. in princ. Gail. 2. *observ. 2. num. 5.* Iisdem enim regulis continetur distractus quibus contractus, maxime quando eadem est ratio in utroque. l. item veniunt 20. in princ. junct. §. 1. de petit. hered. Gail. de loc. Ludolph. Schrad. de feud. p. 2. part. 9. pr. sect. 5. num. 16. per auth. contra. C. de repud. l. 4. l. 7. C. prad. min. Gædd. 3. *conf. Marpurg. 33. num. 71.* Ubi autem est par ratio appellatione contractus, veniet & distractus, arg. l. Labeo 19. *vers. contractum.* ff. de V. S. Bald. in l. fin. C. si int. vel cur. interven. Bald. in l. five apud. col. 1. C. de transact. Unde statutum, quod de quolibet contractu solvatur gabella, non porrigitur ad distractum.

CAP. XLIV. De Diversitate v. infra Identitas.

Axioma I.

A Diversis non fit illatio, vid. *infra. cap. de Se-*

paratis. Diversa enim ratio reformat actum. l. interpositas 13. C. de transact. Carpzov. 1. *consil. 59. n. 15.*

II.

DIVERSITAS nominum diversitatem rerum & locorum inducit, l. si idem 7. C. de codicill. Bald. *conf. 194. col. fin. vers. facit etiam lib. 1.* [Diversitas n. factorum diversa jura desiderat. l. aut facta. 16. §. 3. ff. de pen. l. ut responsum 15. C. de transact. ibi data vel minima imparitate. Everhard. in loc. Top. loc. 13. q. 11. Gail. 1. *cap. 5. de Arrest. n. 5. vers. facta.* & ex diversitate vocabulorum inducitur diversitas effectuum, ut notant Dd. Butrius, Cyn. Bald. Castr. Albert. in l. 2. n. 3. C. comm. de legat. Pacian. *conf. 3. n. 30.* quod & in testamentis & Codicillis obtinere patet ex d. l. si idem 7. C. de Codicill. Pacian. *conf. 3. n. 32.* Huc pertinet, quod duo cum faciunt idem non sit idem, ita idem quoque dictum in alio liberum, in alio furiosum, in alio superbum esse. Quintil. 11. *Instit. 1.* Alexand. *conf. 4. n. 4. lib. 1.* ubi quod eadem quantitas confessata in diversis quietantiis inducit diversitatem solutionum, & *consil. 96. Consideratis n. 6. libro 5.* Decian. *consil. 15. n. 54. lib. 1.* Cardin. Seraphin. *decis. 1137. n. 3.* Mari. Giurba in *consuet. Messanen. cap. 15. gloss. 7. n. 14.* Jason. *consil. 87. per totum lib. 3.* ubi quod quantitas diversa inducit diversitatem solutionum & obligationis, Anchar. *consil. 147. Super alia, in princip.* ubi quod diversitas loci inducit diversitatem delicti, & diversitatem facti. Bero. *conf. 142. n. 11. & 12. lib. 3.* ubi quod diversa qualitas diversificat actus, & dispositiones. Ruin. *consil. 114. col. 2. n. 1. lib. 5.* & Rimin. *conf. 429. n. 4. lib. 3.* ubi quod diversitas in qualitate facit unum ab altero differre, refert Cardin. Tusch. *practic. concl. tom. 2. lit. D. concl. 517. per tot.* Rot. in *Pistoriens. beneficii 11. Maji, 1618. coram Burratto, impressa per Vivian. post. praxim jurispatron. decis. 16. n. 11.* [Sic ex diversitate temporis diversitatem summarum probari ex l. si non sortem 26. §. libertas. 12. ff. de condict. indeb. post Bart. *ibid. in 30. notab.* asserit Pacian. *conf. 150. n. 15.* Ex diversitate aut varietate quantitatum, præsumi diversitatem actuum per l. quingenta 12. ff. de probat. confirmat idem. *conf. 146. n. 11.* ita & in respondendo diversitatem orationum vel capitulorum ex Imola in *cap. cum venerabilis. n. 20. vers. si autem explicite col. 4. extra de except. deducit Pacian. 1. de probat. cap. 28. in addit. lit. C.* imò diversitatem morborum, diversitatem

litatem remedium querere, & diversa ingenia diversam gubernandi rationem postulare, elucet ex eo, quod aliter cum probis viris agendum sit, aliter contra improbos & audaces; illos n. modestum imperium demerebit, hoc autem acerbum redundet. Sic ingenia subditorum suorum Rex Cotis cognovit, qui Thracibus suis ita imperabat, ut acriter in delinquentes animadverteret, cui cum quidam dixisset, illud esse furere, non regnare, respondit suum furorem subditos efficere temperantes. Prout exempli illustrat Pacian. 2. de probat. cap. 44. num. 32. & seq.]

III.

DIVERSITAS circa eandem rem non debet diverso iure censeretur. l. cum quis ades 23. ff. de usufructu. Incert. auct. post regulas Socin. reg. 3. ubi ponit sex limitationes. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. concl. 518. n. 1. Oldrad. conf. 151. Si quis verba, ubi limitat, videlicet quod eadem res diverso iure iudicatur ex diversitate accidentium, vel respectu diversarum personarum.

IV.

DIVERSORUM diversum est iudicium, inter stipulantes 83. §. sacram. ff. de verbor. oblig. Steph. Grat. Marchia decif. 32. n. 8. & decif. 42. n. 10. [& quæ diversos habent tractatus, diversam quoque habent substantiam. l. 2. §. quartus. C. de V. l. E. l. 2. ff. de milit. testam. Diversitas tamen effectuum diversitatem substantia non inducit. l. fin. ff. de fund. instr.]

Diversitas debet esse inter eligentem & electum. Paris. Conf. 8. n. 39. Vol. 1. sicut inter presentantem & presentatum, instituentem & institutum. cap. f. de instit.

CAP. XLV.

Divinare.

Axioma I.

DIVINARE nemo tenetur, l. si putator 31. ff. ad L. Aquil. l. si fideiussor 29. vers. ignoscendum. ff. mandati. l. apud Celsum. 4. §. ibi: Sebast. Nav. n. 47. ff. de doli mali except. Roman. conf. 393. in fine vers. divinare. & conf. 395. n. 5. Rimin. jun. conf. 544. n. 198. Card. Tusch. pract. conclus. tom. 2. lit. D. concl. 519. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 45. §. 3. n. 20.

[Procedit hæc regula in prorsus divinatoriis, provisiones autem seu divinationes circa res, quæ facile & sæpe contingere solent, in iure requiruntur. l. 35. d. N. G. l. 9. §. 1. locati. l. 4. Quod vi aut clam.]

II.

DIVINATORIUS intellectus rejicitur l. fin. C. de contrahenda empt. Camill. Gattin de verb. signif. lib. 5. cap. 10. n. 15. ubi n. 10. limitat, ut

legum contrarietas evitetur, & lib. 6. cap. 7. n. 6. Et ideo divinare non debemus in interpretanda re-
ficatoris voluntate. Leo Valent. decif. 60. n. 20. lib. 1. Mant. de Consect. ult. vol. lib. 3. tit. 2. num. 1.

De Dividuo v. infra de individuo.

CAP. XLVI.

De Divisione, Diviso.

Axioma I.

Divisio est species alienationis l. 1. C. comm. n. triusque jud. l. 2. ff. de fund. dotat. l. item quamvis 10. §. ult. ff. comm. divid. l. si pupillorum 7. in princ. de reb. cor. l. cum hi 8. §. sed si pluribus. de transact. Bart. in l. qui Roma §. duo fratres. ff. de verb. obl. Regn. Sixt. 3. conf. Marpurg. 11. num. 10. Carpzovius p. 3. conf. 15. defin. 44. n. 3. Vult. 1. conf. Marp. 22. n. 7. Cravett. conf. 264. n. 4. & quidem necessaria, ut ibidem prosequitur d. loc. cum sit par emptioni Corn. conf. 212. n. vol. 1. maxime ubi alius pro pretio prædium, alius pecuniam accipit, d. loc. 1. ubi Bald. Salicet. n. 1. C. comm. n. triusque jud. l. quod tamen 14. de contrah. empt. l. litis estimatio 3. pro empt. l. 1. l. ad officium 3. C. comm. divid. l. plerumque 10. de jur. dot. magis tamen tali in casu esse redintegrationem quam alienationem vel divisionem dixerunt Bald. Alvar. & Dd. in §. præterea ducatus. de probib. feud. alien. per Frid. Jacob. in investit. verb. Marchio. num. 7. Socinus conf. 18. Visi vol. 2. Curt. tract. feud. part. 4. num. 124. potissimum inter fratres, Corn. conf. 24. num. 12. col. 2. Cum enim pro pecunia alienatur sua portio in fratres, res non mutatur, neque manum mutat, quia nec in extraneas personas abit, sed apud consortem manet. Andr. de Ifern. cap. 1. §. 1. per quos fiat invest. per text. cap. 1. de alien. feud. pat. Bald. in cap. unie. in fin. vers. item sciendum de alien. feud. per l. 1. §. ceteri vero 8. C. de impon. lucrat. de ser. & ibid. Bart. Joan. de Plat. Jacob. Rebuff. idem in l. 1. n. 3. non licet, hab. metrop. lib. 11. Joan. Andr. ad Specul. de feud. §. nunc vero aliqua. vers. 22. in princ. Andr. de Ifern. Præpos. Alvar. in cap. 1. §. 1. per quos fiat invest. Bart. & Castr. in l. 1. §. ideo de condict. furt. d. l. cum hi 8. §. si uni 15. de transact. l. si domus 71. §. fin. de legat. 1. l. qui Roma 122. §. duo fratres 6. de verbor. obligat. l. voluntas 4. ubi Jafon. C. de fideicommissi. Molin. Conf. Paris. lib. 1. §. 13. gloss. 6. num. 5. Stephan. Bezrand. conf. 188. Viso lib. 1. Unde & divisio favorabilior dicitur, ac facilius de iure admittitur quam alia alienationes, ideoque licet in feudis alienationes alia prohibeantur, divisio tamen regulariter licita erit, etiam non consentiente domino. cap. 1. §. item si fuerint duo quib. mod. feud. cap. 1. §. omnes filii. si de feud. defuncti. contenr. Jafon. in l. si de §. fin. ff. de legat. 1. Regner. Sixtin. 3. Conf. Marp. 11. n. 11. Hattys. de feud. cap. 10. n. 17. pag. m. 101.

II.

Divisio contractus est reciproca & ultro citroque obligatorius, Socinus conf. 25. n. 7. vol. 4. Joachim. Myns. confil. 49. Cum ad exhibitam. n. 11. Wesenb. 2. conf. 51. num. 45.

III.

Divisio non cadit in res aliquas, nisi ubi

R

est

est communio. l. 1. § 3. *commun. divid. l. sed si forte 6.* ubi Bart. ff. de reb. cor. Paril. conf. 16. n. 46. & 47. vol. 2. Divisio enim tantum fit respectu dividendum, ut à communione discedatur, & quisque suam portionem accipiat & acquirat. l. 1. l. 2. l. 3. l. ult. C. *commun. divid. l. 1. l. 2. ff. eod. §. si familia 4.* Inst. de offic. judic. ultra hunc finem operari & rerum ipsarum qualitatē immutare debet. l. non omnia 19. ff. si cert. pet. Quocirca intelliguntur res ex divisione eodem jure possideri, quo ante in communi possidebantur. l. si familia 14. C. *famil. hercis. l. si fratres 7. C. com. utriusque judic.* exemplo emptionis, ubi res in emptorem transferuntur eodem jure iisdemque facultatibus, quibus penes venditorem fuerunt. l. si debitor 12. C. de dist. pign.

IV.

Divisio si commodè fieri non possit, venit ad licitationem, & habens majorem partem obtinet, si pretium æquale offerat, quod alter obtulit. Capyc. decif. 36. conf. id. decif. 42. maxime res vitæ & insignes uni adjudicantur, alteri æstimatio. l. 3. C. *commun. div.* nec enim minutationes sunt dividendæ ut perdantur. conf. axiom. 8.

V.

Divisio paterna inter filios facta servanda, nisi sit læsio legitima; tunc enim usque ad illam revocatur. Decian. Conf. 15. vol. 1. Gail. Lib. 2. Obs. 116.

VI.

Provincia & Ecclesiæ à nemine scindi possunt, à principe autem tantum ex iustis causis. Brunem. ad l. un. C. de Metropol. l. Beryto. Perez. C. eod. n. 34. Imperii autem, Regnorum Provinciarumque divisiones sunt maxime noxiæ. Perez. C. de Comit. & Trib. Scholæ. n. 4. 5.

VII.

Divisio jus novum non tribuit, sed quæsitum ante distinguit. l. 2. ff. com. prad. Pet. Gregor. Tholosan. syntagm. jur. 26. cap. 10. n. 1. unde divisio præsupponit ab obitu patris bona cum matre filio communia. Decian. conf. 30. n. 15. Hecl. Felic. de societ. cap. 39. n. 7. atque ejus pro parte indivisa propria fuisse. l. servi electione 5. §. 1. ff. de legat. 1. l. 46. ff. de ritu nupt. l. 2. ff. de condit. institut. l. 51. pro soc. Joh. Petr. Surdus decif. 263. n. 7. Conf. Arg. conf. 65. num. 5. lib. 1.

VIII.

Nihil est tam magnum, quod divisione non fiat parvum, ut not. Novell. 18. Auth. de trient. & semiss. Bald. in Auth. hoc amplius. C. de fideicommiss. num. 8. Gail. 2. observ. 153. num. 4. Hinc est quod regales dignitates non dividantur. cap. imperialem. §. prate. ea ducatus, de prohib. feud. alien. per Frid. cum ex Lege Evangelica omne regnum in se divisum defolabitur. vid. infr. cap. regnum, nec res divisa sit æquè potens ac unita. Bald. in cap. cum omnes. num. 4. in fin. de constit. in l. servus in addit. ff. si quis eaut. Cravett. conf. 60. n. 2. Regn. Sixtin. lib. 3. conf. 11. n. 21. & res in partes plures divisa perire dicitur.

IX.

Divisio non fit ipso jure, sed factum & consensus alterius partis, ut accedat necesse est. l.

pen. *commun. divid.* Ant. Fab. in Cod. lib. 7. tit. 1. de fin. 25. n. 23. Carpz. p. 3. conf. 33. desin. 3. n. 3. Unde divisio non præsumitur facta, sed eam allegans probare debet. l. penult. C. *commun. divid.* Mafcardus de probat. concl. 526. n. 1. vol. 1. & post eum Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 60. n. 1. quia est facti. Herm. Vult. 1. Conf. Marp. 22. n. 1. quæ autem sunt facti, de his generaliter traditum est, quod non præsumantur, sed allegata probanda sint. l. in bello 12. §. facti 2. ff. de captiv. & postlim. reversil. æniquè 19. ff. ex quib. caus. major. l. si emancipati 9. C. de collat. l. 2. C. de donat. inter vir. & uxor. cap. cum in jure. de offic. deleg. & in cap. 1. de consil. in 6. Corn. conf. 81. col. 9. vers. nec obstat. vol. 2. Cephal. conf. 53. n. 34. & conf. 130. n. 7. lib. 1. Roland. à Valle conf. 26. n. 14. vol. 3. Menoch. conf. 11. n. 301. lib. 1. Burlat. conf. 36. n. 12. lib. 1. Cachet. decif. Pedem. 108. n. 9. Joseph. Ludovic. decif. Perus. 62. n. 63.

Limita, nisi causa præsumendi substat. Jos. Masc. de probat. concl. 732. n. 7. vol. 2. per cap. cum tu. 16. ubi quia utrumque esse potuit. extr. de resit. Propterea divisio præsumitur facta, si per longum tempus, h. e. decennium inter præsentēs & vicennium inter absentes fratres, vel alii similes separatim habitaverunt, & quilibet solus possederit partem suam, subeundo onera pro ea parte tantum, & emolumentum ex ea parte percipiendi. Gloss. in d. l. penult. vers. si major. C. *commun. divid.* & ibi Dd. Bart. in l. cum de in rem verso. col. 3. vers. pro hoc etiam. ff. de Usur. Bald. in l. 1. col. 7. quæst. 5. C. qui admittit. & in l. 1. col. 5. C. de fideicom. & in l. si tertis annis. col. 4. vers. tertio probatur. C. de pact. & ibid. Jafon. col. n. 12. v. Sexto facit Felin. in c. illud. de præsum. Bald. in tract. de præscrip. p. 2. quæst. 10. num. 39. Sichard. in l. major. num. 4. C. *commun. divid.* Roman. conf. 205. n. 3. vers. tertio principaliter. & conf. 418. num. 2. Calcan. conf. 23. num. 4. Dec. conf. 79. col. fin. Corn. conf. 17. in fin. & conf. 162. n. 5. vol. 3. Socin. sen. conf. 164. col. penult. vol. 2. Grat. conf. 121. col. 1. vol. 2. Rubæ conf. 154. n. 5. Alciat. respons. 94. num. 8. atque hanc sententiam communem dicunt Castrenf. conf. 126. num. 2. vol. 2. Alex. conf. 25. n. 6. vol. 5. Barbat. conf. 29. col. 9. vol. 4. Ruin. 20. num. 2. vol. 4. Bertrand. conf. 344. vol. 1. Jafon. conf. 127. vol. 1. Modest. Pistor. conf. 10. num. 11. vol. 1. Boër. decif. 58. num. 2. & 3. Gabr. de præsumpt. conclus. 1. num. 28. Mynt. 4. obs. 34. in fin. & in thes. comm. opin. sub lit. D. Turzan. in verb. An si fratres diu. & Suarez num. 93. etiam si inter ipsa bona separatim possessa esset aliqua inæqualitas. Salyc. in l. pen. C. *commun. div.* forte enim ille, qui minus jam possidet, ab initio æquivalentem partem habuit in pecuniâ vel aliis rebus.

X.

Divisio inter alios facta aliis nocere non debet. l. coheredibus 17. C. *famil. hercis.* ex Regula Res inter alios acta. tot. tit. C. Res inter alios l. sapè 63. ff. de ne judic. cum similib. Unde etiam iurium & rerum natura in successioribus, maxime in præjudicium Creditorum, per divisionem coheredum immutari non potest. l. licet 23. C. *famil. hercis.* l. 2. ex his igitur. a. ubi Dd. ff. de l. O. Jaf.

sal. in l. debitorum num. 4. §. C. de pact. Wesenb. 1. conf. 4. num. 40. hinc etiam divisio facta inter presentes non præjudicat absentibus. Castrenf. Conf. 92.

XI.

Divisione semel facta amplius hoc nomine agi non potest. l. si filia 20. §. famil. hercis. 4. ff. famil. hercis. Gloss. & Dd. in l. 1. Cod. eod. titul. sublato enim principali tollitur accessorium l. cum prin. ipalis 178. de R. I. l. 1. C. de condit. ob. caus. Unde si per divisionem & subsecutam solutionem principalis obligatio sit sublata §. 1. Infit. quib. mod. tollitur oblig. non oportet de fructibus, & aliis accessionibus amplius admitti quæstio. l. 4. C. de usur. l. 4. C. de pos. l. centum l. fin. de eo quod cert. loc. l. 2. C. de usur. & fruct. Wesenb. 1. conf. 2. num. 5.

Limita nisi in iis rebus quæ in priorem divisionem non esse illata ponuntur; hoc enim casu licet non obstant divisione agere ad ea, quæ nec dum divisa, vel familie heriscundæ iudicio. l. si filia 20. §. famil. hercis. 4. ff. famil. hercis. Gloss. & Dd. in l. 1. C. eod. vel communi dividundo, l. penult. C. commun. divid. Ferrar. in flor. lib. pro herc. verb. communiter. num. 4. Petrus Jacob. in act. fam. herc. num. 3. vel negotiorum gestorum, l. si quis 6. §. sive autem 2. ff. comm. divid. l. si communes 40. ff. de negot. gest.

XII.

Divisio vim habet transactionis. Marian. Socin. confil. 128. num. 118. per l. tres frat. 35. de pact. potestatem rescindi propter lationem enormem l. 3. C. commun. iur. jud. Schurff. Conf. 8. n. 9. cent. 1. Moller. 2. Sem. 28. quod in transactione non obtinet. Gail L. 2. observ. 70.

XIII.

Divisio à testatore prohiberi nequit l. in hoc iudicium 14. §. si conveniat 2. ff. communi divid. Præceptum enim testatoris, quod heredes nunquam dividant & semper in communione permaneant non valet, ut patet ex allegatis per Alex. confil. 3. circa primum. l. b. 3.

Declaratur hæc regula ita, si prohibitio sit in perpetuum, secus si prohibitio est temporalis, puta ad 20. annos l. 4. ubi Bald. & Angel. ff. de condit. Instit. Bart. in l. Quintus ff. de annuis legat. Bald. conf. 72. Factum super quo lib. 2. Ludov. Roman. conf. 13. Idem videtur. Alex. conf. 18. Vitis capitulus lib. 2. & conf. 3. Dec. conf. 349 Consultuit. Limita, nisi communi coheredum consensu de non dividendo, per iuramentum prohibitio illa testatoris confirmetur. cap. cum contingat. de iurejurand. Jason. in l. si non forem. §. si contum. ff. de condit. indeb. Dec. conf. 265. Instrumento. col. 1.

XIV.

Quod pro diviso nostrum est, id non pars sed totum est. l. recte dicimus 25. §. 1. l. locus 60. princ. de V. S. Exemplum huius regulæ videre licet in cap. un. §. 1. vers. item si fuerint. 1. f. 5.

XV.

Major dividit, minor eligit. Nicol. Bets. de pact. famil. illustr. cap. 4. p. 66. Myrf. Cent. 4. obs. 37. Gail L. 2. obs. 16. n. 14. Wehner. in obs. pract. verb. Theilungstühr. Hæc regula Juris Can. &

Sax. eleganter fundatur & declaratur à Cujac. lib. 13. observ. 12. C. P. Richter. 1. decis. 68. n. 12.

De divisione hereditatis vid. hereditas.

CAP. XLVII.

Divitiæ, Dives. v. infr.

Locuples.

Axioma I.

Nemo tenetur suas manifestare divitias easque invidia exponere l. 2. C. quando & quib. quarta pars. ibique Perez. & Brunnem.

II.

Ditiores plerumque animo efferuntur & molesti sunt suis vicinis, ideoque compesci debent autoritate Magistratus & separari, si communio bonorum & habitatio discordias graves excitet. Perez. C. de agricol. & mancip. n. 5.

III.

Divites cæteris paribus in officiis pauperibus sunt præferendi, ut scilicet Reip. securitas præstetur & ob divitias magis splendescat dignitas. Brunnem. C. de decur. Colum. 4. præferendi etiam sunt divites in conductionibus prædiorum Civitatis. Brunnem. ad l. 2. C. de prat. decur. & in genere in muneribus deferendis etiam facultates sunt attendendæ; nam debet eligi non tantum idoneus quoad mores, sed etiam sufficiens quoad facultates. Id. ad l. fin. C. quæ adm. civil. mun. indic. Potior enim est, qui ditior. Perez. C. de potior. ad mun. n. 1. 2. & ad splendorem ordinis divitiæ sunt necessaria. Id. C. de equest. dignit. itaque divites licet expertes literarum ad magistratum promovendi sunt. Id. ad Cod. de decurion. n. 5. officia tamen minimè vendenda, nec pauperes ab officiis penitus excludendi l. 4. C. de divers. offic. ibique Perez. n. 9.

IV.

Dives quis in præsentem non præsumitur, sed posse fieri dives. Aretin. in l. fructus 7. §. 1. in fin. ff. solut. matrim. per l. si defunctus 10. C. arbit. tutel. l. cura 4. §. deficientium 1. ff. de munerib. sunt enim hæc diversa, cum unum sit in potentia, alterum in actu. Unde si pauper præsumeretur in futurum fieri dives, multo fortius qui semel est dives, præsumitur in futurum durare dives: quod tamen falsum, quia perseverantia divitiarum non præsumitur. l. in confirmando. & ibi Bart. ff. de confirm. tut. Et licet Cynus in l. actior. col. 2. ff. de probat. dicat, quod natura reddiderit homines rationis compotes, solertes & industrios, ut in futurum acquirant. l. penult. C. an serv. ex suo fact. & d. l. si defunctus 10. tamen hoc procedit, ubi apparet de industria: aliàs natura humana tanquam in primo homine corrupta, potius pronæ est ad desidiam & voluptatem, quam ad laborem, atque sic potius ad malum quam ad bonum can. omn. atas c. 12. quæst. 1. Nec quicquam facit d. l. cum proponas 2. C. pro soc. super quo se fundat Bartol. ibi: sanè quod à te solo præsumitur & c. quia hoc debet subintelligi, vid. gloss. in

l. cuius, in verb. dicere, ff. de appell. recip. neque etiam oberit, *d. l. si defunctus*, quia illud ideo fit, ut evitetur præsumptio delicti, juxta Bartol. *in l. cum oportet, col. fin. C. de bon. quæ liber.* ideoque dispositio *d. l.* non procedit, nisi appareat, quod administrator habuerit aliquid antea in patrimonio; & fuerit industrius, juxta Roman. *consil. 174.* aliàs præsumitur effectus dives ex bonis, quæ administrat. Nec ad rem quicquam facit, quod ex possessione pecunia præsumatur propria: quia hoc procedit, nisi apparet, unde pecunia originem habuerit, videlicet de bonis communibus. Natt. *conf. 358. tom. 2. n. 7. 8.* latè Mascard. *conclus. 526.*

II.

Divitiæ conferunt ad nobilitatem, sed non nobilitant. Tiraquell. *in c. 3. num. 13. de Nobilit.* Bart. *in l. 1. quest. 3. num. 47. C. de dignit.* Pacian. *2. de probat. cap. 27. in addit.* Bald. *in l. 3. in princ. C. de Commerce, & Mercat.* Sine divitiis enim de nobilitate certare stultum est. Hostiens. *in cap. tua. de consanguin.* quæ absque opibus admodum manca est, Tiraquell. *de nobilit. cap. 25.* cum sine iisdem dignitates conservari commodè non possint. Herman. *in repet. rubr. de acquir. possess. num. 36. per l. quicquid 5. C. ad L. Jul. Majest.* §. hoc quoque *2. Inst. per quas personas nobis acquir.* Corn. *conf. 92. scrupulose in fin. lib. 3.* Andr. Sicul. *conf. 43. præclarè num. 23. vol. 1.* vide & Barbat. *conf. 57. Excussis. num. 10. vers. & plus duo. col. 4. vol. 2.* ubi ait tria copulativè requiri ad faciendum quem nobilem, quod sit nobilis natalibus, honorum luce conspicuus, ac dives patrimonio, conf. Nolden. *tr. de statu Nobilium tb. 141. & seq.*

CAP. XLIX. De Divortio. vid. De- fertio.

Axioma I.

Divortio locus non est, si adulterium utrinque sit commissum, quia paria delicta mutuâ compensatione tolluntur *l. 39. ff. sol. matrim. si agatur ad interesse privatum.* secus si ad poenam publicam.

II.

Quocunque modo fides conjugalitatis frangitur, illud matrimonium quoque quoad vinculum tollitur, quia fidem frangens non potest prætere de ut alter fidem servet. Exemplum est in adulterio, sodomia, &c.

III.

Quodcunque impedimentum nuptiis supervenit, illud nunquam divortio locum facit.

Ratio consistit in arctissimo foedere quod inter conjuges intercedit. Et quia nihil humanius est, quam cuiusque fortunæ & casuum fortuitorum conjuges ex æquo esse participes. *l. 22. §. 7. ff. sol. matrim.*

Exemplum: ita ob impotentiam supervenientem non rescinditur matrimonium. Köppen. *in l. 1. præf. Inst. obs. 47. n. 23.* Sicut nec ob furorem. *l. 16. l. 26. §. 2. ff. de Ritu Nupt.*

Limita (1.) ut separatio possit peti usque ad thorum & mensam, conf. Nov. 112. (2.) nisi impedimentum fuerit ab alterâ parte causatum. Köppen. *d. obs. 47. n. 24.*

De transitu post divortium ad alia vota vid. SECONDE NUPTIÆ.

CAP. XLIX.

Doctor, docere, discere.

Axioma I.

Doctoris munus est publicum, & tenetur unicuique jura aperire. *l. 1. §. 1. de Just. & Jur.* Alciat. *conf. 393. Jason in l. cum qui res 13. C. de procurat. Zal. 1. conf. 2. in princ. Obrecht. conf. Misc. 21. vers. 5.* ac dicitur esse in dignitate, quia Doctoratus est dignitas. Bartol. *in consil. Cod. vers. quero circa hæc per cap. quanto. de Magistrat. Dec. conf. 160. num. 2. Farinac. conf. 94. n. 5. Alex. consil. 15. col. fin. vol. 1.* ac gradus ille, quædam nobilitas, Alex. *in addit. ad Bart. in l. 1. C. de dignit. lib. 12.* Bart. Bolognin. *in repet. Auth. habitas, C. ne fil. propatr. col. 11. & hoc latius probat Bonus de Curtili. tr. nobilit. p. 3. n. 65.* Unde, quia Doctoratus sit quædam prærogativa authorizatio vel declaratio, quæ quis dignus & doctus reputatur, glossa in *clem. 2. verb. sequentes. de Magistr.* Sic & gradus Doctoratus in docto & perito homine veluti quoddam accedens appellavit Bald. *in proam. sforam & l. iudices ubi 8.* ubi Bart. *C. de dignit. vide Lud. Gomez. ad §. fuerat. Inst. de A& Dn. Waltherum, amicqum nostrum, de statu & jurib. Dd. c. 18. §. 131. pag. 362.*

II.

Ad Creationem Doctoris requiritur (1.) ut sit legitime natus, (2.) non infamis, (3.) ut quinquennium vel decennium studuerit, (4.) Tentamen sustineat & Examen. Bocer. *Class. 1. D. 3. tb. 32.* notoriè tamen doctus sine Examine promoveri potest. Sebast. *Med. d. R. 7. reg. 1. n. 26. 36.* Insignia Doctoris sunt cathedra, biretum, liber, annulus, osculum. Glossa in *clem. 1. de Magistr.*

III.

Doctor potest compelli ad consulendum. Glossa & Bart. *in l. 2. C. de profess. lib. 12.* & Doctoris excellentis consilium excusat succumbentem à condemnatione expensarum & judicem à Syndicatu. Curt. *Conf. 19. fol. 94. col. 2.*

IV.

Doctor promotus, si postea minus idoneus reperiatur, degradari vel insignibus privari potest. Brunnem. *ad l. 2. C. de Profess. & Med. ut & si per collusionem vel corruptis suffragiis promotus sit.* Perez. *C. de Athletis n. 8.* Nec privilegio Doctoratus gaudent qui approbantur à Doctoribus corruptis. Abbas *in cap. 4. X. de probat.*

V.

Doctores promoti variis gaudent privilegiis: (1.) immunes sunt à personalibus, sordidis & patrimonialibus muneribus Perez. *C. de profess. n. 4.* (2.) à nemine in judicium inviti trahuntur, nec in personâ capiuntur, sed possunt

per

per procuratores comparere. (3.) non debent capi pro debito. (4.) Salaria iis ex publico constituenda, etiam si non legant, modò in Aulis vel iudiciis scientiam exerceant. Brunnem. ad l. 6. C. de profess. (5.) Nobilitatem adipiscuntur. Perez. C. de abilita n. 10. seq.

Vl.

Bullati Doctores etiam à Tributis ordinatis exempti sunt, si prævio examine sint creati, quod forrè præsumendum. Brunnem. ad l. 6. C. de profess.

Vll.

Doctorem dicta sunt intelligenda secundum ea quæ allegant, Bartol. & Dd in l. non solum 8. §. si verba liberationis. de liberat. legat. Jason. in l. servorum sili. §. si pocula. n. 6. de legat. 1. Socin. conf. 62. num. 9. vol. 1. eatenus enim iis credendum, quatenus allegant, legesque vel rationes probant, non verò quatenus nihil allegant. cap. quælibet 24. de Accusat. Everhard. in loc. legal. in præjud. circ. fin. vel evidenti jure rationeque refutantur. Panorm. post gloss. in cap. scientes 3. de Consil. cap. ego. cap. ut veterum. cap. qui nescit. cap. pen. & ult. distinct. 9. vid. Hartm. Pistor. quæst. 33. num. 27. Hujusmodi enim eadem facilitate negantur & rejiciuntur, quæ asseverantur, & sana ratio auctoritatibus hominum atque exemplis prævalere debet. cap. ult. dist. 9. nec considerandum quis dicat, sed quid dicat. cap. secundum 8. distinct. 19. gl. cap. in ego. verb. quantalibet. distinct. 9. cap. intelligentia. de V. S. vid. Anton. Gabr. Rom. l. b. l. de probat. conclus. 4. in fin. Ubi limitat in Doctore illustri, & præsertim pragmatico; huic enim de consuetudine testanti credendum esse dixerunt Jas. in l. 1. n. 26. §. l. ult. n. 58. D. de jur. Empt. Bart. in l. de quibus ff. de legib. Socin. conf. 165. Visis. n. 16. lib. 2. Anton. Coras. 1. comm. opin. Unde sufficere, quod in genere testatur, se scire talem consuetudinem esse & servari, ait Welenb. 1. conf. 13. num. 93. cum peritis aliis in sua arte credendum sit, Curtius in cap. fin. quæst. 6. in princ. conf. Dn. D. Franzkium 1. resolut. 16. num. 83. & supra cap. 5. axiom. 1.

Vlll.

Doctorem licet vendit justum consilium. cap. non licet. 11. q. 3. Cagnol. in l. 2. n. 579 ff. de orig. jur.

Ix.

Doctorem scriptis celebris præ alio ad officia publica promovendi debet. Viv. decis. 255.

X.

Doctorem quisve dicit & non est, puniatur de falso. Bart. in l. eos. ff. ad l. Corn. de fals. præsumitur tamen Doctorem, qui diu fuit habitus & reputatus pro Doctore Bald. in l. 16. C. de appell. non tamen præscribi possit Doctoratum notat Id. in l. 1. C. de emanc. lib.

Xl.

Nemo est, qui doceri non egeat. Elegans est locus Ambrosii lib. 1. offic. cap. 1. in fin. de se ipso: Ego raptus de tribunali atque administrationis insula ad sacerdotium docere vos capi, quod ipse non didici. Itaque factum est, ut prius docere in-
esperem, quam discere. Discendum igitur mihi & docendum est, quoniam non vacavit ante discere: & quantumlibet quisque profecerit, nemo est

qui doceri non egeat, dum vivit. conf. l. 65. §. 3. ibi: omnes addiscere possunt. de legat. 3. l. 20. de fideicom. libert. l. 17. de jure patron. can. 2. distinct. 49.

Xll.

Mirum est tam multa sæpe excidere incautis, dum alius alium sequitur sine iudicio. Argentæus ad consuet. Brit. art. 418. gl. 1. n. 10.

CAP. L. De Dolo. Axioma I.

Dolus in qualibet dispositione censetur exclusus. l. creditor 60. §. Lucius 4. ff. mandat. l. si pater 12. ff. quæ in fraudem cred. Paris. consil. 107. num. 33. lib. 3. Menoch. 1. arb. judic. quæst. 13. num. 8. Farinac. 1. conf. 96. n. 35. Glossa in l. apud Celsum. in prin. ff. de Except. doli cap. 2. de renunciat. in 6. Vult. 1. conf. Marpurg. 15. num. 70. Alex. conf. 152. num. 18. vol. 3. & conf. 143. num. 7. lib. 6. Dec. conf. 163. num. 10. Roland. à Valle consil. 11. num. 3. Gravett. conf. 100. num. 3. Ratio, quia consensum excludit ab ea dispositione, ad quam quis dolo fuit inductus. l. & eleganter 7. in prin. ff. de dolo. cap. quamvis 2. de pact. in 6. cap. cum contingat. 28. extr. de jurejur. Carpozovius p. 2. jurispr. for. constit. 35. definit. 2. num. 5. Sic in transactione vel simili actu, quantumvis generali, semper intelligi eum exceptum ex l. cum Aquiliana 5. ff. de transact. probat Mynling. 4. observ. 37. in fin. quem allegat Wesenbec. p. 2. conf. 52. n. 65. ita per quantamcunque generalem renunciationem non intelligi semotam quæstionem seu exceptionem affirmant Jas. num. 21. cum seq. & communiter Dd. in l. si quis tum aliter. de V. O. Tiraquell. in l. si unquam. in prin. n. 1. 2. & 3. C. de revoc. donat. Imol. in cap. pen. de empt. Bald. conf. 441. Visis. lib. 1. Alex. conf. 1. Ponderatus. lib. 6. Socin. conf. 48. Viso. lib. 4. Imò & dolum semper intelligi à juramento exceptum, colligitur ex l. cum contingat. ubi Dd. de jurejur. cap. quamvis. de pact. in 6. Ubi enim in contractu est dolo, præsumitur & in juramento. Cravett. conf. 192. num. 9. Curt. conf. 141. in fin. semperque intelligitur iurandum tacitam habere conditionem, si dolo malus absit latè. Imol. in cap. Quintavallus n. 45. de jurejur. per d. l. creditor. 60. §. pen. ff. mand. Wels. 1. conf. 23. num. 4.

II.

Dolus est delictum. l. 1. junct. gl. verb. crimine, quam ibi notat Bart. §. 1. de fidej. ff. tut. l. item exigit 16. ff. de dolo. l. 1. §. si apud. 43. ff. deposit. l. 1. §. planè 14. ff. de tutel. & ratione distr. & ibi Bald. ubi ait, quod statutum loquens de delicto, intelligatur & de dolo, quia est delictum, vid. & Jason. in l. si vero. in 1. col. ff. qui satisdant. cog. Alex. in l. si videtur. §. fin. in fin. ff. si quis jus dicent. non obtemp. & in l. si quis nec causam. in fin. ff. si cert. pet. addi potest & l. si ex causa 9. §. nunc videndum 2. ff. de minor. l. 3. ff. de crimine petul. quas allegat Corn. conf. 181. Videtur. in 4. volum. cum similibus ibidem allegatis. Vultejus 1. consil. 15. n. 69.

R 3

Intellige

Intellige verum, quando materia subiecta, ex qua oritur obligatio, principalis erat criminosa, secus si obligatio principalis non oriebatur ex delicto, sed bono titulo. Nam tunc dolus postea obveniens non dicitur propriè maleficium. Bart. in l. omne delictum, in princip. ff. de re milit. Lud. Gomez. ad §. item si quis, Inst. de Act. num. 47.

III.

Dolus nunquam præsumitur. l. meritò 51. ff. pro soc. v. lat. ff. Klock. de contribut. cap. 19. n. 667. pag. 477. sed perspicuis indiciis est probandus. l. dolum 6. C. de dol. mal. l. quoties 23. §. 1. de probat. l. dolus 10. in fin. C. de resc. ven. natio est in ax. præcedent.

Intellige de dolo ex proposito, & qui causam contractui dedisset, maximè in bonæ fidei iudiciis. Dare autem causam contractui is tantum dicitur, qui effecit seu persuasit vel actum vel contractum, qui aliàs interpositus non fuisset: non qui actu iam interposito, vel aliàs interponendo quid egit. Cujac. in recit. C. de rescind. vendit. per comparationem l. 5. & 10. C. de t. l. 13. §. 5. ff. de act. empt. vend. verbi causa, cum te nolentem aliàs dividere, induco per dolum ut divides. Aut cum emtor dolosè inducitur ad emendum, cum aliàs non emturus fuisset gloss. in quod venditor. ff. de dolo. Hoc enim probato contractum dolus facit ipso iure nullum. l. 7. in princ. ff. de dol. utpote dolo contractum bonæ fidei subsistere non permittente. l. in causa 16. in princip. ff. de minor. l. 1. pro soc. l. domum 57. §. fin. ff. de contrab. empt. Glossa & Dd. in l. si dolo. C. de rescind. vendit. quod procedit, si scilicet ab utraque parte intervenit: Si enim ab alterutra parte interveniat, annihilatur contractus eo volente, qui est deceptus, Wefenb. in parat. ff. de contr. emt. num. 15 & de rescind. vendit. n. 6. Carpzov. p. 2. conf. 34. de §. 9. Secus cum dolus tantummodo in contractum ex re incidisset atque emerisset, ut si divideretur res, & ego ex divisione lædatur enormiter, vel si quis deciperetur in pretio, ubi aliàs rem carius distrabere potuisset. Eiusmodi enim dolus non evertet contractum, sed si re tantum incidat, non considerabitur. l. quia quis 15. l. si voluntate 8. C. de rescind. vendit. quia licet contrahentibus se invicem hætenus decipere. l. in causa 16. §. pen. ff. de minor. l. 2. C. de furt. Unde dolum emptoris non quantitate pretii, sed qualitate facti æstimari debere, docetur in l. 10. de resc. vendit. atque sic dolus præsumitur, quare ipsa divisione inest, & illa enormis læsio vel dolus, qui contractui inest, non quidem faciet contractum divisionis nullum, sed ex mero iure valebit, usque dum infirmetur. Sichard. ad l. 3. C. comm. utriusque iud. Caterum & cum dolus propositi ac peragendi eas subit incidens, conventionem tamen non enervabit, quin potius per actionem contractus purgabitur, l. 5. C. de rescind. vendit. l. Julianus 15. ff. de action. empt. Bart. in d. l. 7. in princ. vid. Wefenb. 2. conf. 65. num. 10. Propterea si ob dolum contractus nullus est, is qui dolum admisit, nullitatem allegare non potest, & contractus in eius præiudicium pro valido habetur. Glossa in d. l. & eleganter in princip. ff. de dol. Angel. in §. semel in fin. Institut. qui ex quibus causis. ubi Bachov. not. ad princ. Et

hætenus quidem dicta vera sunt in contractibus,

Caterum in omnibus iis, quæ sunt de genere prohibitorum, dolus præsumitur. cap. 1. de rescr. & l. 1. C. ad L. Cornel. de sicar. l. si non convicii. C. de injur. quos textus ad hoc adducit & ponderat Paul. Paris. conf. 71. num. 16. p. 4. & fac quod notat Bart. in l. Aurelius 1. item qua sit. ff. de liber. legat. Angel. in l. si vacantia. C. de bon. vacant. lib. 10. Bald. & Dd. in l. dolum. C. de dol. Regn. Sixtin. 3. Confil. Marpur. 12. num. 37. Dolus enim præsumitur ex actu illicito, ut, quando quis delinquit, eo ipso etiam in dolo censetur, d. l. 5. C. de injur. l. si ex plagis 52. §. Tabernarius 1. ff. ad Leg. Aquil. l. 2. §. doli. ff. de vi bon. rapt. Felin. in cap. si autem. num. 1. & 2. de rescript. Unde etiam verum dolum esse, qui præsumptionibus & conjecturis hominis detegitur, voluit Castr. in l. dolum. C. de dolo. per ill. text. num. 4. & Joan. Sichard. num. 5. Paris. conf. 49. num. 30. lib. 1. Phant. de in litem jurand. p. 2. cap. 2. num. 8. vers. ad hoc. Surd. decif. Mantuan. 216. num. 8. Farinac. lib. 1. conf. crim. 96. num. 30. propterea & dolus præsumptionibus & indiciis probatur etiam in delictis occultis, utpote in quibus ratione temporis, loci & similibus circumstantiarum ex levioribus probationibus proceditur. Bart. in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori. 7. ff. de nov. oper. num. 1. si quis. ex §. an verò n. 23. ff. de edendi. Innocent. in cap. qualiter. de accusat. Imol. in l. cum oporteat. eod. Bald. in l. nemo. C. de Episc. audient. Alexand. conf. 77. & conf. 103. num. 15. & conf. 577. num. 12. vol. 1. Dec. confil. 365. Antonius de Buttr. conf. 24. col. 2. vers. in talibus. Vult. lib. 1. Confil. Marp. 15. num. 71.

Sic etiam dolus præsumitur, si quis id non facit, quod facere erat obligatus. l. si procuratorem. 3. §. dolo 9. l. dolus 44. ff. mandat. l. 1. §. est autem 21. ff. de pos. l. dolo 41. ff. ad Leg. Falcid. Cravett. conf. 193. num. 2. Intellige procedere tum, quando factum tale doceatur, ex quo propositum & consilium illud animi, quod cum potuisset, noluit implere vel facere, colligi possit. d. l. 1. §. est autem. & d. l. si procuratorem. §. dolo. secus enim est, ubi factum nullum apparet, neque apparere potest, ex quo dolus vel culpa colligi vel animi consilium latè percipi possit, cum præsumptio nulla colligatur ex his, quæ facta non sunt nec apparent. Flamin. Paris. de confident. benefic. quasi. 71. num. 50. Anchar. conf. 302. Cravett. conf. 202. num. 9. per l. quod Servius 8. de condit. caus. dat. caus. non sec. l. lege ff. de contr. empt. & confil. 319. num. 3. vers. decimo nono. per l. quedam mulier 77. ff. de rei vendit. & l. 2. C. de acquir. possiff. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quasi. 23. n. 2. Joh. Goedd. 1. confil. Marpur. 24. num. 98.

3. Præsumitur, si quis ea, quæ non sunt vera, expressè asserit, & ita alium ad actum aliquem inducit, l. si quis affirmaverit 9. §. 1. l. eleganter 7. §. fin. & ibi Bart. ff. de dol. Alex. in l. dolum. Bended. Luc. de Penn. in l. quoties. colum. 7. vers. sed quod si reus. C. de dignit. Carolus Ruin. confil. 73. num. 1. vol. 3. Regner. Sixtin. 8. Confil. Marpur. 12. num. 27.

4. Præsumitur adversus eum, qui scienter & studiosè contra æquitatem aliquid facit. l. qui æquitate 12. ff. de dol. except. Luc. de Penn. in l. quem admodum.

admodum. vers. decimo quarto. C. de Agric. & post eum Malc. de prob. consil. 531. n. 87. Regn. Sixt. d. consil. 12. num. 32.

5. Præsumitur etiam ex nimia cautela & diligentia, quæ actui adhibetur, l. si quis sub conditione 7. ff. de condit. inst. Bertrand. consil. 126. num. 10. volum. 3. Jaf. in l. testamentum, num. 4. C. de testam. Decian. consil. 32. n. 64. & consil. 67. num. 15. lib. 3. Gratian. consil. 53. num. 10. lib. 1. Mascard. concl. 531. n. 103. & 108.

6. Præsumi censetur ex sola variatione actuum, ad quos quis fuit inductus, l. ab Anastasio 23. C. m. ad. Bald. consil. 125. lib. 1. Cravett. consil. 153. n. 7. Regn. Sixt. d. consil. 12. num. 35.

7. Dolus non præsumitur committi absque causa & sine spe & animo lucrandi. Francisc. Becc. consil. 106. Videatur in casu num. 27. arguitur enim factum dolo ex proposito, l. cum quis, ubi Bart. de dolo, gloss. in l. apud Celsum, de doli excepte. Bart. in l. error, de jur. & f. l. ign. & in l. non facetur, de confess. Unde & quoad revocationem dolus ex proposito & dolus præsumptus equiparantur, Cephal. consil. 405. num. 63. & consil. 334. num. 94. imò dolum præsumptum propriè & verè dolum esse, dixit Johannes Cephal. d. consil. 405. n. 32. quem allegat Pantschmannus lib. 2. quæst. 21. num. 113.

Denique non præsumitur in iis, quæ in publico & aperto fiunt, l. ut ff. de ritu nupt. ubi Bartolus & Bald. in l. error 7. C. de testam. l. penult. de condit. indeb. Jason. in l. ius possidet 44. ff. de acquir. poss. ff. Bald. Salicet. Castr. Jason. in l. patta novissima. C. de patti. Foller consil. 139. num. 1. inter consil. crimin. tom. 1. Valq. in tract. de success. creat. progress. & resol. lib. 2. part. 1. §. 17. requirit. 22. num. 13. Unde Tutorem bona fide contrahere, si contrahat palam, colligere licet ex l. non existimo 54. de admin. tut. l. cum ipse, C. de contrahend. empt. vid. Guid. Panciroli consil. 148. num. 27. cum ibi allegat. Pantschm. 2. quæst. 21. num. 38.

II.

Contra dolum præsumptum contraria probatio præsumptiva recipitur. Jason. in l. ut vim. 3. ff. de iur. & iur. num. 7. Bald. in l. ius, C. de confess. numero 21. Unde honestas & excellentia personæ multum operatur ad excludendam præsumptionem fraudis & doli. Bart. in l. quoties. §. sed et si non in corpore de hered. inst. Bald. in l. 1. in fin. C. locat. Sic in dubio præsumendum quælibet esse opinionis laudatæ, l. cum pater 72. §. rogo 25. ff. de leg. 2. cum sumenda sit in dubio etiam interpretatio, per quam dolus excluditur. Schwannman. 1. obs. præst. obs. 39. num. 1. & 2. Sic à dolo quævis causa etiam injusta excusat, l. 12. §. & generaliter de liberal. caus. l. 1. in fin. ubi Accursius in verb. iustis rationibus. de abigeis. Wef. in parat. de his qui not. infam. num. 4. itemque temeraria. Angel. in l. plag. 11. num. 1. C. ad Leg. Fab. de plagiar. farua ac bestialis. Cornelius 2. consil. 177. n. 25. quod maxime verum est in iis delictis, in quibus dolus est de substantia, ut perjurium, falsum, injuria. Moller. 2. semestr. 38. num. 2. Ernest. Cothm. 2. respons. 19. ubi limitat, & imprimis quod non procedat, si calliditas interve-

niat, d. l. igitur 12. §. generaliter de lib. caus. 2. quod error sive ignorantia simpliciter probari debeat, nec sufficiat dicere errari vel ignorari. arg. l. si non conviciis, ubi Dd. C. de injur. n. 51. Hæc enim causa fatua in delictis non præsumitur, nisi vehementibus conjecturis fuerit probata, Bart. & Angel. in l. sed et si. & Soja. ff. de petic. hered. Borch. d. reg. num. 66. vid. supr. cap. Causa, ix. 22.

V.

Dolus re ipsa, & læsio enormis, sunt idem. l. 2. §. 1. ff. de Except. doli, l. si quis cum aliter. ff. de V. O. Paris. consil. 12. num. 82. consil. 20. num. 105. consil. 89. num. 68. vol. 1. Socin. jun. consil. 77. num. 132. vol. 1. Cephal. consil. 192. num. 8. vol. 1. Jason. consil. 133. num. 17. vers. non obstat, vol. 4. vid. infr. c. Læsiō. Dolus enim ex læsione enormissima præsumptus quoad rescindendum actum equiparatur dolo ex proposito, l. 1. in fin. ff. de doli. except. Dec. consil. 39. vol. 9. Andr. Gail. 2. observ. 147. num. 11. Afflicti. decis. 322. num. 7. Grammat. d. cis. 102. Dec. consil. 349. num. 7. & consil. 180. num. 4.

VI.

Dolus circa unum hominem non porrigitur ad alium, l. Fulcinus 7. §. quid si 5. quib. ex caus. in poss. Phil. Matth. ad l. 58. de R. I. n. 21. unde dolus, etiam qui causam dat contrahui, si à Tertio contrahatur, contractum non vitiat. Struz. syntagm. Jur. Civ. Ex. §. 16. 29.

VII.

Dolus æquè committi potest in parte ac in toto: sic enim dolo malo non edere dicitur, quia malitiosè edidit, & qui in totum non edit, l. 8. in princip. ff. de edend.

VIII.

Dolus difficilis est probationis Boër. decis. 101. num. 3. & 4. Jason. consil. 141. vol. 4. col. 3. Menoch. lib. 2. arb. jud. cas. 116. num. 21. Vult. 1. Consil. Marpurg. 15. num. 69.

IX.

Dolose excipientis conditio melior est quam dolose agentis. l. 4. §. Marcellus 13. de dol. mal. except. Klock. cap. 17. de collect. num. 284. cap. 8. extr. de except. l. 4. C. de condit. & turp. caus.

X.

De dolo actio seu in quam dolus venit semper est famosa. §. 2. Institur. de pen. tem. lit. doli enim individua comes infamia, Lyclam. 1. wembr. num. 18. Intellige scilicet ubi velit principaliter, & ab initio, non si ex post facto, & incidenter per not. ibid. fac. l. 3. ff. de Oblig. & Act. l. 2. Cod. de publicam. vid. dispp. nostras ad parat. Wef. senb. d. disput. 10. quæst. 9. unde Bachov. in Comment. ad tit. de his qui not. infam. cap. 2. p. 762. scribit, valde suspectum sibi hoc postulatam propter l. 7. de jud.

Ulterioris E. declarationis causa notari potest, magnum discrimen in jure esse inter actionem quæ ex dolo est, & inter eam quæ de dolo est seu quæ in dolum concipitur, ut l. 9. §. 1. quod falso rut. aut. l. 1. §. 1. l. 3. §. 5. l. 4. si mens. fals. mod. l. 8. de trib. act. ubi Cujac. in Julian. & C. I. A. thes. 12. num. 4. ad Wef. rer. amotar. num. 4. nec minorem differentiam inter actionem de

do, & actionem quæ dolum coercet, l. 8. in fin. de trib. act. ubi Cujac. in Paul. ad l. 2. d. 1.

X I.

Quoties dolum commissus, toties ille præstari debet, non obstante pacto in contrarium l. 23. ff. de R. J.

Ratio: quia suus cuique dolum non alteri nocere debet. l. 1. & eleganter. 7. ff. de dolo mal. & interest Reipubl. ut delicta evitentur. Hinc ne quidem pactum, ne dolum præstetur, valet, cum invitet ad delinquendum. l. 27. §. 3. ff. de pact.

Limit. ut procedat de pacto, quod dolum futurum remittit, non quod præteritum, Hoc enim subsistit. d. l. 27. §. 4.

XII.

Quoties nulla alia actio competit, toties actio doli locum invenit. l. 1. §. 1. ff. de dol. mal.

XIII.

Ob dolum quis interdum privatur re sua. Sic si quis fundum emit rei privatae principis, demto Canone, fundus ei eripitur, isque pretium, fructus & meliorationes perdit, nullâ ipsam, nisi immemoriali, præscriptione juvante l. fin. C. de fund. rei privat. Perez. C. eod. n. 5. Quod tamen tunc demum procedit, quando contrahentes Canonem Principi penitus intervertere voluerunt, non autem quando id actum, ut Venditor futurum Canonem solvat: licet hæc conventio invalida sit. Franzk. ff. de act. emt. n. 156. seqq.

XIV.

Quoties dolum arguitur, toties datur actio de dolo, l. 15. de præscrip. verb.

Limita hanc regulam l. nisi dolum sit innoxius qui neminem lædit; tunc enim non plectitur hac actione, sed tantum quando damnum alii dedit, Cujac. lib. 59. Paul. ad Ed. in l. 10. de reb. auct. jud. possid. conf. C. A. de dolo tb. 60.

2. Limita, nisi alia competat actio: cum enim hæc subsidiaria sit, non datur nisi nulla alia suppetat, l. 1. §. 5. de dolo, quod tamen iterum declarat cum Bach. in comm. ff. quod met. caus. cap. 2. num. 3. pertinere ad actiones, quæ ex contractibus vel aliis ejusdem generis negotiis descendunt quæ non tam vindicant dolum, quam interesse quantum nobis abest. l. 14. §. 13. quod met. caus.

XV.

Ex dolo defuncti heres non tenetur, l. 6. de dol. mal.

Limitatur hæc regula, quando dolum ex contractu rei que persecutione descendit. l. 7. §. 1. de positi. Tum enim actio in heredem & quidem in solidum datur. l. 1. C. de hered. tut. & cur. l. 4. §. 6. de Mag. conven. quæ ipsa limitatio non est perpetua, sed inultas iterum patitur exceptiones, prout videre licet ex l. 3. §. pen. Si mens. fals. mod. gl. in d. l. 7. §. 1. de pos. v. Racem. C. crim. 6.

XVI.

In omnibus actionibus bonæ fidei inest actio de dolo. l. 1. & eleganter. 7. §. non solum 3. l. si quis affirmavit 9. in princ. de dol. l. hoc jure 152. §. ult. ibi in contractibus quibus doli præstatio vel b. f. inest. de Reg. Jur. quemadmodum etiam exceptio doli illis inest. l. est ideo 21. solut. matrim. Ratio est: quia bona fides & dolum malus opponuntur. l. non debet 11. in fin. de dolo. vid. not. Dn.

Parent. ad rubr. de doli mali & met. except. ubi etiam egit de altero axiomate, quo dicitur: quod exceptio doli opposita stricti juris judicio illud efficiat b. f. Unde fit, ut si actio sit bonæ fidei, dolum ea coercetur. Cujac. 3. Observ. 37. & in lib. 3. resp. Pap. ad l. 32. de N. G. quare etiam judicia, quæ à nostris auctoribus vocantur bonæ fidei, à Cicerone lib. 3. de nat. Deorum appellantur judicia de fide mala seu de dolo, quod nec omnino à Jure Civili alienum. l. 1. §. 1. de A. E. V. Sic actio mandati dicitur actio de dolo in l. 14. §. si cui. de relig. teste Cujac. ibid. & Pac. 4. Enantioph. 86. Similiter & Ulpianus in l. 21. princ. de Evict. de dolo agi posse ait, cum intelligat actionem exempto. Pacian. cent. 2. Enant. 74. ubi etiam agit de l. 1. C. de dolo.

XVII.

Dolum variè excusari potest; sic v. c. ei non potest imputari, qui id agit, quod alii communiter facere consueverint. Bart. in l. si pignore 22. §. ult. ff. de pign. act. & pluribus addit. Cravett. conf. 82. num. 78. Dolo enim caret, quod sit jure permittente. vid. infr. cap. Jus. & sup. §. 4.

XVIII.

Dolum prudentiæ adscribitur. Waremund. ab Ehrenb. lib. 1. de faderibus cap. 2. num. 61. Est enim dolum bonus & è regione malus l. 1. §. 3. de dol. & 101. tit. de dol. mal. & met. except. rubr. C. de dol. mal. cum nominis mali adjectio non perpetuum doli epitheton sit, ut pacti nudi, quia nullum est vestitum, ut morbi, quia nullus obtusus; sed diastole uti vult Cujac. ad l. 1. de dol. mal. Garl. in tract. de fin. jurispr. num. 275. Borcholt. de pact. c. 6. Nevizan. sylv. nupt. lib. 4. num. 135. Hinc Bald. in l. ult. de dol. Eum qui per dolum recuperaverit, quod suum erat, non teneri ad restitutionem. Sic Advocatum habentem justam causam posse decipere adversarium, ait Tiraquell. in præfation. tract. in retraiet. des lignag. num. 20. arg. cap. 1. 3. q. 4. cum non videatur fraudare edictum qui sibi prospicit. l. si pupillus 24. ff. de acquirend. heredit. huc confer dictum Apostoli Paul. 2. ad Corinth. vers. 16. quamobrem Ventin. mendacia narrata à Dione lib. 49. non improbavit, ut nec Themistocles, quo Xerxem à Græcia exegit, de quibus Alber. Gentil. lib. 2. & 3. de legat. c. 16.

XIX.

DOLO facere præsumitur, qui fecit quod facere non debuit, l. tutor qui repertorium 7. ff. de administr. tutor. l. si procuratorem 8. §. dolo 9. ff. mandati. l. dolo 41. ff. ad Legem Falcid. Menoch. conf. 98. num. 30. & de præsumpt. lib. 3. præf. 55. num. 10. Farinac. in praxi crimin. p. 3. quæst. 89. num. 92. & part. 4. consil. 60. num. 18. ubi addit lit. l. Unde in faciente rem prohibitam à lege semper præsumitur dolum & malus animus, l. 1. C. de Sicar. Welenb. de vi bon. rapt. num. 4. Paris. consil. 52. num. 33. & consil. 70. num. 16. & leg. vol. 4. late Mascard. de probat. conclus. 495. n. 4. & concl. 531. num. 50. & 102. Farin. in d. praxi.

xi cri.

in crimin. quest. 18. num. 71. & q. 80. num. 72. & 78.

XX.

DOLUS facit, qui petit quod restituere tenetur, cap. dolo facit 59. de Reg. Juris, lib. 6. l. 137. §. ult. ff. de Reg. Jur. l. 8. ff. de dol. Duen. reg. 260. Mascard. de probat. conclus. 351. n. 81. Menoch. de presumpt. lib. 5. pres. 3. num. 88. Cardos. in praxi Judicum & Advocat. verb. dolo num. 8. Cels. Bargal. de dolo lib. 6. regul. 16. pertot. [Obstat enim ei exceptio. l. verum 4. ff. de compens. & eleganter 7. §. servus pactionis. 8. ibi quoniam exceptione removeri potest. ff. de dol. Sturt. ad l. 13. num. 5. & 6. de R. l. Unde sit, ut si Vassallus nondum sit investitus & feloniam commissam investituram petat, Dominus ipsum investire cogi non possit. Rosenthal de feud. conclus. 104. cap. 10. Vult. de feud. cap. 11. n. 5. quia dolo petit Vassallus investituram, cum mox feudum restitutus sit.] Intellige quando ipsimet debitori convento restitutio facienda esset, secus si alteri. gloss. verb. sed alii in l. si socer 55. §. Lucius Titius, & ibi Bald. not. 7. Castrenf. num. 6. ff. soluto matrim. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 627. numero 3. & seq.

[Limita 1. nisi voluntas testatoris refragetur, h. e. exceptionem doli voluntas ejus excludat. l. 19. §. 1. ff. de R. l. tum enim petires potest, etiam si aliquando illa sit restituenda. arg. l. 41. ff. de condit. instit. Phil. Matth. add. l. 19. §. 1. de R. l.]

Limita 2. in spoliato, quia ei ante omnia restitui rem oportet, cujus possessione dejectus est, etiam si nihil omnino juris in re ista habeat. l. 7. C. ad Leg. Jul. de vi publ. vid. Sichard. ad l. cum servum. 6. num. 6. C. de serv. fugit. Menoch. 2. arb. jud. quest. cas. 20. n. 1. & de recup. poss. remedi. 1. num. 329. Gail. 2. observ. 75. num. 4. Covarruv. pract. quest. cap. 23. num. 3. vers. huic etiam opinio. Matth. de Afflict. decis. Neapolitan. 97. num. 3. Cacher. decis. Pedem. 116. n. 6. & conf. 67. n. 28. Marant. consil. 10. n. 26. part. 56. n. 6. & conf. 182. n. 1. Tiber. Decian. resp. 37. num. 16. & 26. vol. 3. & resp. 67. num. 23. vol. 5. Schurf. consil. 18. num. 2. cent. 2. & conf. 6. num. 7. cent. 3. Wesl. 1. conf. 48. n. 503. eleg. Klock. de contribut. C. ult. ubi de can. redintegrandi agit, cap. 19. num. 170. & seqq.

XXI.

DOLUS unius non debet alteri nocere, l. eleganter 7. in princip. ff. de dolo. [æquitas enim suadet, ut suus cuique dolus non alteri noceat. Umm. de process. disp. 8. n. 34.] Card. Tusch. pract. concl. tom. 2.

lit. D. conclus. 582. ubi num. 2. post Castrenf. conf. 412. Viso facto, num. 3. lib. 1. subdit, dolum administratoris, vel tutoris nocere domino, & pupillo, quando ex tali dolo sentiunt commodum.

XXII.

DOLUS nemini debet patrocinari, l. nec ex dolo 12. ff. de dolo l. 3. ff. de transact. l. is qui dolo 69. ff. de rei vindicat. l. penult. in fine. ff. de Jure dotum. l. si ex dolo 51. ff. de re judic. l. etiam 18. §. 1. ff. soluto matrim. [l. ita demum 31. ff. de recept. ubi gloss. in verb. ferat. l. inficiando 67. §. infans 2. ff. de furt. gloss. in l. si ve hereditaria. ff. de negot. gest. l. 45. sed etsi non mortis. 2. ff. de ration. distrah. Joseph. Mascard. de probat. concl. 554. n. 2. & 3. Joh. Goedd. 3. cons. Marpurg. 26. num. 66.] cap. andivimus. de collus. de reg. [deceptis enim non decipientibus jura iuventur. l. 2. §. sed ita demum. l. si decipiendo 30. ff. de Sc. Vellej.] Tiraquell. de retractu lign. §. 1. gloss. 9. num. 62. Surd. conf. 15. num. 13. Bellet. disquisit. clerical. p. 1. tit. de clerico debitore. §. 2. num. 5. Farinac. in praxi crimin. p. 1. quest. 31. num. 155. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 849. num. 11. & cap. 906. num. 12. [& in genere qui dolo malo aliquid facit, ei non succurritur. l. cum post mortem 43. §. 1. de adm. tut. l. 2. C. si min. se major. Anton. Fabr. in Cod. ad Sc. Vellejan. def. 4. num. ult. nemo enim ex suo delicto meliorem conditionem facere potest, ne quis doli sui præmium consequatur. d. l. ita demum 31. ff. de arbitr. August. Berous consil. 196. num. 5. vol. 1. Bertrand. consil. 147. num. 2. p. 8. & consil. 163. num. p. 6. Cacher. decis. 50. num. 36. Bellon. consil. 97. & consil. 106. num. 15. ubi idem tenet, si alicujus culpa possit coargui, Decian. respons. 2. num. 53. rot. 1. Roland. à Vall. consil. 4. num. 19. vol. 2. Hippolyt. Riminald. consil. 243. num. 22. Pantsehman. 2. quest. 21. num. 149.] v. Reinckink. de retract. p. 274. q. 6. num. 391.

XXIII.

DOLUS ibi non adest, ubi non est delictum pœna dignum, l. 7. §. 4. de Jurisd. l. 23. §. 2. de Edil. Ed. l. cum qui SC. ad L. Jul. de Sicar. Menoch. cons. 28. num. 13. Unde falsum sine dolo non committitur, Cott. in memor. verb. perjurium. pag. 683. Menoch. de arbitr. casu 194. num. 58. & casu 309. Mascard. de probat. conclus. 739. num. 12. Decian. tract. crimin. lib. 6. cap. 11. n. 14. Campan. in divers. Juris Canon. rubr. 11. cap. 28. num. 5. ubi post Menoch. conf. 121. num. 15. ait, quod non sufficit quilibet dolus, sed ille tantum qui sit in lege expressus, ita ut non sufficiat præsumptus, sed verus

verus duntaxat requiratur, ut per l. nec exemplum 20. C. de falsis, tradit Hieron. Gabr. conf. 196. num. 16. & 17. tom. 1. Unde quoties in delicto minor est dolus, toties poena quoque minor esse debet, Angel. in tract. malef. verb. scienter, num. 12. per l. si adulterium 38. §. 1. de Adult. Wes. ibid. num. 6. & ad l. Cornel. de Sicariis.

Procedit hæc regula quoad delicta vera: nam quasi delicta etiam per ignorantiam & imperitiam perpetrantur. l. 1. ff. de LL. ubi Cujac. ad Pap. C. I. A. de priv. del. 4. num. 6. add. l. 2. de term. mot. l. ult. §. 10. de publican. quod verum de ignorantia non simplici sed culpofa: licet enim negligentia, imperitia, & imprudentia delicta non sint; delicto tamen sunt proxima: maxime si ignorantia sit supina, crassa & affectata. l. 5. §. 4. & seqq. de O. & A.

XXIV.

DOLUS præponderat culpæ, l. item si obsecratrix 9. §. fin. ff. ad legem Aquil. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. Conclus. 579. nu. 1. Intellige procedere, quando agitur civiliter, secus ubi ageretur criminaliter, & ad poenam inferendam, ut per Alexand. 77. Visis, sub num. 12. lib. 3. quem refert & sequitur Hieron. Buccaron. de different. inter judicia civilia & crimin. differ. 115. n. 32. Joan. Baptist. Costa de ratione rate. quæst. 104. num. 6. pag. 128.

XXV.

DOLUS cum dolo compensatur, l. viro 40. ff. soluto matrim. l. si ambo 10. ff. de compensat. l. si duo 36. ff. de dolo. l. quidam Titium 7. ff. si quis omiff. caus. testam. l. si filium 37. C. de liberali causat. quoniam 21. C. de heret. Farin. fragment. crimin. p. 1. lit. D. n. 110. Cardof. in praxi Judicum & Advoc. verb. delictum. num. 37. Cels. Bargal. de dolo lib. 6. reg. 15. ubi regula materiam per 64. numeros examinat. Intelligendo cum civiliter de crimine agitur, secus autem si criminaliter, ut per multa Jura & Doctores probat Hieronym. Buccaron. de different. inter judicia civilia & crimin. differ. 131. n. 1. & 2. [hoc verum, si uterque dolus ex æquo se habeat; quod si enim non sint in pari causa, sed alter minus, alter plus deliquerit, qui in leviori est culpa, minus oneratur. l. si servum 19. §. sequitur 3. de V. O. l. si duo 36. ff. de dolo. Joh. Ferrar. Mantuan. ad l. 197. de R. I.]

XXVI.

DOLUS non fit volenti & scienti, l. nemo 145. ff. de Regulis Juris, l. cum donati- onis 34. C. de transact. Sim. de Præcis consil. 15. num. 9. & 10. Cels. Bargal. de dolo. lib. 4.

cap. 2. num. 63. Card. Tusch. d. tom. 2. lit. D. conclus. 589. n. 1. ubi num. 2. limitat, quan- do calliditate fuit sciens seductus, & solli- citatus. Thomas de Thomasset in floribus legum, reg. 192. ubi intelligit procedere, quando sciens & consentiens liberè & sponte consentit, secus quando necessitate compulsus; id quod non tantum de compulsionem, vel coactionem reali intelli- gendum est, sed etiam de verbali persua- sione, ut per Cels. Bargal. de dolo, lib. 6. reg. 34. num. 13. ubi à principio ampliaciones & limitationes regula ponit.

CAP. LI.

Domicilium.

Axioma I.

Domicilium originis est immutabile; l. 4. & ibi: Cujac. Cod. de municip. & origin. Domicilium enim quod descendit ab origine prima dicitur naturale. c. assumptio 6. §. 1. ff. ad municip. Dec. conf. 284. Socin. conf. 35. vol. 1. & c. fin. de for. compet. igitur immutabile, l. jura sanguinis 8. de Reg. Jur. Unde domicilium novum & ex accidenti non mutat causam originis aut civita- tem tollit originariam. l. Senatoris 11. de Sena- tor. Anchora conf. 37. nec eximit civem à com- mixture civitatis originaria. l. 1. de decur. l. & qui originem 5. in pr. d. mun. & honor. Roman. conf. 39. adeo quidem, ut locus originis & non do- micilii vel mortis inspicatur. Alber. in d. l. 1. Ro- man. d. conf. 39. Gilman. t. m. p. 3. vol. 2. n. 23.

Declaro hoc locum habere respectu tantum honorum & munerum, & sic onerum persona- lium subeundorum: item respectu successione; non etiam quoad jurisdictionem, quæ mut. to domicilio & ipsa mutatur. Zanger. de Except. p. 2. c. 1. n. 68. Gail. 2. obs. 36. n. 10. C. I. A. lib. 5. tit. 1. th. 205.

II.

Domicilium facit incolas, l. domicilium 20. & ibi gl. in verb. incolas. ff. ad municip. l. civis 7. l. si in patria 5. C. de incol. Socin. in cap. licet ratione. num. 8. de for. compet. Gail. lib. 2. observ. 35. n. 3.

III.

Domicilium solo animo quæritur, l. privilegio 6. ibi: domicilii voluntatem. C. de incol. l. de jure 37. §. Celsus. ibi si utroque destinato sit animo. l. assumptio 6. ad municip. Jac. de S. Georg. in c. cum nullus de temp. ordin. imò non solo animo quæri, sed opus esse facto affirmat Gloss. in l. ci- ves C. de incol. verb. larem. per l. domicilium 20. & l. 21. ff. ad municip. & in l. non utique 4. ff. eod. Bart. in l. placet. ff. eod. vide Socin. ad cap. licet de for. compet. num. 25. ubi hoc declarat, quod maxime requiratur animus, & sola animi desti- natio non sufficiat; verum exigatur aliquis actus conveniens domicilio, per quem animus declare- tur: & sic expressus animus unà cum actu domi- ciliis significativo sufficiat, v. c. si in civitate quadā quis conducere vel emeret domum, & verbo exprimeret, quod faciat animo ibi constituendi domi-

domicilium, quamvis sola possessionis ratio non faciat, quem incolam. l. *liberius* 17. §. *sola* 5. ff. *ad munic.* tamen hoc procedit, quando quis animi sui motum aliter non declaravit, secus si voluntatem suam circa domicilium constituendum expresse, neque in sola declaratione animi steterit, sed domum ibi emerit, & habitare coeperit, tunc actum sufficit, licet maiorem partem bonorum ibi non habeat. Gloss. in l. *cives*. C. de incol. confer. omnino Ummium de process. disp. 4. n. 6. sed si de animo expresso non constat & aliquis in diversis locis bona habeat, ibi praesumitur habere domicilium, ubi maxima patrimonii quantitas sita; nam in dubio ibi videtur habere animum potissimum commorandi. Conf. *Mev. p. 8 dec. 260. n. 3.*

Ex dictis patet, quod ille, qui in aliquo loco (1.) habitare incipit, (2.) animum habet perpetuo ibi manendi, donec aliud eum evocaverit, domicilium ibidem habere dicatur. l. 7. C. de incol. l. 20. §. 27. ff. *ad municip.* Ita ergo studiosi, Legati, officiales aulici non videntur in loco, ubi commorantur, domicilium constituisse, cum ob solam officii rationem ibimet subsistant. Carpz. lib. 6. Resp. 38. sicut nec mercatores in loco, ubi per gulam conduxerunt. l. 19. §. 2. ff. de iudic.

Declarat: ut de hoc animo constet vel expresse vel tacite, ut si quis per 10. annos in aliquo loco fuerit commoratus, l. 2. C. de incol.

CAP. LII. Dominus.

Axioma I.

Cuiusque competit libera facultas de re sua pro lubitu suo nomine disponendi, ille est Dominus.

Ratio est in *lin re mandat*. 21. C. *mandat*. Conf. l. 6. §. fin. C. de sec. nupt. Ita ergo usufructuarii tutores & Curatores non sunt Domini, sed saltem loco Dominorum l. 56. §. 4. ff. de furt.

Limit. ut procedat, nisi lege vel conventione libera dispositio prohibeatur. De quo Tit. instit. quib. alien. lic. vel non.

II.

Olim Dominus etiam hodie dominus praesumitur. Gl. & Dd. in l. *fructu*. C. de probat. Bald. & Bart. ad l. 1. C. de confess. Balb. de praescript. tbes. 4. q. 1. Covarr. cap. possessor. p. 2. §. 1. num. 1. Everhard. in loc. Top. loc. a praeter. ad praes. Mascard. concl. 511. 874. 1074. 1346. quest. 3. Menoch. lib. 1. praes. 48. num. 5. Alex. conf. 47. n. 12. Gomes ad §. sic itaque n. 27. Inst. de att. Corn. conf. 24. per tot. lib. 4. incip. licet in themate. & conf. 109. videtur in princ. 52. Et hoc intelligitur si aliter, ut dicit Alex. conf. 69. in causa & lite, & lib. 3. col. 2. vers. accedit. vid. Socin. in l. 1. col. 2. n. 21. ff. de acquir. poss. ubi hoc limitat & declarat. add. Alciat. de praesumpt. 21. q. 2. Ratio, quia dominium habet naturam perpetuam: E. qui dicit illud amissum aut mutatum, debet probare. Menoch. lib. 6. praes. 62. n. 3. & seqq.

III.

Dominus qui semel factus est, amplius Dominus fieri nequit. l. 4. §. *lana*. ff. de usufrap. §.

sic itaque Institut. de Att. ubi Gomes n. 13. vid. infra M. cap. Meum.

IV.

Nemo est Dominus suorum membrorum. vid. infra cap. Membrum. add. Carpzovius 2. constitut. 21. definit. 1. num. 1. & p. 4. constitut. 1. definit. 11. n. 3. v. text. in l. 13. ad L. Aquil. Bach. 2. disp. Treutl. 32. th. 5. D.

V.

Dominorum hortari est imperare & legem ponere. l. *jubemus*. 4. C. ad L. Jul. repet. Joh. Goedd. i. Conf. Marp. 25. n. 64.

CAP. LIII. Dominium.

Conf. Tit. Rei Vindicatio.

Axioma I.

Dominium ex possessione praesumitur & probatur, l. sicut 8. §. *et si ff. si serv. vind.* l. ult. C. de rei vind. Dd. in l. 2. C. de probat. Afflict. in c. 1. n. 18. vers. decimo. de contr. inter Dom. & fidel. Rip. in cap. sep. n. 2. vers. quantum commodum de restit. spoliat. Gail. 2. observ. 45. in fin. Carpzov. p. 2. jur. forens. constit. 14. definit. 25. n. 9. Vafq. lib. 2. contr. illustr. c. 70. n. 18. Cujus rei ratio esse videtur, quod dominium a possessione ceperit, & possessio ad dominium sit quasi quoddam antecedens, ut ait Tennin. caut. 11. n. 7. Unde quod interdum ex possessione dominium probari posse negetur, id accipiendum est eo in casu, quo dominium deducitur principaliter, sicut fit in rei vindicatione, Guid. Pap. q. 28. Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 14. def. 3. n. 9. per l. Titia. 48. de solut. Carpz. p. 1. cons. 16. def. 24. secus si incidenter deducatur, ita Bart. in l. sicut 1. §. si queratur ff. si serv. vind. quem sequuntur Bald. in l. indicia. n. 3. vers. si vero deducitur. & in l. cum res num. 10. C. de probat. & in l. non ignorat. C. de his qui accusar. non poss. Rip. in l. rem qua nobis. n. 12. ff. de acquir. poss. Campeg. in tractat. de restit. reg. 339 vers. 4. Lanfr. de Orian. in tract. de restit. num. 143. Schneidew. ad §. *equè*. Instit. de action. n. 20. Guid. Papae decis. Gratian. p. 28. Boer. decis. Burdegal. 42. n. 8. Menoch. de praesumpt. lib. 6. praesumpt. 63. n. 11. Mascard. concl. 539. n. 9. & conclus. 36. n. 25. Gail. 2. observ. 46. in fin. Fulv. Pacian. lib. 2. de probat. c. 37. n. 18. Bald. conf. 37. n. 3. vol. 5. Aretin. conf. 148. in fin. Barbat. conf. 80. n. 7. vers. praeterea est. vol. 1. Calcan. conf. 31. num. 11. Dec. conf. 221. n. 4. Alex. conf. 10. n. 3. vol. 4. Alciat. resp. 319. n. 1. Socin. sen. conf. 122. vol. 4. Socin. jun. conf. 135. n. 3. vol. 2. Parif. conf. 75. n. 44. vol. 4. Cephal. conf. 63. n. 13. vol. 1. Simon. Pistor. conf. 5. n. 4. vol. 1. Utran. conf. 6. n. 10. vol. 1. Menoch. vol. 8. conf. 725. n. 35. Joseph. Ludov. decis. Lucen. 54. n. 15. quod multo magis obtinet in probatione temporis immemorialis, quia tali tempore probato censetur & probatum dominium. Mynf. 1. observ. 30. Schwanem. lib. 2. process. Camer. c. 18. n. 48. Sic dominium per investituras probari, ajunt Felin. in cap. cum causam. de probat. Gozadin. conf. 94. in fin. Bursat. conf. 27. n. 7. communem dicit Mich. Grassi. libr. 1. opin. 5. quat.

quæst. 4. nisi adversarius jus suum præsumptum melius in re controversa probaverit. Afflict. in proem. feud. n. 73. imò & probari per conjecturas asserunt l. iudicia 19. C. de rei vindic. l. proprietatis 4. C. de probat. Menoch. 2. de arb. jud. quæst. cas. 42. n. 1. Calcan. conf. 31. n. 11. Dec. conf. 146. n. 14. Socin. sen. conf. 205. n. 3. vol. 2. Socin. jun. conf. 135. n. 14. vol. 2. Wesenb. conf. 21. in fin. Mascard. concl. 535. n. 5. & concl. 538. Vult. 2. conf. Marp. 30. n. 114. Unde etiam in antiquis per famam & opinionem hominum probari dixerunt Innocent. in cap. veniens de V. S. Jas. in l. admonendi. de iurejur. Bald. in d. l. proprietatis C. de probat. ubi inquit, ejusmodi famam esse maximè virtutis in universalibus dominiis, puta Regum, Comitum, & in territorii civitatum, idemque repetiit. Bald. in l. atqui naturaliter §. cum me absente n. 1. ff. de negot. gest. & post eum Jason. in l. cum aliquis, n. 5. C. de jure delib. add. & Dec. conf. 428. n. 3. & in cap. 1. de appellat. Chasfan. in consuet. Burg. de just. rubr. 1. §. 2. n. 15. Vilalob. in th. commun. opin. lit. D. n. 107. Paris. conf. 52. n. 50. vol. 3. Burlat. conf. 28. n. 8. vol. 1. Mascard. de probat. concl. 546. n. 14. Scharf. in d. l. proprietatis n. 2. in fin. ubi limitando ait, quod de fama dicitur, non est accipiendum in eam partem quasi per se probet, sed tum, cum est contentiens, i. e. si cum aliquo concurrat, ut si dominium sit notum vel pro noto habeatur, aut si præsens status respondeat dominio de præterito, Barbat. consil. 37. n. 13. & conf. 15. n. 6. vol. 3. atque sic & testes ad probationem domini admittere referunt Bald. conf. 486. n. 4. vol. 1. & consil. 166. vol. 4. Cravett. conf. 61. n. 5. vol. 1. Ursill. in addit. ad Afflict. decis. Neapolit. 277. maxime si de facto deponant, per quod dominium acquiritur, Bald. in legum res. num. 2. vers. 3. C. de probat. & in l. solam. num. 5. C. de testib. Bertachin. in repert. in verb. Testes deponunt n. 75. quâ ratione fit, quod quoties deponunt de eo, quod non sensu corporeo, sed solo intellectu percipitur, ipsorum dictum aliter non valeat, nisi & rationem dicti reddant. Uran. conf. 13. n. 8. vol. 2. & quidem concludentem de dominio, etiam si de ea non essent interrogati. Innocent. in cap. cum causam quæ. de testib. Alex. conf. 57. n. 4. volum. 7. atque ita dominium sine reddita ratione non probari iudicatum esse in Roma Romana testatur. Verall. d. c. 279. n. 5. pag. 1. & Conf. Neapolit. Afflict. decis. 276. num. 3. quæ omnia intelligenda esse, quando dominium probandum veniat principaliter in iudicium deductum, non vero si incidenter; declarat Vult. 2. conf. Marp. 30. n. 15.

II.

Dominium difficilioris est probationis quam possessio, §. commodum. Institut. de interdicit. Dd. in l. cum res. ff. de probat. Boër. quæst. 42. n. 125. Menoch. 2. arbit. judic. cas. 42. n. 1. quia majoris momenti habetur dominium, quam possessio, neque faciliè præsumendum Carpov. p. 1. jurisprud. for. conf. 16. de fin. 74. n. 5.

III.

Quotiescunque probandum dominium, toties non titulus tantum, quò quis rem habet, sed auctoritas etiam dominium probandum.

Ratio: quia si autor dominium non habuit, illud quoque in alterum transferre non potuit l. 54. ff. de R. J. & l. 20. ff. de A. R. D. & probanda est præter titulum etiam traditio. Mev. P. 3. dec. 291. Limita, quòd non opus sit tali domini probatione, quoties quis usucapionem requisita probare potest, quia post usucapionem completam lex verum dominium per se tribuit. l. 3. ff. de usucap.

IV.

Quotiescunque res nostra adhuc designari potest, toties dominium ejus nobis manet saluum; quianemini rei suæ dominium sine causâ & facto suo auferendum. §. ult. Inst. de his qui sui vel alieni. Jur. sunt. ita si insula ita producta fuerit, ut agrum alicujus circumfluat aqua, tunc causa proprietatis non mutatur, sed ager prioris domini permanet l. 30. §. 2. de A. R. D.

Limita, nisi factio nostro sive tactio sive expressio res nostra ad alium pervenerit.

V.

Quicumque habet facultatem liberè disponendi & fructus percipiendi, ille dicitur habere dominium plenum; quicumque verò horum unum non habet, dicitur habere dominium minus plenum.

Ratio consistit in ipsâ appellatione, fundamentum verò in l. 4. ibi: ut pleno dominio hæc habeant, & non per solum ususfructum. ff. de alim. vel cib. legat.

VI.

Quicumque solam proprietatem habet sine facultate percipiendi fructus, ille dicitur habere dominium directum. Quicumque verò facultatem percipiendi fructus liberam & ad certam personam non restrictam habet, ille dicitur habere dominium utile.

Hosce terminos ut in jure non reperiamus expressis verbis, reperimus tamen in re & sensu, & melioris doctrinæ causâ adhibemus.

VII.

Quocunque modo transfertur dominium directum, eo modo etiam transfertur utile.

Ratio consistit in argumento à majori ad minus, quia dominium utile dependet à directo.

VIII.

Quicumque dominus non est, non potest dominium transferre, potest tamen transferre facultatem usucapiendi.

Ratio: quia quod quis ipse non habet, illud nec in alterum transferre potest C. 54. & 79. de R. J. in sexto. ita ergo Creditor pignus vendendo non nisi facultatem usucapiendi transferre potest. l. 46. ff. de A. R. D.

IX.

Quodcunque quis i. alieno facere potest jure servitutis, illud in suo facit jure Domini & commoditatis naturalis, hinc quod in fundo meo mihi ire liceat, &c. illud est ex jure domini, quia res sua nemini servit. l. 5. pr. ff. si ususfr. petatur.

X.

Domini translatio nulla est absque possessionis traditione, l. traditionibus 20. C. de pass. l. 45. ff. eod. §. per traditionem. & ibi Dd. Inst. de rer. divis. Gloss. ad Dd. ad l. 16. ff. de fundo donat. quia traditio & apprehensio possessionis tanquam

tanquam forma est domini, cum hoc non acquiratur, nisi præcedente rei occupatione, vel præcedente naturalis possessionis apprehensione. l. 1. in pr. ff. de acquir. possess. Ea propter dominium sine traditione vera vel ficta non transferri ajunt. l. 50. ff. de rei vindic. l. pen. C. de pact. l. alienatum 67. de verbor. signific.

Limita in principe; in eo enim specialiter receptum est, ut ex ipsius contractu transferatur dominium ipso jure sine traditione aut apprehensione possessionis, Joh. Andr. in cap. olim. de verb. signif. l. 1. et Bald. in cap. 1. de nov. form. fidel. §. in cap. 1. quid sit investit. Angel. in l. officium. ff. de rei vindic. Jafon. in l. civitas. col. 3. vers. adde etiam. ff. si cert. pet. §. conf. 145. n. 4. vol. 2. §. conf. 128. num. 5. vol. 4. Alex. conf. 137. in fin. vol. 2. §. conf. 3. vers. septimo. vol. 5. Vincent. de Franch. decis. Neapol. 23. n. 11. Et hoc unum esse ex specialibus Papæ & Imperatori concessis, respondit Tiber. Decianus conf. 8. n. 230. vol. 1. Vultej. 2. conf. Marp. conf. 30. n. 54.

XI.

Dominium unius ejusdemque rei duobus in solidum non cedit. l. 5. §. ult. commod. Phil. Matth. ad l. 141. §. 1. n. 1. de Regulis Jur. §. sed si rem. 10. ibi: quod proprium est. Inst. de legat. l. si itaque 14. ibi: nec res quæ actoris. Inst. de act. l. §. an eadem 14. §. actiones 2. ibi: neque enim amplius. ff. de Except. rei jud. l. non ut ex 159. ibi: ita ex pluribus causis. ff. de Regulis Juris. Ratio, quia dominium est jus rem efficiens, plenissime Gifanius in l. 3. §. 4. n. 46. ff. de acquirend. possess. & dominium undecunque sit, unum est. Hilig. in Donell. lib. 5. cap. 16. in not. lit. D. Bronch. cent. 3. assert. 94. Col. Jurid. Arg. lib. 41. tit. 1. thes. 8. n. 1. adde & Dn. D. Biccium ad l. 3. §. ex contrario 5. ff. de acquir. possess. p. post memb. 4. axiom. 5. Tiber. Decian. vol. 2. resp. 13. n. 1. Gothofr. in not. marginal. d. l. 3. §. ex contrario. in fin. nec potest utile dominium formale cum directo in eadem persona concurrere, quia idem directo & utiliter dominus esse non potest, l. 3. §. ex pluribus 4. ff. de acquir. possess. esset enim dare recognitionem superioritatis de se ipso ad se ipsum contra. c. 1. §. 2. de consuec. Valasc. de jure Emphyt. quest. 9. num. 8.

XII.

Dominii proprium est alienare atque de re pro libitu disponere. infra de rebus. §. 11. Bart. in l. si quis. §. differentia. n. 4. ff. de acquir. possess. Bald. in l. femina. §. illud. C. de secund. nupt. Socinus conf. 72. col. fin. §. conf. 107. n. 34. vol. 3. Herman. Vult. 1. conf. Marp. 29. n. 33. §. ult. ubi Harprecht. n. 6. l. de his qui sui vel al. jur. sunt. Quia quilibet rei suæ moderator & arbiter. l. in remandata 21. C. mandata. l. 2. ff. de his qui sunt sui vel alieni jur. l. per provincias 10. C. de adf. privat. cap. de his 4. de sepult. etiam in abutendo. l. sed si lege 25. §. consultu 11. ff. de petit. hered. quem textum ad hoc singularem dicit Jafon. in l. more. col. 3. ff. de jurisdict. §. in l. fin. C. qui testam. fac. poss. cum iniquum esset hominibus ingenuis non esse liberam rerum suarum administrationem, l. 2. ff. si aparent, quis manu-

miss. Baldus in proam. ff. col. pen. vers. juxta hoc quæro. Callr. conf. 125. vol. 2. Dec. conf. 55. n. 7. conf. 52. n. 2. conf. 419. n. 3. sicut e contrario justum, unicuique sua committere. l. nemo exterius 9. C. de judeis, quod procedere tum demum, si res illa absolute sua sit, declarat. Vult. lib. 2. Conf. Marp. conf. 25. n. 80. vid. plura infr. in axioma 14. b. c.

XIII.

Dominium non amittit qui dominium non habuit, Phil. Matth. ad l. non videntur 83. ff. de R. I. quia non potest videri desisse habere, qui nunquam habuit. l. non potest 208. de Reg. Jur.

XIV.

Dominium non præsumitur, quando non constat de ipsius initio seu principio, Bald. in l. sive possidetis. C. de probat. per l. ex persona 3. C. eod. quem refert & sequitur Afflic. decis. Neapolit. 273. num. 5. & post ipsum Fichard. conf. 151. num. 3. vol. 2. eamque ob causam omnino & quidem plenè probandum est, juxta ea quæ deducit Bald. in l. indicia. num. 3. vers. si vero deducitur per modum. C. de rei vind.

XV.

Dominii acquisitio per sententiam tantam vim habet, ac si jure gentium acquisitum esset, Cravett. conf. 7. num. 10. Pruckman. in tract. de Regal. §. soluta. cap. 4. m. 1. eff. 5. n. 56. Regn. Sixtin. 2. conf. Marp. 14. num. 69.

XVI.

Dominium per præscriptionem quæsitum verum est dominium, Jafon. in l. 1. in princ. num. 57. §. l. 2. §. ex pluribus. num. 33. de acquirend. poss. Wesenb. 1. conf. 4. num. 78. Est enim præscriptio titulus justus: cap. de quarta 4. de præscript. c. 1. eod. in 6. Imol. in cap. fraternitatis de testib. Ea propter qui allegat titulum, si probet præscriptionem, videtur sufficienter titulum probasse. Paris. conf. 25. num. 13. vol. 4. quia per eam jus omne contrarium tollitur. Paris. conf. 32. n. 5. vol. 2. omnisque actio contraria extinguitur. Curt. Sen. conf. 82. cap. 10. num. 5. Paris. conf. 13. num. 17. vol. 4. Covarr. cap. possessor. p. 2. de R. I. in 6. & plenissimam securitatem is qui præscripsit consequitur. Paris. ibid. num. 19. §. conf. 101. num. 81. ubi dominium utile præscriptione quæsitum non amplius recognoscere directum, sed illi adversari asserit.

XVII.

Dominium ex causis tanquam effectus inferitur. Bald. in l. proprietatis. n. 4. C. de probat. Wesenb. 1. conf. 21. n. 46. unde & ex titulo tanquam causa domini probatur ipsum dominium, & per titulum justificatur intentio. Idem Baldus in l. cum res. num. 6. C. de probat. per c. licet causam de probat.

XVIII.

Dominium est separatum quid à jurisdictione, l. 2. ubi Dd. C. de quadr. præscr. Vult. 2. conf. Marp. 30. n. 163.

XIX.

Dominium non potest esse in suspenso. l. 3. §. si rem. 2. de leg. 3. l. si tibi homo §. 6. §. cum servus 2. de

de legat. l. 1. à Titio 64. ff. de furt. Eichard. 1. conf. 45. n. 4. & conf. 47. n. 19.

XX.

Nemini hominum jus suum detrahendum est, §. ult. *Inst. de his qui sui*. l. 2. Si quis à par. Quid adeo verum, ut nec ipse Princeps id ex plenitudine potestatis facere queat. Gail. 2. *obseru.* 56. & 142. Gyl. 4. p. 1. vol. 29. n. 14. etiam si dominium tantum esset quæsitum à privato beneficio juris civilis. Fach. lib. 8. *controvers.* 63. junct. Pinell. *ad rubric. C. de rescind. vendit. cit. ibidem.*

Excipe 1. nisi res sit modica. 2. nisi res vel jus tantum quæsitum sit in spe, ut *vid. tract. apud Fach. d. loc.*

Denique limita hanc regulam, nisi utilitatis & necessitatis publicæ causa id fiat. Capuc. *decis.* 61. in fin. & *decis.* 69. n. 1. Mar. *de iurisdic.* l. 1. cap. 4. num. 16. Gregor. Magelot. *de Sec. & Salv. Cond.* p. 1. n. 24. Gail. *d. obseruat.* 56. num. 3. Myns. 5. *obseruat.* 79. Valsq. 4. *Contr.* 1. Ratio, quia publica utilitas privata est anteposenda, l. utilitas publica 3. *Cod. de principat.* 63. Arnif. l. 3. cap. 1. *de Majest.* ubi tamen semper quatenus possibile pretium refundi oportet. l. 13 §. 1. *comm. divid.* l. 9. C. *de Op. publ.* Gabriel. *de non toll. jure questio. conclus.* 2. Car. Tap. in l. fin. cap. 9. part. 2. n. 48. *de Const. princ.* Arnif. *d. loc.* n. 8.

XXI.

Quilibet est rerum suarum moderator & arbiter, §. *per traditionem* 41. *Inst. de R. D.* l. 21. C. *Mand.* l. 8. C. *de judic.* v. *notata Dn. Parentis ad Dan. Otton. de jure publ.* cap. 9. p. 220. in fin. ubi *regule hujus limitationes invenies*, unde nemo invitatus cogi potest, ut rem suam vendat, l. 11. C. *de C. E.*

Variè tamen hæc regula limitatur. 1. Ob testatoris voluntatem, quod sit, quando hæres vel legatarius damnatus est alteri rem suam vendere, vel etiam alienam emere, & ille agnoscendo, vel adeundo hæreditatem aut legatum est consecutus. l. 49. §. *pen. & ult.* l. 66. *de legat. 1. leg.* 54. *de leg.* 22. §. 2. *Instit. de singulis rebus per fidei commissum relictis.* §. 4. *Instit. de legat.*

2. Ob evitandam communionem, ut si quis partem sui fundi alienasset, & ante traditionem communi dividundo iudicio conventus totum fundum per adjudicationem acceperit, cogi, & vicissim cogere alterius partis emptorem potest, ut dato pretio vel totum emat, vel accepto vendat quoveque suam partem l. 34. §. 2. C. *de donat.*

3. Ob nimiam favitiam: si quis enim olim durius tractaverat servos, cogebatur eos bonis conditionibus vendere, §. 2. *Instit. de his qui sui vel al. juris sunt*: ex quo Dd. inferunt: si quis durius tractaverit subditos, jurisdictionem vendere cogitur. Myns. 5. *obs.* 8.

4. Ob favorem rei vendendæ, ut, 1. si pater ob extremam paupertatem infantem victus causa vendidit, cogitur emptor pretio oblato non solum à patre, sed & quolibet alio eum restituere, l. ult. C. *de pat. qui filium distr.* 2. si alter ex Dominis servum suum manumiserit, alter eidem par-

tem suam vendere cogitur. §. ult. l. *de don.* l. 1. C. *de com. serv. manum.*

5. Ob religionem: cuius intuitu cogit iudex 1. vicinum vicino iter, quod non habet, vendere ad sepulchrum, l. 12. in princip. *de relig.* 2. Si pecunia non sit in promptu, unde funus fiat, cogit hereditarias res vendere. l. 14. in princip. §. 1. *cod.*

6. Ob consuetudinem, nam & hoc induci potest, ut res certas quis iusto pretio vendat, l. 13. §. 1. *com. præd. tam urb. qv. am. rust.*

7. Ob utilitatem publicam: hujus enim etiam intuitu multi res suas vendere coguntur. l. 2. *C. pro quib. caus. serv. pro præm. libert.* quippe cuius gratia etiam in aliis à regulis juris communis recedimus. l. 51. §. ult. *ad Legem Aquil.*

8. Ob annonæ vitandæ caritatem: ob quam quis sua victualia aliàs non venalia vendere cogitur l. 2. C. *ut nem. lic. in empt. specierum.*

Denique nisi specialis lex liberum illud arbitrium restringat, l. 14. C. *de contrab. emt.* ubi adde C. l. A. th. 26.

XXII.

Dominium in dubio irrevocabiliter à Lege & consuetudine delatum præsumitur, nisi contrarium probetur, arg. l. si ve possideris 16. C. *de probat.* l. ait prætor 7. §. *sed quod Papinianus, de min.* l. ei qui 88. *de hered. inst.* l. 1. pr. ad SC. *Trebell.* M. Grass. 2. *com. op. c.* 20. *quest.* 4. Rosenth. c. 11. *de feud. conclus.* §. lit. e. Anton. Goth. *disput. feud.* 12. thes. 1. lit. C. adde cap. sup. *axiom.* 1.

XXIII.

In ambiguis debitor non intelligitur dominium transiisse, nisi probetur, aut subjecta materia diversum postulet. Vide Wesenb. *Conf.* 2. n. 18.

CAP. LIV.
Domus.

Axioma I.

Domus sua tutissimum cuique debet esse refugium, l. plerique 18. ff. *de injus voc.* nihil enim sanctius esse quam domus uniuscujusque civium, inquit M. Cic. in orat. *pro dom. sua.* quem allegat Carpzov. p. 4. *Jurisprud. Rom. constit.* 13. *de fin.* 9. num. 9. Vid. Reusner. lib. 1. *decis.* 16. num. 30. unde neminem invirum posse extrahi ex domo sua, seu capi realiter, ait *dict. l. plerique.* quod in civilibus causis, non verò criminalibus procedere ait Myns. 4. *obseru.* 69. *per gloss. in l. nemo de domo, de Reg. Jur.* Ubi tamen quoad prius limitat, ut non locum obtineat in debitore suspecto de fuga, qui è domo extrahi potest etiam die festo & solenni, gloss. in l. fin. C. *de fer.* vel ob æs alienum, l. sacrilegi 6. in fin. ff. *ad L. Jul. pecul.*

II.

Domus non debet æstimari ex valore ædificii, sed ex redditu. Joh. de Plat. in l. 2. C. *de præd. & omn. reb. navic.* Boër. *decis.* 19. Vid. Joseph. Ludov. p. 2. *decis.* 65. n. 11.

III.

In domo vel ædibus quod sit, per inhabitant-

res factum esse praesumitur, arg. l. si vendita 11. ff. de com. & peric. rei vend. l. nam salutem 3. §. 1. ff. de offic. praefecti. vigil. Regn. Sixt. conf. Marp. 13. n. 26.

IV.

Domus cedit cum omnibus pertinentiis Bart. in l. praedia 91. §. 5. de leg. 3. hinc concessa, vendita vel legata Domus venit etiam hortus contiguus. Sed an domuncula? Conf. Argent. vol. 1. conf. 83. q. 4. & conf. 87.

CAP. LV.

De Donatione. Vide Infr.

Liberalitas.

Axioma I.

Quodcumque necessarium est ad domini translationem, illud quoque necessarium ad donationem, quia donatione quoque transfertur dominium. pr. Inst. de donat. ita ad donationem requiritur (1.) voluntas donandi verbis vel facto declarata l. 7. l. 8. C. de donat. (2.) facultas donandi, quam habet is, cui administratio rerum suarum concessa l. 12. C. de donat.

II.

Ad sibi donandum unicuique licitum est homines blanditiis inducere. Bellon. conf. 74. num. 7. Burlat. conf. 47. num. 26. Cephal. conf. 414. Ilustris uxor. num. 11. vol. 3. Dec. conf. 489. In casu. num. 6. vers. Primo ergo non obstat. Pacian. conf. 52. n. 46.

III.

Donatio in dubio potius pro donatione inter vivos quam pro ultima voluntate est habenda. gloss. in l. apud Celsum. §. Julianus. in verb. spondisset. de dol. mal. Coll. Jurid. Witteb. inter conf. Germ. f. Ctor. Francofurti impress. tom. 4. conf. 50. n. 3. Florent. à Veningen eodem tomo. conf. 1. n. 56. ubi addit pro hac regula facere text. in l. fin. C. de donat. mort. caus. & l. Seia 42. in fin. ff. eod. add. & Jason. in l. quae dot. num. 26. ff. solut. matrim. Jul. Clar. in §. donatio. quest. 4. n. 2. ubi ait, qualitatem hanc quod sit causa mortis in dubio non praesumit, & ideo qui illam allegat, debere eam probare. Vide Regn. Sixtin. 1. Confil. Marp. 12. num. 24. quando mortis mentio à donante fit, pro donatione inter vivos non habetur. Bald. conf. 108. dub. 4. lib. 3. Dec. conf. 305. num. 1. Paris. conf. 16. num. 7. lib. 2. Rolandus à Valle conf. 61. num. 5. lib. 2. Dec. in l. fin. Cod. de pact. num. 20. Jason. in l. quae dotis. num. 6. ff. solut. matrim. Paris. conf. 16. num. 4. lib. 2. nisi ob benemerita facta sit donatio; hanc enim in donatione inter vivos adeo considerari ait Baldus in l. si mortis. col. 1. C. ad Legem Falcid. in vers. nunquid. ut licet per verba haec, dono tibi post mortem meam, celebretur mortis causa donatio, tamen hoc non procedere statuat, si ex meritis praecedentibus aliud praesumatur. d. l. Seia. ff. de don. mort. caus. quem sequitur etiam Tiracvell. in rep. l. si unquam. in verb. largitione donatus. C. de revocat. donat. num. 53. ubi inquit, quod licet Doctores in d. l. quae dotis, hanc limitationem praetermiserint, tamen haec non minus quam illae omnes, de quibus à Doctores ibi agi-

tur, notanda esse, quod comprobatur & Rolandus à Valle conf. 61. n. 41. lib. 2.

IV.

Quoties voluntas donantis intuitu mortis elicit & in eventum mortis suspensa, toties est donatio mortis causa.

Ratio seu fundamentum hujus est in §. 1. Inst. de donat. & l. 2. ff. de donat. mort. caus. nam non sola mortis mentio facit donationem mortis causa, sed ut suspendatur etiam in eventum mortis.

Exempl. in l. 3. q. 4. & 5. ff. de donat. mort. caus. Limit. ut hinc aliud sit, si donatio facta sub clausula de non revocando. item si non voluntas, sed executio tantum sit suspensa.

V.

Quoties voluntas donantis pura & traditio tantum in tempus mortis suspensa, toties est donatio inter vivos.

Ratio: quia sic actus donandi est perfectus, consummatio vero tantum dilata: ergo initium hic potissimum respiciendum, nam ex primordio tituli posterior formatur eventus.

Amplia ut idem sit, si duo tantum testes fuerint adhibiti, etiam si sub commemoratione mortis facta fuerit donatio. Carpz. P. 3. C. 1. def. 41.

VI.

Donari censetur, quod nullo jure cogente conceditur, l. donari 29. ff. de donat. l. donari 82. ff. de Reg. Jur. Regn. Sixtin. 2. Conf. Marp. 19. num. 33. Donatum enim non dicitur, quod jure cogente datum est, cum ex mera libertate ac munificentia donatio proficiscatur, l. 27. 29. ff. de donat. Philipp. Matth. ad l. 16. de Reg. Jur. n. 18. Hyppol. à Collib. ad l. 82. in princip. Sturz n. 2. Henon. 2. disp. 9. Johan. Goedd. de contrab. stip. c. 1. concl. 3. n. 37. Fachin. 7. contr. c. 75.

VII.

Donatio inter patrem & liberos est nulla. l. 1. §. 1. ff. pro donato. l. 2. §. fin. ff. pro hered. l. 11. C. de donat. l. 17. ubi Bald. l. 25. C. de donat. inter vir. & uxor. Mozz. de donat. cap. de personis, inter quas cadit donat. n. 13. Clar. de donat. quest. 8. Bocer. de donat. cap. 3. n. 3. Schneidew. ad §. 2. num. 66. Instit. de donat. Gomez. 2. variar. resolut. cap. 9. num. 25. habentur enim pro una eademque persona. §. 4. vers. ci vero Instit. de inutil. stipulat. nec concursus actionis & passionis in eadem persona circa idem ad idem eodem tempore per naturam toleratur, l. frater à fratre 38. ubi gloss. Bart. Jas. Castr. & alii ff. de condi. indeb. nedum per artem, Joh. Goedd. l. 1. Confil. Marpurg. conf. 26. numer. 276. quia haec naturam imitatur, §. 4. ff. de adopt.

Limita 1. non procedere haec in remuneratoria, quia haec non est proprie donatio, sed quaedam accepti beneficii compensatio, l. 12. §. 8. Mandati. Bart. in d. l. frater à fratre. num. 57. l. 1. ff. de donat. num. 1. & l. Aquilius. num. 3. ff. eod. per l. si vero non remunerandi 12. ff. mandati. Patorm. ad rubr. de donat. Gail. 2. obs. 38. n. 5.

Limita 2. si esset jurata, Myns. 2. obs. 33. num. 5. Mozz. d. cap. de pers. inter quas cad. don. num. 20. Bocer. de donat. cap. 3. num. 4. Riminald. in §. 1. Instit. de donat. numer. 273. Treutler. 2. disput. 19. thes. 3. lit. e. Gail. lib. 2. observ. 38. n. 7.

S 2

Limita

Limita 3. si publica autoritate aut per cessionem curatoribus fiat, maximè verò intuitu peculii adventitii seu bonorum maternorum, arg. eorum quæ scribit Michael Crassl. lib. 2. artic. collatio bonorum quæst. 9. n. 6. vid. Joh. Petr. Ferrar. Papiens. in pract. form. libell. pro herede vel ressing. verb. communiter. num. 13. in fin. ubi hoc casu donationem valere ait, cum quoad hoc peculium pater & filius pro una & eadem persona non habeantur. l. 130. & ibi Dd. à contrario sensu de V. O. Myns. ad 9. ei vero. num. 4. Instit. de inut. stip. Goedd. d. conf. 26. num. 281.

Limita 4. si donatio facta filio naturali tantum. Socin. in reg. 140. incip. à patre facta. donatio. text. in l. omnes 17. §. Lucius 1. quæ in fraud. iud. Regn. Sixtin. 1. Consil. Marpurg. 12. n. 38.

VIII.

Donationi inter vivos semel factæ standum est, l. possessionem 3. l. fin. C. de revoc. donat. quia n. donationem, quæ perfecta est, nulla cadit poenitentia, l. si vo Emancipatis 17. C. de donat. l. donationes in concubinam 31. §. pater 2. ff. eod. Bart. in l. fin. num. 7. vers. istam partem ego teneo. ff. de condit. caus. dat. Pacian. conf. 52. num. 32. ac adeo firma & perfecta censetur, ut conditionalis postea fieri nequeat, l. perfecta 4. Cod. de donat. quæ sub mod. ut ne quidem preterito alicujus rescripti Imperialis revocari possit. l. si donationem 5. C. de revoc. donat. Regn. Sixtin. 1. Consil. Marpurg. 12. n. 33.

IX.

Donatio semel extincta non reviviscit, sed extincta manet quoad omnes effectus, l. 98. §. aream 8. ff. de solut. l. inter stipulantem 83. §. si rem 6. ff. de Verb. Oblig. l. ejus qui 29. §. fin. ff. de jur. fide. Tiraquell. ad l. si unquam verb. suscepit. n. 191. in fin. C. de revoc. donat. Tiber. Dec. resp. 49. num. 9. vol. 4. Surd. conf. 18. num. 10. Goedd. 1. Conf. Marpurg. 26. n. 170.

X.

Donatio mortis causa nil aliud est, quam ultima voluntas. l. ult. in fin. C. de mort. caus. donat. fac. text. in l. illud generaliter 37. ff. eod. & §. 1. vers. hæc mortis caus. Instit. de donat. intellege scil. respectu confirmationis & effectus. Anton. Gomez. var. resolut. tom. 2. tit. de donat. n. 16. Regner. Sixtin. 2. conf. Marpurg. 10. num. 49. Unde tamdiu durat ac valet quamdiu, à donante non fuerit revocata. Regner. Sixtin. d. conf. 10. num. 58. hominis enim ultima voluntas est ambulatoria usque ad extremum vitæ spiritum l. cum hic status 32. §. ait oratio 2. ff. de donat. inter vir. l. translatio 6. in fin. ff. de adim. & transf. legat. can. ultima voluntas 4. caus. 13. q. 2. l. si quis in principio testamenti 22. ff. de legat. 3. quare & hanc ad libitum & sola donantis poenitentia revocari colligitur ex l. non omnes. ubi Bart. & Dd. si cert. pet. l. qui mortis 30. ff. de mort. caus. donat. Socin. in repetit. sciendum. num. 52. ff. de legat. 1. Joh. Crot. in rubr. de V. O. num. 44. Jacob. de Nigr. ibidem nu. 177. Chassan. ad consuetud. Burg. rubr. 7. §. 5. num. 9. Regner. Sixtin. 2. Consil. Marpurg. 18. num. 132.

XI.

Quicumque poterit testari, ille poterit mortis causa donare l. 15. ff. b. t.

Ratio: quia cui plus licet, non debet id, quod minus est, non licere l. 21. ff. de R. J. adeoque pupillus nec quidem tutoris autoritate interveniente, minor verò sine Curatoris autoritate mortis causâ rectè donat.

Limita, ut procedat affirmativè, non negativè, nam mortis causâ donare minus quid est. Ita filiusfam. testari non potest, mortis causâ donare patre permittente potest. l. 25. §. 1. ff. de mort. caus. donat.

XII.

Quodcumque juris est in Legato, idem juris est in donatione mortis causâ l. 37. pr. ff. de donat. mort. caus.

Ratio: quia quoad effectum hæc duo inter se sunt comparata §. 1. Instit. b. t. ita utrumque morte confirmatur, quinque testes ad utrumque requiruntur. &c.

Limita: ut tamen in donatione mortis causâ requiratur acceptatio donatarii, quod secus est in Legato.

XIII.

Inter quasvunque personas propter vinculum donatio prohibita, inter illas tamen, si revocata non sit, morte confirmatur. l. 25. C. de donat. int. V. & U.

Ratio: quia sic morte non tantum cessat vinculum illud, & ita ratio prohibendi, sed etiam donantis enixissima voluntas ex perseveratione colligitur. cap. fin. X. de donat. int. Vir. & Uxor. ita confirmatur donatio conjugis in conjugem, patris in filiumfam. & vice versâ.

Limita: ut procedat, modò (1) donans prior decefferit, l. 32. §. fin. ff. de donat. int. V. & Uxor. (2) legitima liberorum non laedatur. (3.) modo non excedat 500. solidos, quoad excessum enim non confirmatur, Zaf. ad ff. de donat. int. Vir. & Uxor.

XIV.

Quoties conjux donans non sit pauperior aut donatarius locupletior, toties donatio est valida l. 5. §. 16. & §. 8. ff. de donat. int. Vir. & Uxor.

Ratio: quia sic cessat ratio prohibendi, ne scil. mutuum amorem conciliando se invicem spoliarent.

Exempl. ita valet renunciatio hereditatis à marito acqvirendæ, in gratiam Uxoris facta. d. l. 5. §. 12. & 13. ff. de donat. int. Vir. & Uxor. aliud exemplum est in l. 25. ff. eod. ita valet donatio conjugis facta conjugi ad locum sepulture emendum d. l. 5. §. 8. Conf. l. 7. §. 1. & l. 31. §. 1. ff. eod.

XV.

Inter conjuges valet donatio mortis causâ, itemque jurata, & quoque reciproca seu vicissitudinaria Gaul. L. 2. O. 40. Myns. 2. obs. 31. illaque quæ fit in festo Nativitatis Christi §. Christ beschèren. Berlich. 2. concl. 15. n. 29. Befold. thes. pract. verb. Neu-Jahr-Schenkungen.

XVI. Quo

XVI.

Quoties merita præcedunt talia, ob quæ jus agendi competere potuisset alteri, donatio est propriè remuneratoria *L. aquil. 27. ff. de donat.*

Ratio: quia talia merita sui naturâ sunt compensanda; at merita exigua seu communia, cum quis ex officio pietatis ad ea teneatur, non efficiunt donationem remuneratoriam.

Exemplum, si filius patrem proprio vitæ periculo liberasset à vi latronum *L. 15. §. 1. ff. de manum. vindict.* Ita & quod præceptor donatur, huc pertinet. *d. l. 27. ff. de donat.*

Limit. ut tamen iudicis sit æstimare merita, an talia sint. Est enim hoc facti, adeoque à Iudice definiendum.

XVII.

Quotiescunque donatio facta in extraneum cum consilio fraudandi legitimam, toties tota donatio revocanda. *l. 5. §. 8. C. de inoff. donat.* quoties verò sine consilio fraudandi legitimam facta, toties tantum quoad legitimam revocanda. *ad. text. & l. 87. §. 2. de Leg. 2.*

Ratio prioris consistit in consilio fraudis, quam leges averfiantur: Ratio posterioris, quia sic in totâ donatione non est peccatum, sed tantum quoad legitimam; eousqueitur tantum revocanda, nec poena major esse debet delicto. Brunnem. *ad l. 1. C. de inoff. donat.*

Exempl. ita si pater omnia sua bona in fraudem liberorum lusu amiserit, omnia quoque eunt revocanda; secus si casu, ubi saltem usque ad legitimam. Brunnem. *ad L. fin. C. de alear.*

Limit. nisi liberi per quinquennium tacerint.

XVIII.

Quoties donatio facta uni ex liberis, sive cum sive sine consilio fraudandi, toties tantum quoad legitimam revocatur, quia sic favor sanguinis elidit consilium fraudis.

XIX.

Quodcunque donatur ad pias causas, illud hodie insinuatione non indiget. Ratio consistit in favore hujus donationis.

Limit. ut procedat moribus & Jure Canonico, aliud est in puncto juris. Zoef. *ad ff. h. r. n. 49.*

XX.

Donare est animi nobilis & liberalis proprium: eleganter Gregorius in *cap. 1. de donat.* Hanc sibi (prudens scilicet & magnus animus) nobilitatis legem imponit, ut debere se, quod spontè tribuit, existimet: & nisi in beneficiis suis creverit, nihil se præstitisse putet, quem textum aureis scribendum dicit literis Gail. 2. *obs. 72. num. 9. add. Corneus 1. conf. 36. num. 8. & 2. conf. 186. num. 12. Vivius 1. decis. 86. num. 11.* Donare enim ornamentum est nobilium *cap. 1. ubi Cujac. de donat. Lup. in repet. rubr. de don. int. vir. & uxor. §. 9. num. 1. Menoch. lib. 6. præsumpt. 59. num. 6. Dec. resp. 66. n. 36. volum. 43. Thomming. conf. 12. num. 27. vol. 1. Carpov. p. 2. constitut. 42. de fin. 16. num. 6. Laus Regum, Anton. Corlet. de potest. reg. p. 1. num. 15. Gail. 2. *obs. serv. 62. n. 9. Natt. conf. 554. n. 33. tom. 3. Gloria Principum, l. penult. C. de donat. inter vir. l. 1. C. de thesaur. Reusner. dec. 4. num. 51. lib. 4. Cravett. conf. 14. num. 16. Cephal. conf. 369. num. 73. Pro-**

prium Senatorum, *arg. l. 7. §. 3. ff. de donat. Nolden. de stat. Nobilit. c. 2. n. 30. §. 3.*

XXI.

Nemo in necessitatibus liberalis existit, *l. 18. de Adim. legat.* Unde donare non dicitur, qui necessariis oneribus succurrit. Ex Oldrat. Berlich, *lib. 2. decis. 229. in fin.* ubi exemplum in marito impensas in morbum mulieris faciente, quod non donare videatur, *Vide infra lib. 10. tit. de Liberalitate.*

XXII.

Donanti qui vicissim aliquid præstat, videtur compensare donationem, *l. si remunerandi 12. §. inde Papinianus 8. mand.*

Limita: si animus donatarii & donandi intentio appareat, secus si credendi animus allegetur, *l. 3. C. de religiof. ubi Sich. n. 2.*

XXIII.

Donatio juris liquidi est remissio, *l. si quis delegaverit 12. ubi Bart. de Novat. l. 4. C. eod. tit. l. hoc jure 19. §. 1. ff. de donat. l. si quis obligatione 11. de R. l. Bart. in l. si quis cum aliter. num. 8. de Verb. Oblig. l. Modestinus. ubi Doctores de donat. Alexandr. consil. 22. num. 8. volum. 1. Wesemb. lib. 1. conf. 3. num. 63.*

XXIV.

DONARE est perdere, *l. filiusfamilias 7. ff. de donat. l. cum de indebito 25. vers. qui non solvit. ff. de probat. [l. 1. §. sed etsi non mortis 2. ff. de ration. distrab. Joseph. Mascard. de probat. concl. 554. num. 1. & 2. Johan. Goedd. 3. Conf. Marp. 26. num. 66.] Surdus de aliment. tit. 6. quæst. 1. num. 4. cum segg. & quæst. 5. num. 7. cum segg. & conf. 5. num. 72.* [Donare enim non est administrare, sed dilapidare, Bald. in l. pactum Curatoris. num. 1. C. de pact. l. filiusfam. in verb. ut perdat ff. de donat. & in l. 1. n. 3. C. si advers. donat. per l. si fundum. §. pen. ff. de legat. 1. Wesemb. 1. consil. 3. n. 64. quod intelligi debet, cum donatur indignis. Cancr. variar. part. 2. cap. 5. num. 64. & cap. 8. n. 109.]

XXV.

DONARE suum nemo præsumitur, *l. cum de indebito 25. vers. si vero. ff. de probat. l. Campanus. 47. ff. de oper. libertorum l. fin. C. de novat. Tiraquel. in l. si unquam. verb. donatione largitus. num. 206. C. de revocand. donat. Menoch. de arbitr. casu 88. Pichard. ad princ. Inst. quibus non est permisum facere testam. numer. 66. Mascard. de prob. conclus. 554. num. 1. Surdus de aliment. tit. 6. quæst. 5. num. 7. Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 8. quæst. 1. num. 5. Brunor. à Sole in locis communib. verb. donatio. num. 15. Joseph. Sesse Aragon. decis. 182. num. 6. Marian. Antonin. variar. resolut. lib. 2. resolut. 23. num. 11. & 12. Bellet. disquisit. clerical. part. 1. tit. de bonis clericor. §. 9. num. 7. Farin. in praxi crimin. part. 4. decis. 136. in addit. lit. C. Flores de Mena var. lib. 3. quæst.*

qvast. 23. num. 90. Octav. Glorit. respu part. 3. num. 47. in princip. Piccardus ad princ. Institut. quibus non est permittum fac. testam. num. 66. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 824. n. 17. Ita ut potius error, quàm donatio præsumatur, ex Mascard. de probat. concl. 554. num. 5. & conclus. 639. num. 10. & concl. 1173. num. 4. Menoch. consil. 1. num. 215. Flamin. Paris. d. tract. lib. 9. quæst. 19. num. 5. Joseph. Sesse d. decis. 182. num. 5. Bened. Agid. in repet. ex hoc jure. ff. de Justit. & Jur. p. 11. cap. 11. num. 25. Natt. cons. 77. num. 16. Rolandus à Valle consil. 11. num. 46. volum. 3. Ruin. cons. 215. volum. 1. Becc. cons. 32. num. 70. Surdus cons. 202. n. 14. cum segg. Octav. Glorit. resp. 10. n. 111. novissimè Joseph. Vela disert. 21. num. 45. post princip. vers. at in dubio. [add. & Bald. cons. 189. Creditor. in fin. lib. 2. Dec. cons. 350. num. 4. cons. 571. num. 4. cons. 644. num. 5. Jason. in l. Juris gentium §. si cum nulla. num. 28. de pact. etiam si in facto proprio esset. l. etsi me putem. 22. in princ. cum gloss. ff. de conduct. indeb. junct. l. 1. eod. Curt. jun. cons. 56. num. 5. qvem secutus Cravett. cons. 77. num. 14. cons. 142. numer. 26. Ruin. cons. 215. num. 12. lib. 1. Sic fatuitas potius quàm donatio præsumitur, Bald. in l. generaliter. C. de non num. pecun. imò datum potius præsumitur ex ea causa, quæ minorem iactationem continet, quam ex alia. Buttr. cons. 65. Cravett. cons. 106. n. 11. Hinc stultum & dementem præsumi eum, qui omnia sua donat, dixit Paris. cons. 88. n. 13. lib. 2. vid. Tiraq. in l. si unquam. in verb. donatione largitus. num. 209. C. de revocand. donat.] & ideò omnis sumitur conjectura, ut donatio evitetur, l. eleganter 24. §. qvi reprobos 1. ff. de pign. act. l. si cum aurum 10. ff. de solut. Decius cons. 150. num. 4. Surdus cons. 262. num. 73. Carol. Bardel. cons. 22. num. 40. quos refert Octav. Glorit. resp. 1. part. 3. num. 47. [Alex. cons. 40. lib. 4. num. 4. cons. 164. num. 6. lib. 5. & cons. 87. num. 15. lib. 6. Treutler. disp. 19. thes. 2. lit. a. vol. 2. Vult. 1. cons. Marp. 15. num. 150. Donatio enim fundata ex præsumptione nonnunquam est fallax: & ideò facilè per aliam potest tolli, ne fictio plus habeat roboris, quàm veritas, & tacitum plus valeat expresso, Tiraqvell. in d. l. si unquam. num. 156. Afflict. decis. 80. num. 4. Gilman. 4. 1. vot. 5. n. 53. Carpov. p. 2. const. 19. defn. 28. n. 2. & p. 2. const. 12. defn. 38. num. 2. & p. 3. const. 11. defn. 15. n. 6.]

Limita, si animus donatarii & donandi intentio appareat, ut si credendi animus allegetur. l. 3. Cod. de religiof. ubi Si-

chardus num. 2. Plures exceptiones vide in Colleg. Jurid. Argent. de negot. gest. thes. 43. Et tradit Cravetta 1. cons. 159 in princip. Divino subsidio ex corde postulato. n. 4. Donationem præsumi tribus concurrentibus, nempe (1.) conjunctione sanguinis, vid. Axiom. §. 9. (2.) patientia longi temporis. (3.) redditione rationum nunquam exacta per text. l. servus communis 38. §. un. de donat. inter vir. & ux. Menoch. 1. cons. 29. n. 32.

XXVI.

Inter quasunque personas est præsumtio pietatis singularis, inter illas est præsumtio donationis. L. Neseñnius 34. ff. de negot. gest.

Ratio: quia tales personæ non censentur habuisse animum alterum obligandi, sed à pietatis nexu se liberandi.

Exempl. sic si avia alimenta præstiterit, donasse videtur. d. l. 34. ff. de negot. gest. idem in matre. l. 11. C. eod. & avunculo. l. 27. §. 1. ff. eod.

De revocatione donationis propter supervenientiam liberorum vid. LIBERORUM SUPERVENIENTIA.

XXVII.

Quoties quid donatur pro impetranda gratia, toties licite accipitur l. un. C. de suffrag. quia nullus Ministrorum Principis alicui obligatus est ad gratiam conciliandam: si igitur pro opera ideò impensâ muneris aliquid offerri potest Ministris, potest etiam acceptari, modò nihil fraudis concurret, sed agatur de re ex merâ Principis liberalitate dependente.

XXVIII.

Quicquid donatur pro impetrandâ Justitia, illud illicitè datur & accipitur, quia qui dat, judicem muneribus accipiendis assuefacit, iudex vero accipere nihil potest pro eo, ad quod gratis & sine ullo redhōstimento tenebatur. Conf. L. 2. §. fin. ff. de Conduct. ob turp. caus.

Limit. nisi aliquid saltem detur ad maturandam sententiam. Zoxl. ad ff. eod. n. 3. vid. rubr. CORRUPTIO.

CAP. LVI.
Dormiens.

Dormiens non committit maleficium. Gail. lib. 2. observ. 110. Clem. unic. de homicid. & can. si concupiscentia 8. caus. 15. q. 1. non enim peccare videtur, qui dolo caret, can. testamentum 1. ubi gloss. ad verb. rea distinct. 6. Bartol. in l. penult. ff. ad L. Pompej. de parricid. per l. 24. §. 2. vers. vitium ff. de damn. insect. cap. fin. ubi Dd. de his qui fil. occid. Wesenb. in parat. ff. de injur. numer. 4. Unde dormiens furioso quoad intellectum ac amenti comparatur, cap. majores 3. §. sed adhuc. & §. item queritur. de baptis. ac mortuo similis esse dicitur. Clem. 1. in fin. de Summ. Trinit. ubi Cardin. Dd. in l. 1. §. adpiscimur. ff. de acquirend. poss. Bart. in l. ut vim. ff. de just. & jur. Sic Virgil. lib. 6. Aeneid.

Dulcis

Dulcis & alta qvies placidaque simillima
morti.
Item:

Stultee quid est somnus gelida nisi mortis
imago?

Alia plura retulit Tiraquell. in tract. de penis
legum caus. 5. num. 2. ubi num. 3. refert Plato-
nem lib. 6. de LL. sic dicentem: Nemo dum
dormit alicujus pretii est, non magis quam si non
viveret. add. & Menoch. 2. arb. jud. 327. num. 5.
Zali. ad d. l. 1. §. adipiscimur. num. 8. de acqui-
rend. poss. Damhoud. in prax. crimin. cap. 84.
num. 10. Covarr. in clem. si furiosus. in initio 3.
part. relect. §. 5. n. 6. Plac. lib. 1. delict. cap. 31.
num. 3. & Mart. Socin. ad cap. ad audientiam.
num. 14. de homicid.

CAP. LVII.

De Dote. Dotalitio.

Axioma I.

Quod judicatur de dote, idem & de augmento
ejus judicari debet. *Auth. aequalitas. C. de pact.
convent.* Augmentum enim dotis nihil ab ipsa
dote differt, & quod in ea locum habet, etiam in
augmento dotis merito obtinebit. *l. inter socer-
um 26. §. cum inter 2. ff. de pact. dotal. l. etiam.
8. Cod. de jur. dot. Roland. à Valle in tract. de
lucr. dot. g. 100. Regner. Sixtin. vol. 2. Consil.
Marpurg. 17. num. 16. Menoch. conf. 154. num. 5.
Wesemb. 1. conf. 26. num. 26. & 28. cum eodem
jure argumentum censetur cum principali &
hujus naturam sequatur. *l. si convenerit 18. §. si nu-
da 1. ff. de pign. act. Sebast. Medic. in tract. de
statut. p. 4. quest. 28. num. 5. vers. in quibus regu-
la fit. add. & Anton. Fabr. in Cod. lib. 9. tit. 6. de
fin. 3. n. 2. Carpov. p. 3. Jurisprud. forens. con-
sist. 23. defin. 10. num. 6.**

II.

Pro dote relicta sapit institutionem. Jason.
in *Auth. novissimi. cap. de testam. num. 33. Jul.
Clar. de testam. quest. 38. num. 12. Wesemb. 2. conf.
85. num. 35.* Unde etiam dos censetur esse loco
legitimæ, *l. quoniam 32. C. de testament. l. unic. §.
videamus 11. C. de rei uxor. act. Gemin. Philip.
Franc. in cap. 2. de pact. & ibi: Georg. Natta,
Castr. conf. 120. notandum. num. 2. & 3. volum. 2.
Alex. conf. 27. videretur. num. 6. & 7. vol. 5. latè
Coraf. in repet. l. filium quem. in fin. num. 115.
cum mult. segg. Ricard. Matth. Cyn. & Bald. in
l. sancimus. C. de nupt. Bart. in l. Titio §. Titio ge-
nero. ff. de cond. & demonstr. Conf. Argent. 1. conf.
86. num. 73. Vult. 2. Conf. Marp. 29. n. 41.*

III.

Dos succedit loco alimentorum eorumque ea-
dem est ratio, quæ dotis, gloss. in l. ob es. Cod. de
præd. minor. Hartman. Pistor. 2. obs. præf. quest.
37. num. 4. Salicet. in l. qui liberor. ff. de rit. nupt.
Alex. in l. 32. §. 1. de cond. indeb. Matth. de Af-
flic. decis. 111. n. 10. Bald. Novell. in tract. de dot.
p. 6. priv. 16. Carpov. p. 2. jurispru. for. consist.
46. defin. 20. num. 10. & p. 4. consist. 26. defin. 2. n.
4. æquiparatur cum causa studiorum, Bart. num.
31. Jason. num. 51. Alex. & communiter Dd. in l. 2.

ff. solut. matrim. Wesemb. part. 2. consil. 80.
num. 7. & est instar peculii, quod dicitur §. ff. de
impens. in rem dotal. fact. Concennat. lib. 2.
quest. juris §. num. 2. Unde quia constat dotium
causas esse privilegiatas, l. 1. ubi Dd. ff. solut. ma-
trimon. æquiparantur etiam piis causis, c. 1. §. do-
nare qual. olim pet. feud. alien. 2. f. 9. l. cum num.
32. §. mulier 2. ff. de cond. indeb. Bald. in l. sicut
ab initio. in fin. C. de O. & A. Everhard. in loc. le-
gal. à dot. ad piam caus. num. 1. Natta conf. 100.
num. 14. lib. 1. Cephal. conf. 485. num. 91. atque
etiam fisci privilegiis gaudere dicuntur, *l. dotis
tua 9. ubi not. Goth. C. de jur. dot. l. 2. & ibi gloss.
C. de priv. fisc. l. 2. C. in quibus caus. pign. tac.
contr. junct. l. un. §. 1. C. de rei uxor. act. l. fin.
Cod. de pact. convent. l. assiduis 12. C. qui pot. in
pign. ideoque etiam favore dotium quam pluri-
ma contra juris communis regulas permilla &
constituta sunt. *l. 1. C. de rei ux. act. l. 1. l. ad a-
ctionem 6. C. de dot. promiss. d. l. assiduis 12. §.
fuerat. 29. Inst. de action. Dd. in l. 1. ff. solut. ma-
trim. Bald. Novell. de dot. p. 6. Roland. à Vall.
conf. 25. num. 23. lib. 4. & dicitur cum fisco pari
passu ambulare, exceptio tamen est in causa pri-
mipilari, *l. satis notum 4. C. in quib. caus. pign.
tac. contr. l. utilitas 3. C. de primipil. lib. 12. Hart-
man. ab Eppingen lib. 2. tit. 27. de creditor. ob-
serv. 19. quin & dotis causa aliquando fisco est
potior, *l. dotis tua 9. C. de jur. dot. Didac. Co-
vart. 1. var. resolut. 16. num. 7. circa fin. Socin.
Rip. Jason. & Dd. in d. l. 1. ff. solut. matrim.
Schneidew. ad §. fuerat. n. 56. Inst. de action.
Anton. Peregrin. de jur. fisc. lib. 6. tit. de pign. &
hypoth. num. 24. Hartm. Hartm. d. observ. 19. &
obs. 17. eod. tit. 27. num. 12. magisque privilegia-
ta, arg. l. unic. C. de rei uxor. act. junct. d. l. as-
siduis. Hartm. Hartm. d. observ. 17. num. 4. 9. 12.
adeo ut in ambiguis non pro fisco, sed pro dote
responderi debeat, *l. in ambiguis 85. ff. de R. I. l. 2.
C. de jur. fisc. Johan. Goedd. 1. Conf. Marp. 24.
num. 170.* Doti tamen non ita favendum, ut aliis
injuriæ vel damnum faciamus. *cap. extenore 11.
extr. de foro compet. Ludov. Gomez. ad §. fuerat.
Inst. de Actionib. num. 32. Carpov. p. 1. Jurispr.
Forens. consist. 28. defin. 65. num. 13.*****

IV.

Dos sine matrimonio esse non potest, §. si quis
adversus 12. Institut. de nupt. l. 3. ff. de jur. dot. l.
ult. C. de donat. ante nupt. l. sancimus 24. C. de
nupt. Carpov. p. 2. constitut. 46. defin. 20. num. 5.
nec dos esse potest, ubi matrimonium adhuc nul-
lum est, *l. si ego 9. in pr. l. tali 48. ff. de jur. dot.
Carpov. p. 2. constitut. 13. defin. 25. num. 3.* quia
dotis datio est de solennitate matrimonii, *can. 1.
caus. 30. q. 5. Nicol. Boër. decis. 22. n. 2. Carpov.
p. 1. constit. 28. defin. 3. num. 5.* nec dos nisi secu-
tis nuptiis debetur, *l. cum multa 20. C. de donat.
ante nupt. Carpov. p. 3. constit. 19. defin. 8. num. 5.*
cum semper in se conditionem habeat, si nuptiæ
sequantur, *l. promittendo 41. in pr. ff. de jur. dot.*
Matrimonium tamen potest esse sine dote. *l. ult.
C. de donat. ante nupt. l. ult. C. de repud. Wesemb.
in parat. de jure dot. n. 1.*

V.

Dotis numeratio, non scriptura dotalis, rem
facit

faciat dotalem. l. 1. C. de dot. caut. non num. l. si ex cautione 3. C. de non num. pec. ubi gloss. in verb. probare l. cum citra 15. C. de jur. dot. Gail. 2. obs. 81. num. 2. Dos enim traditionis facto constitui dicitur Bart. in rubr. ff. solut. matr. num. 16. & 21. Wescenb. cons. 11. n. 22. Vult. 2. cons. Marpurg. 29. num. 25. ideoque nec presumi datum in dotem ajunt Bart. in l. nullam. num. 3. 4. C. de jur. dot. Phanuc. de lucr. dot. gloss. 10. num. 38. Bart. in l. si constante. quest. 7. ff. solut. matrimon. num. 15. Bald. Novell. de dot. p. 6. privil. special. 14. Ea propter sicut dotis constitutio non presumitur, sed probanda est, ut post alios deducit Menoch. de presumpt. lib. 3. pres. 7. per tot. Anton. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 2. definit. 8. n. 2. ita nec numeratio dotis, etiamsi promissa sit, presumi debet, sed probanda erit; ut idem tradit Menoch. d. pres. 7. num. 1. v. Mævium lib. 3. ad Jus Lubet. art. 9. n. 19.

VII.

Quæcunque bona ab uxore marito tantum traduntur, illa dotalia non presumuntur, nisi hoc exprimitur.

Ratio: quia constitutio dotis facti est, & bona talia possunt esse paraphernalia Carpz. P. 2. C. 16. def. 11.

Limit. ut non presumantur dotalia ex se, bene tamen ex aliis conjecturis, si v. g. uxori ideo bona legata, ut ei in dote essent. l. 71. §. 3. ff. de condit. & dem.

VIII.

Ob quam causam filia poterit exheredari, ob hanc etiam potest dote privari, quia uti exhereditatio, ita quoque dotis privatio fit ob ingratitudinem: ita ergo si ante vigesimum quintum annum in corpus suum peccaverit, poterit ideo dote privari.

VIII.

Quoties soror aliunde dotem non habet, nec sine dote honestam nubendi conditionem invenire potest, toties frater illam dotare tenetur. arg. l. 12. §. 13. ff. de admin. tut.

Ratio: quia fratris dotandi officium saltem est subsidiarium. Ita ergo si a patre, avo vel matre dotari possit, frater non tenetur. Idem est, si ob singulares animi dotes nubendi conditionem obtinere possit.

Declar. ut procedat (1.) si frater ipse habeat sufficientia bona. (2.) si frater sit germanus seu consanguineus. d. l. 12.

IX.

Quodcunque potest alienari, illud etiam potest in dotem d. ri. seu: Quodcunque in re aliqua est alienabile, illud quoque est in dotem dabile. Quia dotis datio nihil aliud est quam alienatio, cum per illam quoque dominium transferatur. Hinc igitur fructus feudi in dotem dari possunt, non ipsum feudum.

X.

Quotiescunque maritus ratione dotis est debitor quantitatis, toties illam liberè alienat, quia sic maritus non tenetur ad idem restituendum, sed tantum ad simile l. 42. ff. de Jure Dotium. Itaque si dos in pecuniâ consistat, maritus pro arbitrio & libitu eam expendere potest; sin verò

in bonis immobilibus, marito ea alienare non licet, sed saltem iis utitur atque fruitur. tot. tit. ff. de fundo dot. pr. Inst. quib. alien. licet vel non.

XI.

Quotiescunque rei dotalis fructus sine alienatione percipi non possunt, toties eam liberè alienat maritus. Ratio est in l. pro oneribus 20. C. de jure dot. Ita ergo res mobiles licitè alienat maritus, ita quoque bibliothecam, l. 4. ff. de fund. dot.

XII.

Quascunque impensas repetit bonæ fidei possessor, eas quoque repetit maritus ex fundo dotali.

Ratio: quia etiam maritus est bonæ fidei possessor, quippe qui ex dispositione & voluntate veri domini possidet. Ita ob necessarias & utiles impensas maritus res dotales non antè restituere tenetur, quam ipsi satisfactum; quoad voluptuarias autem permittitur marito auferre ornatum, quem posuit, modò sine læsione rei auferri possit. tot. tit. Dig. de Impens. in res dot. fact.

Limit. ut non procedat in impensis voluptuariis voluntate uxoris factis. Hæ enim à marito repeti nequeunt. quod hic singulare l. 11. pr. ff. eod.

XIII.

Quoties legitimæ dotis ab extraneo relictum, toties semper est conditionale, si scil. nuptiæ fuerint secutæ l. 71. §. 3. ff. de condit. & dem. qui dos semper præsupponit matrimonium.

XIV.

Quoties legatum dotis à patre relictum filiæ, toties purum est, & ad heredes transmissibile.

Ratio: quia hoc intuitu legitimæ à patre relictum videtur, legitima autem ab omni conditione & dilatione debet esse libera. l. 32. de inoff. testam.

Limita: modò præter hoc legatum non sit relictæ filiæ legitima: sic enim cessat dicta ratio, adeoque & ipsa regula.

XV.

Dos congrua dicitur quæ respondet legitimæ, Salicet. in l. sancimus. in fin. C. de nupt. Alex. cons. 69. num. 2. vol. 1. & cons. 7. vol. 2. & cons. 83. num. 4. Dec. cons. 180. in princ. Crot. cons. 120. num. 44. Neviz. cons. 95. num. 10. Gailius 2. obs. serv. 147. num. 6. nomen enim dotis intelligitur de dote congrua. Vult. 2. Consil. Marp. 29. num. 50. Unde & in dubio lex iudex & quilibet bonus vir arbitratu patrem semper discrete, congrue ac convenienter filiæ dotem constituisse, Cast. cons. 275. num. 5. Laut. de Fano in tract. extant. m. sc. fam. bon. succed. circ. fin. Simon. de Prat. cons. 138. num. 43. Contra vero Dos modica appellationem dotis non meretur, Regner. Sixtin. 2. consil. Marpurg. 19. numer. 36. arg. ejus quod dicitur, quod modicum & nihil in jure æquiparari soleant. l. Senatus 43. §. Marcellus 1. ff. de legat. 1. l. quamvis 32. ff. de condit. & demonstr. Natt. cons. 448. n. 10.

XVI.

Dotare filiam patris est officium. l. fin. vers. utrumque. C. de dot. promiss. Socin. regul. 348. Diaz.

Diaz. reg. 523, etsi filia sit dives, d. l. fin. & bona habeat propria, Alex. in l. 1. num. 12. ff. solut. matrim. quod & verum est, si vel maxime ab extraneo aut marito suo filia esset dotata, quia pater adhuc ipsi dotem assignare tenetur, Bald. Novell. in tract. de dot. p. 6. priv. 16. num. 8. Vult. 2. conf. Marpurg. 49. n. 4.

XVII.

Dos debet assignari secundum consuetudinem regionis vel patriæ. Corneus conf. 48. incip. de pluribus. col. 3. volum. 2. & conf. 107. incip. in hac col. penult. & fin. vol. eod. & conf. in. videtur. col. 2. vol. 11. Socin. confil. 288. circa prim. quest. col. 7. n. 17. lib. 2. Conf. Arg. 1. conf. 86. n. 38.

XVIII.

Dos mulieris est proprium matrimonium, l. 3. §. ergo etiam §. ff. de minor. l. Pompejus 8. ff. fam. l. ercisc. l. pater filiam 14. in princ. ad Leg. Falcid. l. in rebus 30. C. de jur. dot. l. unic. §. & hoc ex rei. 14. C. de rei uxor. act. l. quævis 75. ff. de jur. dot. l. fruct. 7. §. si fundum vero 12. l. si consil. 24. §. si maritus §. ff. solut. matr. l. pater filia 71. ff. solut. matr. gl. in l. Lucius Titius. ff. quibus mod. pign. solv. Vult. 2. conf. 29. num. 1. Mulieri enim debetur etiam constante matrimonio, l. servum dotalem 21. ff. de manumiss. & dicitur esse in bonis uxoris. l. 4. ff. de collat. bon. respectu mariti aliena, & naturaliter in dominio uxoris etiam constante matrimonio. l. in rebus 30. C. de jur. dot. atque sic rei vindicatione experiri posse ait, l. 3. Cod. de Rei vindic.

Declara, maritum Legis autoritate haberi ac esse Dominum rerum dotalium quoad effectum rei vindicationis, ac ius utendi fruendi, sed non nisi revocabiliter, mulierem verò jure naturali ac revera Dominam permanere, d. l. 30. C. de jur. dot. prout sentiunt Francisc. Connan. l. 8. comm. 9. Johan. Cora. lib. 5. miscell. cap. 14. Jac. Cujac. 10. obs. 52. Carpov. 2. Jurisprud. Forens. conf. tit. 42. de fin. 19. n. 21.

XIX.

Dos & donatio propter nuptias æqualitatem desiderant, Auth. equalitas. C. de pact. convent. Auth. dos data. Cod. de donat. ante nupt. §. est aliud. Insit. de donat. c. donatio ibique. Canonista de donat. inter vir. & uxor. Gail. lib. 2. observ. 178. n. 1.

XX.

Dos in priori matrimonio constituta, censetur repetita cum omnibus suis qualitatibus in contractu matrimonii secundi, Gail. lib. 2. observ. 82. num. 7. per l. 30. de jur. dot.

Hanc regulam eleganter declarat Sandæus lib. 2. decis. Eris. tit. 2. de fin. 3.

XXI.

Quotiescunque non constat de verà dotis illatione, toties nec debetur dotalitium, quia hoc constituitur intuitu dotis.

Exempl. hinc igitur ob solam mariti confessionem de dote illatâ non tenebuntur agnati dotalitium constituere, quia talis confessio fraudis suspicione laborat, secus est in liberis, Carp. P. 2. C. 44. d. 10.

Limit. nisi vidua post mortem mariti dotem

unâ cum usuris offerat, modo tamen dos fuerit promissa, Conf. Henn. de jure dot. c. 4. §. 22.

XXII.

Quodcumque juris habet usufructuarius, illud quoque vidua habet in dotalitio, quia dotalitium nihil aliud est quàm usufructus; hinc locare alteri poterit dotalitium, servitutem eidem imponere &c. ita tenebitur ad inventarii confectio-nem.

Limit. ut procedat, si vidua ipsa habeat bonorum administrationem: Aliud est, si certas pensiones annuas (Aliment Gelder) accipiat.

An de dotalitio transigi possit, vid. Rubr. TRANSACTIO.

XXIII.

Vidua habet jus retentionis in bonis mariti, donec ab heredibus præstetur dotalitium. Wesenb. Conf. 77. vol. 2.

XXIV.

Fructus dotalitii mortuâ usufructuariâ dividuntur inter agnatos & heredes pro ratâ temporis, Wesenb. P. 2. Conf. 93. n. 10.

XXV.

Vidua usufructuaria tenetur ædificare & reparare dotalitium, si sit resectio modica; ruinosa autem ædificia reparari faciat expensis eorum, qui successionem expectant. Ludovic. Roman. singul. 148. neque tenetur vidua de dotalitio suoolvere debita, mariti, nisi promiserit. Myrsing. Resp. 38. n. 3.

CAP. LVIII.

Dubitans, Dubietas,
Dubitare.

Axioma I.

Dubitare de singulis non est inutile, gl. in l. nemo. C. de Summa Trinitate. optime enim per rationes dubitandi & decidendi veritas invenitur: dubitatorum enim solutio veritatis est inquisitio. Moguntin. in consil. 3. inter conf. Zaf. 1. num. 3. & 4. in 2. tom. Conf. Arg. volum. 2. conf. 57. num. 97. & Jaf. 86. num. 30. lib. 5. oportet non solum dubitare, sed etiam rectè dubitare; solvere enim nescit is qui modum nescit, & qui sine dubitatione tali ad solutionem & inventionem veri progrediuntur, similes sunt iis qui iter faciunt nescientes, Aristot. 3. Metaph. 1.

Excipe: nisi res per solas rationes decidendi tractare non est necessarium, Erncitus Cothm. lib. 2. respons. 53. n. 4.

II.

Dubitans ab ignorante non distat, l. manifestissimi 22. §. si autem 2. Cod. de furt. Gamm. Lufit. decis. 91. num. 1. in princ. gloss. in l. de statu 15. ff. de testam. Bart. in l. admonendi, in 4. col. ff. de jurejur. cum dubitans & ignotans regulariter comparentur, Alex. & Dec. in l. quâdâ. C. qui admittit. Conf. Arg. conf. 67. num. 15. lib. 1. vid. l. 2. §. si qui ff. de bom. liber. exhib. Tiraqvell. de retract. p. 1. §. 36. gl. 2. num. 31. Hannibal. in l. naturaliter. num. 192. de usuc. Menoch. conf. 9. n. 53.

Unde

Unde & non solum errans, sed & dubitans poterit datum factumve repetere, §. *quæ de fullore 16. Inst. de furt. l. fin. C. de condit. indeb. l. 1. de legat. 3. Treutl. 1. disp. 22. thes. 4. lit. e.* cum ignorantiam dubitatio imitetur, *l. 1. in princ. ff. de legat. 3. l. 14. l. 15. ff. qui testam. fac. poss.* Hinc efficitur, quod testis dubitative deponens nihil probet. Bartol. in *l. 2. §. idem Labeo. num. 5. de aqu. plur. arcend.* quia dubia probatio non est probatio. *cap. in presentia de probat. vid & Vasq. lib. 7. contr. jur. 63. num. 4. Ungep. exerc. Justin. quest. 2.* ubi ait, quod quando dubitans in *d. l. fin. C. de condit. indeb.* comparatur ignoranti, illud non fiat quoad bonam fidem, quam dubitans nunquam habuit, aut habere potest, sed fiat quoad conditionem indebiti: cum in dubitante cesset ratio, quæ conditionem impedire solet, nimirum donationis præsumptio, nec qui animo titubante solvit, donare videtur. Hinc in materia possessionis d. dubitationem faciunt duplicem, unam, quæ plus habet fidei, quam suspicionis, alteram, quæ minus habet fidei, plus suspicionis. Qui enim dubitat, an res sua sit, magis tamen opinatur rem suam esse quam alienam, illasæ conscientia adhuc rem possidere dicitur. At qui ita dubitat, vix ut credat rem suam esse, & plane suspicetur rem esse alienam, non probabilem habet opinionem, sed in supina prius crassaque dubitatione versatur, lasamque adeo habet conscientiam, ac in dubio in mala fide erit. *l. un. C. unde vi. nec jure possidere videtur, vid. Fach. contr. jur. 65. Covarr. ad c. possessor de R. l. in 6. p. 2. §. 7. num. 3. & Surd. decis. 265. num. 17. ubi num. 47. & 62. dicit, quod dubitans tenetur inquirere, & de facili potuit certificari, Franc. Bec. conf. 111. num. 11. Idem Surdus conf. 379. num. 18. & conf. 528. num. 43. Decian. conf. 39. num. 21. vol. 2. Stort. Odd. de restit. in integr. part. 1. quest. 8. art. 9. num. 47. Farinac. fragment. crimin. part. 2. lit. I. n. 96.*

III.

Inter homines nihil est sic indubitatum, ut non possit suscipere quandam sollicitam dubitationem. *Nov. 44. cap. 1. §. 3.* unde videmus, quod dubitare solent etiam peritiores, *l. 17. de jur. patr. & Triboniano etiam non erat infrequens dubitationes fingere & ullæ fuerunt unquam, §. & plures 2. Inst. de vulg. subst.*

IV.

Dubitationes sæpe vanæ sunt *Nov. 19. in præfat. talis est, ubi in casu instrumenti versamur. Joh. Cephal. conf. 480. num. 10. Joh. Goedd. conf. Marpurg. 33. num. 48.* nec in re satis clara longior inducenda dubitatio, ut ait Castr. *conf. 466. ad quod num. 1. vol. 1. per l. ille aut ille 25. §. cum in verbis 1. ff. de legat. 3. l. jam hoc jure 4. §. ult. de vulg. subst. fac. l. à nullo 4. C. de fer. l. continuis 37. §. 1. de V. O. Welenb. 1. conf. 24. n. 14.*

CAP. LIX.

Dubium.

Axioma I.

In dubiis & de jure non ita clarè decisæ casti-

bus licet imitari & sequi exempla aliorum, *l. Titius 54. 14. ibi: quod mihi videtur non tantum acquiritur ad SC. Trebell. l. filius emancipatus. ibi sic enim invenit ad Legem Corneliam de fals. l. 3. ibi: probatis iis quæ in oppido. Cod. de edif. privar. quod adeo procedit, ut si de jure aliquid non valeat, si tamen servetur de facto, observandum sit, Glossa in *l. qui habebat. §. 1. ff. de manumiss. Alexand. conf. 107. incipit, pro investigatione lib. 3. Hartmannus Pistor. lib. 1. quest. 15. num. 106. Jason. in *l. dedi. §. si liber. num. 1. ff. de condit. caus. dat. Decius in cap. ob atæ. de appellation. Cagnol. in *l. si quis major. num. 216. C. de transact.****

II.

In dubiis à verborum proprietate non est recedendum. *l. non aliter 9. ff. de legat. 3.* Regulariter enim, quoties dubitatur in Lege de re aliqua vel disponitur,abilitas alii omni respectui præponenda est. *l. qui testamento 14. ff. de testam. Hartm. Pistor. 1. q. 38. num. 21.*

Limita, nisi quando lex vel dispositio in sensu proprio absurditatem, iniquitatem vel inhumanitatem contineret, *l. in ambigua 19. ff. de Legib. vel quando ratio dispositionis, quæ in dubio attendenda est, repugnaret, vel quando communis usus loquendi (ut qui in talibus casibus attendendus est. Alc. conf. 204. n. 4. & conf. 307. Consil. Arg. 1. conf. 1. n. 72.) esset in contrarium. Everh. in loc. ab opin. Vulg. num. 5. pag. 125.*

III.

Dubitationis tollendæ causa sæpe quædam in oratione adjiciuntur, quæ, etsi non exprimerentur, inessent, *l. 47. in fin. de condit. & demonstr. l. 56. ff. mand. l. 81. de Reg. Jur. Dn. D. Büsch. commentar. defend. 2. F. 55. not. 3.* Hinc dicitur, quod quæ dubitationis tollendæ gratiâ adduntur, jus commune non lædant, sed potius ex ea interpretationem recipiant, per ea quæ congescit Decius *ad d. l. 81. de Reg. Jur.* quam regulam illustrat exemplo Hænon. *ibid. disput. 9 pag. 107. ubi vid.* Unde etiam multa in dubiis tolerantur, quæ in casu claro non permitterentur. Exempla hujus regulæ vide apud Alciat. in *l. ult. C. de transact.* & in his quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus, *cap. juvenis. de sponsalibus.*

IV.

In dubio actus debet judicari potius licitus quam illicitus. Alciat. in *tr. de præsumt. 2. reg. præf. 1.* maxime quando versamur in his quæ non sunt de genere prohibitorum. *Marf. conf. 61. n. 28. & 96. num. 8. Bertazol. decis. 2. conf. 385. n. 10. & 11.*

V.

In dubio animus nocendi non præsumitur. Gloss. in *l. fluminum. §. fin. de damn. infecti. Salicet. in *l. altius. C. de servit. Paul. Castr. in *l. cum eo ff. de serv. urb. præd. Alex. de Imol. conf. 174. lib. 2. Consil. Argent. Conf. 88. n. 28. lib. 1.* cum in dubio nemo credatur in id consensisse, quod sibi nocet. Hænon. *ad l. 9. disp. 3. de R. I.***

VI.

In rebus dubiis judici facultas est concessa superiores Magistratus consulendi. *Nov. 82. §. pen. & Nov. 113. §. cæterum.*

¶ VII. In

VII.

In dubiis casibus semper sequi debemus illam opinionem, quæ magis faveat publicæ utilitati. Bart. & Dd. in l. 1. §. 1. ff. sol. matr. Marant. disp. 4. quæst. leg. n. 20. p. 431.

VIII.

Dubium dicitur, quod potest referri ad utrumque significatum. l. ita fidei 40. ff. de jure fisci. gl. in l. veteribus. ff. pacti. Bart. in l. ab exemptione. num. 7. circa medium. de appellat. Felin. in cap. clamor. col. fin. vers. ultimo suas. de test. Aretin. conf. 84. num. 5. Corn. conf. 30. num. 7. vol. 3. Tiber. Ceraf. conf. illustr. 9. vol. 3. n. 1.

IX.

DUBIA in meliorem partem sunt interpretanda, l. cum creditor 55. ff. de furt. l. proxime 3. ff. de us. græ in testam. delentur. fac. l. 7. pr. & §. 4. de furt. Coll. Arg. eod. tb. 12. num. 36. cap. elote. 2. de Regulis Juris. [Quia in dubiis semper benigniora præsumenda. cap. ult. de præsumpt. l. pen. de pen. l. semper 56. ff. de Regulis Jur. nec unquam capi debet præsumptio delicti. l. merito 51. ff. pro soc. sed potius actus indifferens juxta leges factus, quam contra Leges. Hyppolit. in l. 1. num. 68. C. ad Leg. Corncl. de sicar. & in rubr. de fidejuss. num. 41. Jason. in l. post dotem n. 22. solut. matr. Menochius conf. 95. n. 61. Alex. conf. 30. lib. 7. Roman. conf. 113. Alciat. in tract. de præsumpt. reg. 3. præf. 1. Welenb. 1. conf. 33. n. 26. Vid. & Aldret. de relig. disciplina tuenda, lib. 2. cap. 4. n. 23. Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comparat. 16. num. 2. Farinac. in praxi crimin. part. 2. quæst. 85. n. 27. cum seqq. ubi limitat. & de falsitate quæst. 187. n. 11. vers. quæro etiam. Ubi hanc conclusionem etiam in hæresis crimine procedere, ait Joannes Marianus Novar. quæstion. forens. lib. 1. quæst. 143. n. 21. Thomas de Thomasset. in floribus Legum, regula 445.

In dubiis tutior pars est eligenda, l. si fuerit 10. §. ult. ff. de rebus dub. cap. juvenis, de sponsalib. cap. ad audientiam. de homicid. Covarr. in cap. alma mater. part. 1. §. 2. num. 5. casu 1. & de sponsalib. part. 1. cap. 4. §. 1. n. 9. Navarr. in man. cap. 27. num. 139. Ubi intelligit præcipuè, quando agitur de salute animæ, Emman. Roder. in sum. tom. 2. cap. 51. n. 6. conclus. 4. Vasq. 1. 2. quæst. 19. art. 6. disp. 65. cap. 3. & disp. 66. cap. 1. Salas 1. 2. quæst. 26. tract. 8. disp. univ. sect. 17. num. 152. Sayr. de censur. l. 1. cap. 16. n. 30. casu 1. & lib. 6. cap. 2. num. 16. Flores de Menad. lib. 1. quæst. 9. num. 18. Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 41. num. 9. Joan. Maria Novar. quæst. forens. lib. 1. quæst. 14. numero 12.

In dubiis conventionibus contra dan-

tem fit interpretatio, l. veteribus 40. ubi Bart. ff. de pactis. l. stipulatio ista 38. §. alteri 17. vers. in stipulationibus, ff. de verb. oblig. l. Labco scribit 21. ff. de contrab. empt. l. quicquid adstringens 99. ff. de verbor. obligat. Menoch. conf. 110. num. 36. & conf. 179. num. 19. Surdus de alim. tit. 6. quæst. 1. num. 26. & decis. 322. n. 63. Dn. Barbosa in l. si quis intentione ambigua 66. n. 28. ff. de judic.

DUBIUS ab ignorante non distat, l. manifestissimi 22. §. si autem nescius & dubitans. 2. C. de furtis. Gam. Lusit. decis. 265. num. 17. ubi num. 47. & 62. limitat, ubi dubitans tenetur inquirere, & de facili potuit certificari. Francisc. Becc. conf. 111. num. 11. idem Surdus conf. 379. nu. 16. & conf. 528. num. 43. Decianus consil. 39. num. 21. volum. 2. Sfort. Odd. de restitut. in integr. part. 1. quæst. 8. artic. 9. quæst. 47. Farinac. fragment. crimin. part. 2. lit. l. num. 96. v. supra de Dubitante.

CAP. LX.
De Duello.

Principes inter se de regno, principatu territoriove litigantes duellum possunt suscipere ad sapiendam causam Vasq. L. 1. q. 29. Privata verò duella sunt illicita, & provocans si provocatum occiderit, tenetur poenâ ordinariâ; si vulneraverit, punitur arbitrio judicis, etsi provocationi ansam dederit provocatus. G. Obrecht. Tract. de defens. cap. 11. n. 56. Berl. P. 4. Concl. 16. n. 11. Provocatus verò provocantem tantum vulnerans, ne quidem ad expensas curationis tenetur, salva tamen multa magistratus: occidens provocantem non punitur ordinariè. Berl. P. 4. Concl. 17.

CAP. LXI.
Duo.

Duo vel plura unita plus ponderis habent, faciliusque aliquid operantur quam unum. Auth. cessante. C. de legit. hered. §. sed hodie insit. de adopt. cap. non potest. de præbend. Dd. in l. 1. C. de pacti. l. cum in adoptivis 10. in princ. C. de adopt. cap. inter corporalia, vers. unde cum non sit, de translat. Episcop. cap. 1. de Trenga & pac. Bald. in l. cum in adoptivis. Cravett. conf. 960. num. 17. vers. & quod de vinculo. & num. 18. Curt. sen. conf. 66. n. 17. Regn. Sixtin. 2. conf. Marp. 11. n. 48.

CAP. LXII.
Duplex.
Axioma I.

Duplex damnum nemo debet sustinere. Novell. 59. Vide infra cap. pena.

II.

Duplex auxilium & lucrum si deferatur ex diversis

verſis cauſis diſtinctiſque temporibus, utrumque tempore ſucceſſivo pati poteſt. *l. qui non militat. 78. ff. de hered. inſtit. Conſt. lib. 1. diſp. col. 3. pag. 9.* Exemplo ſit, quod de legatis conditionalibus aut in diem relictis poſſit filius ultra legitimam & Falcidiam detrahere, quam ſententiam non modo de Jure Canonico, *cap. Raynuitius & cap. Raynaldus extr. de teſtam. diſerte fundatam*, ſed & æquitati convenientem dicit ac tuetur multis Petr. Heig. *p. 1. quaſt. 32. n. 15.* quam & defendunt Covar. *in d. cap. Raynuitius §. 11. num. 5.* Vincent. Honded. *conſ. 63. n. 74.* Joh. Petr. Surd. *lib. 1. conſ. 77. num. 13.* Andr. Gail. *lib. 1. obſ. 121. num. 12.* Anton. Faber *in Cod. lib. 8. tit. 37. de fin. 6. 2. Hartm. Piſt. obſ. 171. n. 8. Carpz. p. 3. jurapr. Rom. conſ. 1. de fin. 21. n. 3.*

III.

Duplici onere nemo gravandus *l. Titia 34. §. qui invitatus. ff. de legat. 2.* Tiraquell. *de Nobil. cap. 20. n. 170.* Valaſc. *de jure Emphyteut. quaſt. 17. n. 21.* Caſp. Klock. *de contrib. concl. 37.* Vinc. de Franch. *decif. 22. num. 31.* Carpz. *part. 3. conſ. 28. de fin. 19. n. 41. add. infr. lit. O. cap. Onus.*

IV.

DUPLEX funiculus, ſeu duplex vinculum magis ligat, & difficilius rumpitur, *l. ſi non lex 83. ff. de hered. inſtit. l. diſcretis 10. C. qui teſtamenta facere poſſ. l. pen. §. ſi verò. C. de adopt. auth. itaque. C. communia. de ſucceſſionib. §. ſed bodie. verſ. ſi verò pater. in fin. Inſtit. de actionib. §. aſſinitatis. Inſtit. de empt. cap. 1. de Treuga & pace. Alex. conſil. 195. Aſſumo. nu. 6. lib. 2. Ruin. conſ. 73. num. 3. lib. 3. ubi quod quando concurrat duplex funiculus, difficilius eſt ſolutio, Anchar. *conſ. 226. num. 4. in fin.* ubi quod duplex mendacium, vel delictum magis gravat, & magis operatur, Cravett. *conſ. 346. num. 12. & 13.* ubi quod duplex, ſeu geminatus dolus, & geminatum delictum graviorem poenam aſſert, Cacharan. *decif. 147. num. 20. & 21.* Oldrad. *conſ. 325. num. 4.* Surdus *de aliment. tit. 6. quaſt. 13. num. 2. & decif. 154. num. 9. & conſ. 61. num. 6. & conſ. 173. num. 28. & conſ. 175. num. 39. & conſ. 329. num. 18.* Cald. Pereira *de reſolut. Emphyteut. cap. 9. nu. 14.* Cardinal. Tuſch. *practic. conſul. tom. 2. lit. D. conſul. 810. cum 3. ſeqq. & tom. 4. lit. G. conſul. 28. num. 30. 32. cum ſeqq.* Marian. Antonin. *variar. reſolut. lib. 1. reſolut. 81. n. 3.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancellar. gloſſ. 13. num. 90. cum ſeq.* Octav. Glorit. *reſponſ. 5. num. 26.* Sigifmund. Scacc. *de judic. lib. 2. cap. 9. num. 1673. & 1720.* Raudenſ. *conſ. 18. n. 91.* Perez. de Lara. *de anniverſ. & capell. lib. 2. cap. 3. num. 32. cum ſeqq.**

Unde provenit, ut clauſula geminata enixam voluntatem magis oſtendant, ſecundum Bartolum *in l. cum ſcimus. C. de agricol. & conſ. lib. 11. Dec. conſ. 51. ſub num.*

3. & conſ. 373. num. 8. Roland. *conſ. 110. num. 63. vol. 4.* Cravett. *conſ. 54. volum. 1.* quia geminatio verborum indicat enixam voluntatem legiſlatorum, Decian. *conſ. 1. n. 42. & 43. vol. 3.* Gutier. *pract. lib. 3. quaſt. 17. num. 134.* Cravett. *d. conſ. 54. num. 7.* Joſephus Seſſe *Arag. decif. 230. num. 14.* Ferrer. *in conſ. Catalon. gloſſ. 1. n. 123.*

Et ſtatutum diſponens, quod idem jus commune, addit vinculum, & magis ligat, ut notatur *in l. 1. in princ. ff. ad Legem Falcid. & in l. 3. §. ſi rem. ff. de legat. 3.* Alderan. Maſcard. *de interpret. ſtatut. conſul. 12. num. 17. cum ſeqq.* Decius *conſ. 49. num. 17. vol. 1. & conſ. 51. num. 7. vol. 2.* Et ideò concurrente duplici prohibitione, ſtatuti ſcilicet, & teſtatoris, non poterit filia agere ad ſupplementum legitimæ, Caſ. de Graſſ. *decif. 2. n. 8. & 9. de conſ. Pariſ. conſ. 26. num. 88. lib. 3. & alii plures, quos refert Gonzal. d. gloſſ. 13. num. 96.* Vide *infra lib. 7. ſub. verb. Geminatio.*

Limita Axioma, quando alterum eſt impertinens. Surdus *conſ. 31. n. 34. verſ. Secundò reſpondeo. & n. ſeqq.*

Limita etiam, quando unumquodque per ſe non adſtringit. *l. pater furioſo. ubi Jaſon. num. 44. ff. de hiſ qui ſunt ſui. Surdus conſil. 173. num. 13.*

CAP. LXIII.

Duplum.

Semper in duplo triplove ſimplum id, quod duplatur, continetur, niſi nominatim cautum, ut duplum triplumve præter ſimplum intelligatur. *§. ult. Inſtit. de oblig. qua ex delict. Donell. 26. Comm. cap. 20. in fin. Boccr. claſſ. 6. diſput. 29. theſ. 37.*

CAP. LXIV.

Curatio Permansio. adde
verb. Tempus.

Non videtur factum, quod non durat factum: fundatur hæc regula in *l. ſequitur 4. §. tunc in poteſtate 12. de uſucap.* Anton. Fab. *in rationalibus & amplius. gl. ad l. Papinianus §. 14. in fin. de ineffic. teſtam. Zaſ. in paratit. quod cujuſque univerſ. n. 22.* Exempla in jure paſſim occurrunt. Sic non videtur cautum, quod non durat cautum, *l. 4. Ut in poſſ. legat.* ubi Cujac. *in Pap. & permiſſum non dicitur, quod non durat permiſſum, l. item 6 §. quid ſi actor. Quod cujuſque univerſ. nomine. nec verſum dicitur, quod verſum non durat. l. ſi pro patre. 10. §. 10. in pr. de in rem verſ. nec deſenſum dicitur, quod non durat deſenſum. l. 2. §. 4. in fin. Quibus ex cauſ. in poſſ. Finckelthuf. obſ. 12. n. 13. Ant. Fab. *in rat. dec.**

dec. ad l. 11. §. 3. de pecul. Denique solum aut
cellum non videtur, quod non durat solum.
Hanc regulam Anton. Fab. in rat. decid. ad l. 3.
§. 7. de in rem vers. declarat, quod regula sit ac-

cienda de duratione, quæ sua sponte & natu-
raliter intercedit; non de ea, cum effectus rei
casu aliquo fortuito impe-
ditur.

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER QVINTUS.

CAP. I.

Ebrietas. Ebrius.

Axioma I.

EA, quæ ab ebrio commit-
tuntur, non sunt ex animo
deliberato aut ex proposito,
l. perspicuum n. §. delin-
quitur 2. ff. de pen. l. illud re-
latum 3. §. 1. ff. de injur. cap.
sanct. c. inebriaverunt Loth. 15. quæst. 1. ubi ino-
pinata ebrietas Lothum ab incestu excusat, vid.
Bald. in l. data opera C. qui accusare non poss. Hip-
pol. in l. 1. num. 63. ff. de Sicar. & ibid. Salicet.
Gail. 1. O. 110. n. 24. Furioso enim nemo est simi-
lior nec proximior, quam ebrius. Fich. 1. conf. 58.
num. 4. ac proinde in jure cum furioso compa-
ratur. l. 1. C. si quis Imperat. maledix. ubi Albert.
de Rol. cap. venter dist. 35. Menoch. 2. arb. jud.
cas. 326. num. 1. Si quidem Ebrietas dementat &
pervertit sensum, Ephef. 5. 18. 1. Timoth. 3. 8. Un-
de Ambrosius eleganter: nesciunt quid loquun-
tur, qui nimio vino indulgent, jacent sepulti:
ideoque si qua per vinum deliquerint, apud sapi-
entes Judices venia quidem facta donantur, sed
levitatis damnantur auctores, lib. de Patriarch.
cap. 6. lib. de Abraham. can. sanct. 7. caus. 15. q. 1.
vid. & distinct. 35. per tot. Unde nec Jure Civili
consentire videtur. l. 6. §. 7. ff. de remilit. i. d. l.
ii. §. 2. ff. de pen. Bonifac. de Vital. ad tit. de ho-
micid. Hippol. de Marfil. ad l. 1. eod. Damhand.
in prax. crim. cap. 84. num. 15. Carolus V. consi-
lit. crimin. 179. nec etiam dolus nec voluntas
peccandi in eo adest. Imò ebrietate oblivio o-
mnium quæ agi oportet inducitur. Hinc est,
quod ebrius dormienti similis sit vitamque ob-
dormire dicatur, cap. à crapula de vita & honest.
Cler. cum in eo nec sit ratio, nec ullum vita ge-
rendæ consilium rectum, nec ulla artium nec ge-
storum aut lectionum memoria, Gail. 2. obs. 110.
num. 24. quo pertinet Horatii lib. 2. serm. Sa-
tyr. 6.

Prout cuique libido,

Siccit inaequales calices convivia solutus

Legibus infans,

vid. & Platonem lib. 1. & 2. de LL. ubi temulen-
tum bis puerum esse dicit, & Gellium Noct. At-
tic. lib. 15. c. 2.

Unde sit, quod ebrius propter consensus de-
fectum matrimonium contrahere non possit.
Socin. conf. 47. volum. 3. Dec. conf. 112. Ripa in
l. fin. C. de revoc. donat. Covar. 4. decret. cap. 2.
p. 2. n. 9. Arum, exerc. 12. thes. §. neque sponsalia

in ebrietate contracta inducant necessitatem nup-
tialium, si scilicet ebrietas sit enormis, Wesenb. in
Pand. de ritu Nupt. n. 8. neque etiam in testa-
mento testis adhiberi, cum nemo dicat testimo-
nium nisi jejuniis, c. 1. & ibi gl. in verb. jejuniis.
extr. d. testib. fac. cap. honestum 22. quæst. 15. Spe-
cul. sic. de testib. §. n. 81. multo minus testamen-
tum facere, & si quod fecit, nullum est, fac. can.
sanct. 25. quæst. 1. can. venter. 15. distinct. Tiraq. de
pen. caus. 6. n. 8. Bald. in cap. crapula 14. de vit. &
honest. Cler. Wesl. ad §. 1. Inst. quib. non est per-
miss. fac. dist. lit. b. Quare si delictum commiserit,
clementius etiam erit puniendus. d. l. omne deli-
ctum 6. §. 7. vers. per vinum ff. de remilit. judicis
tamen arbitrio. Rom. in l. 1. in pr. n. 9. de verb. ob-
lig. Joh. de Anan. in cap. de infamib. n. 2. de iis
qui sil. occ. Jul. Clar. lib. 5. sent. jur. §. fin. quæst. 1.
60. vers. Præterea. etiam si statuto cautum esset,
quod delinquens nullam misericordiam conse-
quatur, Abb. & Butr. in c. 2. de maled. Tiraq. in
tract. de pen. leg. caus. 6. n. 2. vel si deliquisset con-
tra personam Principis, d. l. 1. C. si quis Imper. ma-
ledix. ubi Angel. quod exemplo declarasse Pyrr-
hum Epirotarum Regem in ejus vita refert Plu-
tarch. & Valer. Max. ita ebrietas excusat ab inju-
riis levioribus, non atrocioribus, Treutl. Vol. 2.
Dist. 30. th. 6. & ebrius homicidium committens
mitius puniatur, secus in ebrioso: distinguendum
enim est inter ebrietatem Trunkenheit / & ebrio-
ritatem, Bertrunkenheit / Geronheit voll zu
seyn. Gail. L. 2. obs. 110. n. 24. seqq. Wehn. in obs.
pr. verb. zu trunken. Besold. thes. pract. verb.
Trunkenheit.

Limita, non procedere in eo, qui levi ebrietate
affectus esset, quia tunc non minueretur poena or-
dinaria, Bart. in l. data opera. col. 2. vers. nunc de
tertio. C. de his qui accus. non poss. Angel. in tract.
malef. in verbo scienter. n. 17. Joh. de Villama in
repet. l. Divus. n. 86. de fcar. Rip. in l. ult. n. 79. C.
de revoc. donat. vel qui data opera factus est ebri-
us, & deliquit, Bald. in repet. l. 1. n. 40. C. unde vi,
quia ebrietas affectata & dolosa, poenâ etiam gra-
vi est digna. Joh. de Villama in d. l. Divus. n. 96.
vel denique qui dum in ebrietate deliquit, effectus
deinde mentis compos gloriatur, se illud facinus
perpetrasse. Illa enim jactatio efficit, ut ratum ha-
bere videatur, quod male egerit, & ob id veniâ a-
liquâ dignus non erit, Rip. in l. ult. n. 76. C. de re-
voc. donat. Menoch. 2. arb. jud. cas. 326. num. 10.
Carpz. p. 3. crimin. quæst. 136. per tot.

II.

Pactiones & contractus in ebrietate initi non
valent. Dec. Conf. 112. Rip. 1. decis. 105. Treutl. Vol.
1. D. 6. th. 15. lit. A.

T.

CAP.